

Stichting Pensioenfonds Abbott Nederland

Stichting Pensioenfonds Abbott Nederland
Meeuwenlaan 4
8011 BZ Zwolle

Ingeschreven in het Handelsregister van
de Kamer van Koophandel onder nummer 05070105

Verslag over het boekjaar 1-1-2017 t/m 31-12-2017

Inhoud

	Pagina
Karakteristieken van het pensioenfonds	
Profiel	5
Pensioenregeling	6
Bestuur en organisatie	
Personalia	9
Meerjarenoverzicht	11
Bestuursverslag	
Algemeen	13
Risicoparagraaf	18
Uitvoeringskosten	24
Communicatie en overleg	26
Financiële ontwikkelingen	29
Beleggingen	36
Actuariële paragraaf	42
Externe contacten	46
Verslag van het verantwoordingsorgaan	
Oordeel verantwoordingsorgaan	47
Reactie van het bestuur op het oordeel 2017 van het Verantwoordingsorgaan	50
Verslag van de Visitatiecommissie	
Samenvatting (voor het jaarverslag)	51
Reactie van het bestuur op het visitatierapport 2017	53

Pagina**Jaarrekening**

Balans per 31 december	56
Staat van baten en lasten	58
Kasstroomoverzicht	60
Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling	61
Toelichting op de balans per 31 december	66
Gebeurtenissen na balansdatum	72
Toelichting op de staat van baten en lasten	73
Resultaatbestemming	78
Risicoparagraaf	80

Overige gegevens

Actuariële verklaring	90
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	92

Bijlagen

Begrippenlijst	97
----------------	----

Karakteristieken van het pensioenfonds

Profiel

Stichting Pensioenfonds Abbott Nederland (hierna te noemen: het Fonds), statutair gevestigd te Zwolle, is opgericht per 1 januari 2002 en ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 05070105. De statuten zijn de laatste keer gewijzigd op 21 maart 2017.

Het Fonds is een ondernemingspensioenfonds en is per 31-12-2017 de uitvoerder van de pensioenovereenkomst van de werknemers van

- Abbott B.V.,
- Abbott Laboratories B.V.,
- Abbott Laboratories Finance B.V.,
- Abbott Logistics B.V.,
- Abbott Vascular Netherlands B.V.,
- APO Netherlands A.G.,
- Abbott Healthcare B.V.,
- Abbott Healthcare Products B.V.,
- Abbott Biologicals B.V.,
- AMO Netherlands B.V.,
- Abbott Informatics Netherlands B.V.,
- AMO Groningen B.V.
- BGP Products B.V.

Een aangesloten werkgever vraagt het deelnemerschap aan voor alle personen waarmee hij een pensioenovereenkomst sluit, tenzij in de arbeidsovereenkomst anders is bepaald. Het bestuur van het Fonds is verplicht de desbetreffende personen als deelnemer toe te laten.

Per 1 januari 2017 is voor de werknemers van BGP Products B.V. de pensioenopbouw gestopt. Per 1 januari 2018 vindt er voor de werknemers van AMO Netherlands B.V. en AMO Groningen B.V. eveneens geen voortgezette pensioenopbouw meer plaats binnen het Fonds.

Doel, missie, visie en strategie van het Fonds

Het algemene uitgangspunt van het te voeren beleid is de verplichtingen die voortvloeien uit de pensioenregelingen onder een breed scala van omstandigheden na te komen en de risico's uit de pensioenregelingen af te dekken. De nakoming van de verplichtingen en het afdekken van risico's geschiedt tegen zo laag mogelijke, maar stabiele premies en uitvoeringskosten.

Primaire doelstelling

Het Fonds stelt zich als hoofddoel het nakomen van haar pensioenverplichtingen, daarbij in aanmerking nemend dat deze verplichtingen nominaal zijn en er geen sprake is van een toeslag(ambitie), met uitzondering van het partnerpensioen en het wezenpensioen ingaande voor de pensioenrichtdatum.

Secundaire doelstellingen

Korte termijn doelstelling is het realiseren van een bepaalde buffer om de kans op bijstorten te verkleinen en voldoende zekerheid in te bouwen om tot een financieel stabiel Fonds te komen.

Lange termijn doelstelling is een hoge en stabiele dekkingsgraad tot een niveau waarop sprake kan zijn van premiekorting. Dit is zowel in het belang van de sponsor (lage en stabiele premie, betaalbaar houden van de pensioenregeling) als in het belang van de deelnemer.

Er wordt dus gestreefd naar premie- optimalisatie en stabiliteit.

Tegelijkertijd wil het bestuur geen risico lopen op de uitkering van de nominale verplichtingen.

De strategische rente-afdekking is vormgegeven volgens een dynamisch renteafdeckingsbeleid waarbij gestuurd wordt op een renteafdekking in een marktwaardeomgeving. Rondom de strategische weging is een bandbreedte vastgesteld. Er zijn 'triggers' ingebouwd. Afhankelijk van marktomstandigheden kan gekozen worden voor een lager renteafdeckingsregime. Per januari 2015 bevond het pensioenfonds zich in het laagste regime, waarin 60% renterisico op de verplichtingen in marktrente termen werd afgedekt. In 2017 steeg de rente en in juli is besloten om de vastgestelde richtlijnen te handhaven en te volgen. Het pensioenfonds bevindt zich sinds juli 2017 in het volgende regime waarbij de bovengrens van de bandbreedte van de renteafdekking is verhoogd. De opbouw van het surplus komt vanuit de rendementsportefeuille.

Tertiair doel

Tenslotte is de doelstelling van het Fonds om in de vaststelling en uitvoering van het beleid FTK-compliant te zijn en een adequaat risicomanagement te voeren.

Het bestuur kan melden dat in 2017 alle pensioenverplichtingen zijn nagekomen door het Fonds. Een bijstorting van de werkgever was in 2017 niet aan de orde. In dit jaarverslag wordt nader ingegaan op de realisatie van de doelstellingen.

Pensioenregeling

De pensioenregeling, die is vastgelegd in een pensioenreglement, bestaat uit de volgende delen:

Basis Module

De Basis Module bestaat uit de eindloonregeling.

De Basis Module geeft de (gewezen) deelnemers aanspraken op:

- ouderdomspensioen met ingangleeftijd 67 jaar;
- opbouw tot een maximum pensioengevend jaarsalaris van € 59.674 (1 april 2017);
- wijziging van de pensioengrondslag per 1 april van ieder jaar;
- partnerpensioen ten behoeve van de partner;
- wezenpensioen ten behoeve van de kinderen van de (gewezen) deelnemer;
- premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid;
- de franchise is € 14.850,- (1 april 2017);
- het opbouwpercentage is 1,657%.

Het deelnemerschap vangt aan op de datum van indiensttreding door de werknemer bij een van de aangesloten werkgevers en eindigt uiterlijk op de ingangsdatum van het ouderdomspensioen ofwel de 67-jarige leeftijd.

Deze module wordt, voor wat betreft het overlijdensrisico en de vrijstelling van premiebetaling bij arbeidsongeschiktheid, door het Fonds (her)verzekerd bij Elips Life (A.G.).

De werkgever Abbott heeft samen met de vakorganisaties en ondernemingsraden besloten voor de Basis Module een eindloonregeling te handhaven, maar wel zonder indexatie van de ingegane pensioenen en de aanspraken van gewezen deelnemers. De pensioenregeling van Abbott kent een uitzondering waarbij het pensioen wel geïndexeerd wordt. Bij overlijden in actieve dienst voor de pensioenrichtleeftijd wordt het partner- en/of wezenpensioen in de Basis Module en de Beschikbare Premie Module jaarlijks verhoogd met 3% tot de deelnemer de 67-jarige leeftijd zou hebben bereikt.

Beschikbare Premie Module

De Beschikbare Premie Module is met ingang van 1 januari 2006 ingevoerd en geeft de (gewezen) deelnemers aanspraak op een beschikbare premie boven de salariscgrens van € 59.674 (1 april 2017) tot het maximum pensioengevend salaris van € 103.317 (april 2017). Deze module wordt, voor wat betreft het overlijdensrisico en de vrijstelling van premiebetaling bij arbeidsongeschiktheid, door het Fonds (her)verzekerd bij Elips Life (A.G.).

De beschikbare premie wordt vastgesteld door een leeftijdsafhankelijk percentage te berekenen over de pensioengrondslag, die gelijk is aan het pensioengevend salaris boven de salariscgrens uit de Basis Module. Het leeftijdsafhankelijke percentage wordt bepaald volgens een staffel. De opbouw vindt plaats door middel van een storting van premies op een aparte beleggingsrekening, die door het Fonds en op naam van de deelnemer wordt geopend bij NN Investment Partners B.V. De beschikbare premies worden inclusief het behaalde rendement door de deelnemer bij een verzekeraar op de pensioendatum aangewend voor de aankoop van ouderdomspensioen en nabestaandenpensioen.

Vrijwillige Bijspaar Module

De Vrijwillige Bijspaar Module is een premieovereenkomst die met ingang van 1 januari 2006 is ingevoerd. Als deelnemers aan deze module worden aangemerkt de werknemers die op of na 1 januari 2006 in dienst zijn getreden bij een werkgever en deelnemen in de pensioenregeling of die deelnemer waren in de op 31 december 2005 geldende pensioenregeling.

Vanaf 1 januari 2015 is er geen mogelijkheid meer om aanvullende stortingen te doen. De kapitalen die tot 1 januari 2015 zijn "gespaard" blijven belegd.

Nettopensioenregeling

Vanaf 1 januari 2015 is er tot een pensioengevend salaris van € 103.317 (bedrag 1 april 2017) fiscaal gefaciliteerde pensioenopbouw mogelijk. Boven dat bedrag is er de mogelijkheid dat de werkgever een nettopensioenregeling inricht. De nettopensioenregeling voor het gedeelte van de spaarfaciliteit wordt eveneens uitgevoerd door het Fonds. Het partner- en wezenpensioen in deze nettopensioenregeling wordt niet door het Fonds uitgevoerd. De werkgever sluit separaat verzekeringen voor het partner- en wezenpensioen.

De beschikbare premie wordt vastgesteld door een leeftijdsafhankelijk percentage te berekenen over de pensioengrondslag, die gelijk is aan het pensioengevend salaris boven de salariscgrens uit de Beschikbare Premie Module. Deze beschikbare premie houdt de werkgever in op het netto salaris van de deelnemer en is derhalve geheel voor rekening van de deelnemer. De opbouw vindt plaats door middel van een storting van premies op een aparte beleggingsrekening, die door het Fonds en op naam van de deelnemer wordt geopend bij NN Investment Partners B.V. De beschikbare premies worden inclusief het behaalde rendement door de deelnemer bij een verzekeraar op de pensioendatum aangewend voor de aankoop van ouderdomspensioen en nabestaandenpensioen.

De pensioenregelingen van het Fonds zijn vastgelegd in pensioenreglementen.

Verzekerdenbestand

(Aantallen)

	Actieve deelnemers	Gewezen deelnemers	Pensioen- gerechtigden	Totaal
Stand per 31 december 2016	1.677	924	129	2.730
Mutaties door:				
in diensttrekkingen	200	0	0	200
Ontslag met premievrije aanspraak	-253	253	0	0
Waardeoverdracht	0	-12	0	-12
Ingang pensioen	-10	-20	39	9
Overlijden	-2	-2	-4	-8
Afkoop	0	-3	-2	-5
Andere oorzaken	-2	-3	-1	-6
Mutaties per saldo	-67	213	32	178
Stand per 31 december 2017	1.610	1.137	161	2.908

	2017	2016
Specificatie pensioengerechtigden		
Ouderdompensioen	114	90
Nabestaandenpensioen	32	26
Wezenpensioen	15	13
Totaal	161	129

Waarvan 29 deelnemers met (gedeeltelijke) vrijstelling van premiebetaling

Bestuur en organisatie

Personalia

De samenstelling van het bestuur was in 2017 als volgt:

J.M. Negro, voorzitter	(werkgeverslid)
C.M.A. Merison, secretaris en vice voorzitter	(lid namens pensioengerechtigden)
V.M. Willemsen	(werkgeverslid vanaf 15 november 2017)
R. Voorhaar	(werknemerslid)
E. H. Dijkstra, penningmeester	(werkgeverslid)
J.G. Stegeman	(werkgeverslid tot 1 juni 2017)
Vacature	(werknemerslid)

Afgezien van hun werkzaamheden voor de werkgever voeren de werkgeversleden en de werknemersleden geen nevenfuncties uit. Het lid namens pensioengerechtigden voert geen nevenfuncties uit.

samenstelling bestuur naar leeftijdsgroep per 31 december 2017

Leeftijdsgroep	Aantal leden
<25	–
25-35	–
35-45	2
45-55	1
55-65	1
>65	1

De samenstelling van de overige overleg- c.q. adviesorganen was in 2017 als volgt:

Beleggingscommissie

J.M. Negro	
R. Voorhaar	
Mevrouw L. Luyten	(adviseur Mercer Investment Consulting)
H.F.P. van Capelleveen	(adviseur Cardano)
Mevrouw Y. Hellegers	(Montae Bestuurscentrum)

Communicatiecommissie

C.M.A. Merison	
J.G. Stegeman	(tot 1 juni 2017)
Mevrouw G. Slot	(Montae Bestuurscentrum)
Mevrouw D.C. Groen	(vanaf 1 juni 2017 aspirant bestuurslid namens de werknemers)

Risicomanagementcommissie:

C.M.A. Merison	
E.H. Dijkstra	
R. Voorhaar	
V.M. Willemsen	(vanaf 15 november 2017)
Mevrouw Y. Hellegers	(Montae Bestuurscentrum)

Verantwoordingsorgaan

Mevrouw E. Minnesma	(namens de werkgever)
De heer B. van den Berg	(namens deelnemers, vanaf 1 juni 2017)
De heer H.T.E. Kemperman	(namens deelnemers)
De heer M.J.P.R. Raven	(namens deelnemers)
Mevrouw A.M. Cronenberg	(namens deelnemers)
De heer F. Naron	(namens deelnemers)
De heer J. Zandstra	(namens pensioengerechtigden)

samenstelling VO naar leeftijdsgroep per 31 december 2017

Leeftijdsgroep	Aantal leden
<25	–
25-35	–
35-45	2
45-55	2
55-65	2
>65	1

De adviserend actuaire van het Fonds is afhankelijk van het onderwerp mevrouw M. van Run AAG, werkzaam bij AZL, of de heer M. de Wit AAG, werkzaam bij Mercer Nederland B.V.

De certificerend actuaire is in 2017 de heer Ir. M.J.M. Pernot AAG van Aon Hewitt Nederland cv. In 2018 heeft het Fonds voor de certificering van het jaarwerk 2017 een contract gesloten met Milliman Pensioenen. De heer René van der Meer zal fungeren als certificerend actuaire.

De accountant van het Fonds is de heer drs. C.A. Hartevelde RA, werkzaam bij Mazars Paardekooper Hoffman Accountants N.V.

De werkzaamheden van de compliance officer worden uitgevoerd door R. Mensch van GBA accountants.

De bestuursondersteuning wordt verzorgd door Montae Bestuurscentrum B.V.

De administratie is uitbesteed aan AZL N.V. en voor de beleggingen in de BPM, VBM regeling en nettopensioenregeling aan NN Investment Partners B.V. in het product Mijn Pensioen.

Als vermogensbeheerder is aangesteld F&C Netherlands B.V. (handelend onder de naam BMO Global Asset Management).

Meerjarenoverzicht

	2017	2016	2015	2014	2013
Aantallen					
Actieve deelnemers	1.610	1.677	1.743	1.726	1.978
Gewezen deelnemers	1.137	924	771	1.166	680
Pensioengerechtigden	161	129	106	109	91
Overigen					
Totaal	2.908	2.730	2.620	3.001	2.749
Financiële gegevens (in duizenden euro)					
Beleggingen voor risico pensioenfonds					
Belegd vermogen	351.763	308.335	251.609	287.701	196.286
Beleggingsopbrengsten	14.471	36.240	-9.567	75.252	-13.197
Rendement op basis van total return	4,6%	14,2%	-2,6%	36,0%	-6,2%
Beleggingen voor risico deelnemers					
Belegd vermogen	24.507	30.781	26.902	25.503	19.483
Beleggingsopbrengsten	389	2.242	-180	3.437	698
Rendement op basis van total return	2,9%	8,1%	-0,7%	16,9%	5,3%
Reserves					
Algemene reserve	55.319	30.168	14.152	50.165	22.686
Totaal reserves	55.319	30.168	14.152	50.165	22.686
Technische voorzieningen					
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds	303.936	290.521	245.467	244.107	175.090
Overige technische voorzieningen	2.214	2.760	2.543	2.493	2.463
Totaal technische voorzieningen	306.150	293.281	248.010	246.600	177.553

	2017	2016	2015	2014	2013
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers					
Beschikbare Premie Module en Vrijwillige Bijspaar Module	24.507 ¹⁾	30.781	26.902	25.503	19.483
	24.507	30.781	26.902	25.503	19.483
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers					
Reguliere premie	25.775	24.180	21.444	19.901	22.892
Incidentele premies	41	124	14	2.378	30
	25.816	24.304	21.458	22.279	22.922
in % van de loonsom ²⁾	32,6%	29,7%	25,9%	24,7%	25,1%
Bijdragen voor risico deelnemers	2.247	2.130	2.031	2.958	3.078
Pensioenuitkeringen	2.169	1.914	1.980	1.861	1.818
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten					
Totaal	1.127	1.154	1.315	1.188	1.266
Per deelnemer in euro (Actieven en Pensioengerechtigden)	636	639	711	647	612
Dekkingsgraad					
Aanwezige dekkingsgraad ³⁾	116,7%	109,3%	105,1%	120,3%	112,8%
Beleidsdekkingsgraad	114,2%	103,8%	108,8%	117,1%	
Minimaal Vereiste dekkingsgraad	104,1%	104,0%	104,0%	104,5%	104,6%
Vereiste dekkingsgraad	117,6%	116,6%	117,2%	108,3%	108,4%
Reële dekkingsgraad ⁴⁾	91,7%	85,3%	88,9%		

1) De daling van de voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers heeft te maken met de overdracht van de kapitalen van AbbVie.

2) Het percentage is als volgt berekend: Reguliere premie / salarissom van de basisregeling (inclusief oude regeling)

3) De dekkingsgraad is als volgt berekend: (Totaal Reserves + Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds + Voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers) / Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds + Voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers maal 100%. De dekkingsgraad 2013 en 2014 is inclusief het effect van de rentemiddeling en de UFR.

4) De Reële dekkingsgraad is voor het fonds niet erg van belang omdat het fonds een eindloonregeling zonder indexatie uitvoert.

Bestuursverslag

Het bestuur heeft in 2017 vijf bestuursvergaderingen en één conference call gehad, waarin met name over strategische zaken is gesproken, maar waarin ook de dagelijkse gang van zaken van het Fonds is besproken en waarin besluitvorming heeft plaatsgevonden.

In de bestuursvergaderingen werd onder meer gesproken over:

- strategisch beleid 2017;
- communicatiebeleid;
- beleggingsbeleid en dan met name de implementatie van de matchingportefeuille;
- updaten van de fondsdocumenten;
- evaluatie governance software, nieuw contract met DocWolves;
- risicomanagement waaronder IT-risico en regelgeving AVG;
- parameters en flexibiliseringsfactoren 2017;
- actuariële en bedrijfstechnische nota en pensioenreglement;
- financiële positie;
- bestuurssamenstelling en rolverdeling;
- afhandelen van de collectieve waardeoverdracht van de pensioenaanspraken uit de Beschikbare Premie Module en Vrijwillige Bijspaar Module voor de AbbVie werknemers;
- jaarwerk 2016;
- voorbereiding wijziging pensioenrichtleeftijd naar 68 jaar per 1 januari 2018;
- Wet Verbeterde Premiereregeling: opstellen aanvullende lifecycles en vaststelling risicohouding DC-regeling;
- selectietraject certificerend actuaris voor jaarwerk 2017;
- uitvoering nettopensioenregeling;
- verkiezing nieuw lid verantwoordingsorgaan
- gevolgen voor de pensioenregeling van overname door Johnson & Johnson van de AMO-ondernemingen.

Algemeen

Samenstelling van het bestuur

Per 1 januari 2017 bestaat het bestuur uit vijf leden. De heer Negro fungeert in 2017 als voorzitter. Samen met de heer Merison (secretaris van het Fonds) vormt hij het dagelijks bestuur. De heer Dijkstra is penningmeester. De overige bestuursleden zijn de heer Voorhaar en de heer Stegeman (tot 1 juni 2017). Vanaf 1 juni 2017 zijn er twee vacatures binnen het bestuur. De vacature namens de werkgever is per 15 november ingevuld door de heer V.M. Willemsen. Voor de vacature namens de werknemers is mevrouw D.C. Groen die tot 1 januari 2017 voorzitter van het verantwoordingsorgaan was, voorgedragen. De verwachting is dat begin 2018 mevrouw D.C. Groen benoemd zal worden als bestuurslid. Hiermede voldoet het Fonds aan het diversiteitsbeginsel. Vanaf 1 juni 2017 is mevrouw Groen al wel lid van de communicatiecommissie. Een keer in de drie jaar vindt een evaluatie plaats van het diversiteitsbeleid. Bij het zoeken naar nieuwe bestuurskandidaten wordt aandacht geschonken aan dit beleid, waarbij kennis en kunde altijd prevaleren.

Voor het verantwoordingsorgaan geldt hetzelfde beleid. In het verantwoordingsorgaan hebben in 2017 twee vrouwen zitting en is 1 lid 40 jaar of jonger.

Zelfevaluatie functioneren bestuur

In 2017 heeft het bestuur geen zelfevaluatie gehouden met een externe partij. De reden hiervan was dat het bestuur niet voltallig was in 2017. De verwachting is dat in 2018 er weer een voltallig bestuur in functie is waardoor in het laatste kwartaal van 2018 een zelfevaluatie met een externe partij gehouden kan worden. Deze zelfevaluatie wordt dan gelijk gecombineerd met een geschiktheidsstoets.

Geschiktheid van het bestuur

Het Fonds heeft een ambitieniveau geformuleerd voor de geschiktheid van het bestuur als collectief en de individuele bestuursleden. Het ambitieniveau is dat het bestuurslid bij aantreden zich bevindt op geschiktheidsniveau A. Op collectief niveau bevindt het bestuur zich op geschiktheidsniveau B. Afhankelijk van een lidmaatschap van een bestuurscommissie bevindt een bestuurslid zich op niveau B. Voor bestuursleden die zitting hebben in de beleggingscommissie wordt uitgegaan van kennisniveau B+ op het terrein van beleggingen.

Code Pensioenfondsen

Het bestuur van het Fonds past bij de uitvoering van haar taken de normen van de Code Pensioenfondsen toe.

Het Fonds heeft geen eigen klokkenluidersregeling opgesteld. De bestuursleden zijn (behalve het bestuurslid namens pensioengerechtigden) in dienst bij de werkgever. De werkgever beschikt over voldoende regelingen om op een passende wijze om te gaan met onregelmatigheden. Bovendien heeft het Fonds geen werknemers in dienst. Het bestuur heeft wel onderzocht of de partijen waaraan werkzaamheden zijn uitbesteed, beschikken over een klokkenluidersregeling. Dit is het geval. Werknemers van de uitbestedingspartijen kunnen dus bij een onregelmatigheid hiervan gebruik maken.

In 2017 zijn er geen klachten en geschillen geweest tussen het pensioenfonds en de (gewezen) deelnemers en andere betrokkenen. Dit heeft dus ook niet geleid tot veranderingen in regelingen dan wel processen. In 2017 hebben diverse deelnemers wel kritische vragen gesteld over hun pensioenaanspraken en -rechten. Alle vragen hieromtrent zijn allemaal beantwoord en hebben niet tot wedervragen geleid. Het bestuur blijft onderzoeken hoe de communicatie richting deelnemers verbeterd kan worden.

Beloningsbeleid

Het Fonds beschikt over een beloningsbeleid.

De bestuursleden en leden van het verantwoordingsorgaan namens de werknemers en werkgevers zijn in dienst van de werkgever en verrichten hun werkzaamheden voornamelijk in werktijd, dus ontvangen feitelijk een beloning van de werkgever. Het bestuurslid en lid verantwoordingsorgaan namens de pensioengerechtigden ontvangen een vergoeding van het pensioenfonds conform het beloningsbeleid.

In 2017 heeft het bestuur het beloningsbeleid geëvalueerd. Het bestuur is van mening dat het beloningsbeleid in de praktijk naar tevredenheid functioneert en ziet geen reden tot aanpassing hiervan.

Administratie

Per 1 januari 2017 liep de overeenkomst voor het uitvoeren van de administratie met AZL af. Het bestuur heeft in juli 2016 met AZL overeenstemming bereikt over een verlengingsvoorstel. Aansluitend zijn de onderhandelingen over de overeenkomst gestart. In het tweede kwartaal van 2017 is de overeenkomst getekend.

Toezichtthema's DNB 2017

Het bestuur heeft kennis genomen van de toezichtthema's van DNB voor 2017. Het bestuur heeft deze thema's besproken en heeft geconcludeerd dat er geen onderwerpen zijn die niet bekend zijn bij het bestuur of waar het bestuur nog geen actie op heeft ondernomen of waar nog geen actie reeds voor gepland staat.

Visitatie

Het bestuur heeft besloten om evenals vorig jaar Stichting ITP te vragen om de visitatie uit te voeren in 2018 over het verslagjaar. De redenen voor deze keuze zijn het feit dat de stichting al bekend is met het Fonds in combinatie met de kostenoverwegingen. Omdat de heer Van de Lustgraaf en mevrouw De Bruijn al 8 jaar betrokken zijn bij de visitatie van het Fonds heeft het bestuur ITP gevraagd te zorgen voor twee adequate vervangers. Het verantwoordingsorgaan heeft een positief advies over gegeven over de nieuwe samenstelling. Een samenvatting van de visitatie over het verslagjaar is opgenomen bij dit jaarverslag.

Compliance

Op grond van de Pensioenwet dient het Fonds een beheerste en integere bedrijfsvoering te waarborgen en een compliance officer aan te wijzen. Met ingang van 1 januari 2017 is de compliance officer de heer Mersch van GBA accountants. Er was een eenjarig contract met de compliance officer gesloten. Aan de hand van de evaluatie van het bestuur in het derde kwartaal van 2017 heeft het bestuur besloten ook voor 2018 een eenjarige overeenkomst met de heer Mersch te sluiten.

De compliance officer is belast met het toezicht op de naleving van de Pensioenwet-bepalingen en van de interne procedures en gedragsregels zoals de gedragscode van het Fonds. De gedragscode wordt nageleefd door het bestuur en de leden van het verantwoordingsorgaan en de overige verbonden personen. De gedragscode bevordert transparantie en zorgt ervoor dat alle verbonden personen weten wat wel of niet geoorloofd is. Het bestuur heeft de voorzitter van het Fonds aangewezen als insider, op grond van zijn functie bij de werkgever.

Het Fonds belegt uitsluitend in institutionele beleggingsfondsen en er is een mandaat voor de vermogensbeheerder om transacties uit te voeren. De feitelijke invloed van de bestuurder is daarmee nihil.

Op 17 mei 2018 heeft de compliance officer de rapportage verstrekt over zijn uitgevoerde werkzaamheden 2017 in het kader van de gedragscode. Op basis van de ontvangen verklaringen inzake de gedragscode heeft de compliance officer geen bijzonderheden geconstateerd. Bij het Fonds is de voorzitter aangewezen als insider. De compliance officer heeft hierover persoonlijk contact gehad met de voorzitter. De rapportage geeft geen aanleiding tot nadere aanbevelingen.

In bepaalde situaties dient het bestuur goedkeuring te verlenen. Te denken valt hierbij aan het accepteren van uitnodigingen en het aanvaarden of continueren van nevenfuncties. De compliance officer beveelt aan om een eventueel verleende goedkeuring vast te leggen in de notulen van de bestuursvergaderingen. Het bestuur heeft aangegeven hieraan gehoor te zullen geven. Voor het overige doet de compliance geen nadere aanbevelingen.

Wet Verbeterde Premiereregeling

In 2017 heeft SPAN zich voorbereid op de verplichtingen vanuit de Wet Verbeterde Premiereregeling. Hierin is het Fonds begeleid door de adviserend actuaris van AZL. De wet biedt deelnemers de keuze of zij een vaste of een variabele pensioenuitkering of een combinatie van beiden inkopen. Vanaf 2018 biedt het pensioenfonds ook lifecycles aan ten behoeve van een variabele pensioenuitkering. De lifecycle voor de vaste pensioenuitkering blijft de default. Voor de DC-regeling is de risicohouding zowel voor het vast als het variabel pensioen vastgesteld en afgestemd met Sociale Partners

Invulling matchingportefeuille

Door staatsobligaties op te nemen in de matchingportefeuille, kan de ontwikkeling van de staat-swap spread leiden tot een beweging in de effectiviteit van de renteafdekking. De waarde van de verplichtingen wordt immers niet tegen de staats-, maar tegen de door DNB vastgestelde rentetermijnstructuur gewaardeerd die is gebaseerd op de swaprente. Dit risico is in 2017 expliciet gemonitord door de beleggingscommissie en in 2017 heeft het Fonds besloten om per 2018 de staatsobligaties te verkopen en deze om te zetten naar derivaten in combinatie met liquide middelen. Mocht de swap-staat spread in de toekomst weer sterk oplopen dan kan het fonds overwegen om tactisch weer in lange staatsobligaties te beleggen om zo te profiteren van dit extra rendement.

Uittreding AbbVie

In december 2017 is de collectieve waardeoverdracht voor de AbbVie medewerkers afgerond voor wat betreft de kapitalen uit de BPM en VBM module. In februari 2017 waren de documenten aan DNB gezonden met het verzoek om geen verbod op te leggen inzake de voorgenomen collectieve waardeoverdracht van de BPM en VBM aanspraken. In mei 2017 heeft DNB bevestigd geen bezwaar te hebben tegen de collectieve waardeoverdracht. De definitieve afronding heeft daarna nog de nodige tijd in beslag genomen omdat diverse echtscheidingen nog niet volledig verwerkt waren in de administratie.

De AMO-ondernemingen

In het eerste kwartaal van 2017 zijn door Johnson & Johnson de aandelen van Abbott Laboratories in de AMO-ondernemingen overgenomen. Het bestuur van het Fonds heeft besloten dat de medewerkers van AMO tot en met 31 december 2017 pensioen kunnen opbouwen in de pensioenregeling van het Fonds. Daartoe heeft het Fonds met de AMO-ondernemingen een separate uitvoeringsovereenkomst gesloten. Op 31 december 2017 is de uitvoeringsovereenkomst tussen het Fonds en de AMO-ondernemingen van rechtswege geëindigd. De aanspraken en rechten over het verleden zijn achtergebleven bij het Fonds. AMO heeft de nieuwe opbouw van de 125 deelnemers elders ondergebracht.

Evaluatie Governance software

In 2017 is het contract van het Fonds met eshare inzake de afname van software voor de vergadertool en het archiveren van fondsstukken geëindigd. Het bestuur heeft besloten om per 1 mei 2017 een overeenkomst te sluiten met DocWolves voor het gebruik van de tool OurMeeting.

BTW

Het Fonds doet aangifte van verlegde BTW over dienstverlening die het van buitenlandse partijen betreft. Voor het Fonds wordt deze aangifte verzorgd door een externe partij.

In 2016 is er namens het bestuur diverse malen overleg gevoerd met de Belastingdienst in verband met de afschaffing van de BTW-vrijstelling voor dienstverlening in 2015. De inspecteur heeft aangegeven dat volgens de jurisprudentie enkel pensioenfondsen met uitsluitend een defined contribution stelsel als collectieve beleggingsfondsen kwalificeren. De Hoge Raad heeft dit standpunt bevestigd in zijn uitspraak van eind december 2016. De uitspraak heeft dus tot gevolg dat de kosten voor het Fonds niet verlaagd worden. Tot eind januari 2018 is formeel echter nooit een reactie geweest van de belastingdienst op een verzoek dat ingediend is in 2016 door het Fonds. In 2017 zijn er herinneringen verzonden aan de belastingdienst. Mede door interne wisselingen heeft de belastingdienst pas eind januari 2018 gereageerd. Momenteel wordt de reactie van de belastinginspecteur bestudeerd en is contact opgenomen worden met de beheerder van het DC-kapitaal, NNIP.

Nettopensioenregeling

Met ingang van 1 januari 2015 wordt de nettopensioenregeling die door de werkgever is toegezegd voor het spaargedeelte uitgevoerd door het Fonds. De werkgever heeft het overlijdensgedeelte tijdens het deelnemerschap bij een verzekeraar ondergebracht. De regeling wordt zoveel mogelijk uitgevoerd conform de BPM-regeling. In 2017 is er diverse malen contact geweest met DNB over de nettopensioenregeling. Aanleiding hiertoe was dat de toezichthouder de werkgeversbijdrage niet duidelijk genoeg vond omschreven in het pensioenreglement. Het Fonds heeft hier het pensioenreglement op aangepast.

AVG

De AVG treedt in werking op 25 mei 2018. Deze verordening vervangt de Wet bescherming persoonsgegevens en is ook van invloed op het Fonds. Montae heeft in november 2017 met het gehele bestuur een verkennende Awareness-sessie AVG gehouden. Concreet betekent het voor het fonds dat:

- Op 25 mei moeten beleid en uitvoering in harmonie zijn (initiële situatie op orde);
- Na 25 mei moet het fonds hebben geborgd dat de bedrijfsvoering AVG compliant is en blijft.

Het pensioenfonds heeft besloten zich bij de implementatie van deze wetgeving te laten begeleiden door een externe partij en dit project tevens te combineren met het opstellen en implementeren van IT-beleid.

Fondsdocumenten

Actuariële en bedrijfstechnische nota (abtn)

Eind december 2017 heeft het bestuur een geactualiseerde abtn met als ingangsdatum 1 januari 2018 vastgesteld. Deze abtn is eind december ingediend bij DNB.

Beleggingsplan 2018

Het beleggingsplan 2018 is een voortzetting van het beleggingsbeleid zoals dat in 2016 door het bestuur is vastgesteld en geïmplementeerd en ook in 2018 uitgevoerd blijft worden. De belangrijkste wijziging voor 2018 betreft de wijziging van de invulling van de matchingportefeuilles. De staatsobligaties zullen worden vervangen door rentederivaten in combinatie met liquide middelen.

Risicostrategie en beleid 2018

Het risicostategie- en beleid wordt jaarlijks geactualiseerd, onder andere na uitvoering van de jaarlijkse risicoanalyse. Voor het beleidsdocument 2018 zijn geen grote wijzigingen benodigd. Wel is in 2018 vanuit IORP II (de herziening van de Europese richtlijn voor pensioenfonds die in 2019 in werking zal treden) een inhoudelijke discussie over het governance model voor risicomanagement (het zogenaamde Three Lines of Defence Model) noodzakelijk en dan met name over de rol van de risicomanagementcommissie en de invulling van de derde lijn. In het strategiedocument is nu opgenomen wat de kenmerken zijn van het Three Lines of Defence Model. Daarnaast is aangegeven hoe het Fonds momenteel invulling geeft aan het model en hoe hieraan invulling kan worden gegeven voor een Fonds dat de voornaamste taken heeft uitbesteed.

Pensioenreglement II

Per 1 januari 2017 is het pensioenreglement II geactualiseerd. De pensioenregeling is in 2017 niet significant aangepast. Met ingang van 2018 is de pensioenleeftijd aangepast naar 68.

Communicatiebeleidsplan

Het communicatiebeleidsplan is in maart 2017 geactualiseerd naar de stand per die datum.

Statuten en reglementen

Eind 2016 zijn de statuten geactualiseerd. Deze actualisatie hield mede verband met het uittreden van de AbbVie ondernemingen en het verminderen van het aantal leden van het VO. Op 21 maart 2017 zijn de statuten gepasseerd bij de notaris.

Integriteitsbeleid

Integriteit is een wezenlijk kenmerk van een professionele en betrouwbare organisatie. Het bevordert niet alleen de efficiëntie, de interne/externe transparantie en samenwerking, maar ook het vertrouwen. Het bestuur van het Fonds heeft op grond van artikel 19 van het Besluit Financieel Toetsingskader Pensioenfonds (hierna: Besluit FTK) een document integriteitsbeleid vastgesteld waarin het beleid is beschreven ter beheersing van de integriteitsrisico's die het Fonds loopt.

Incidentenregeling

Het Fonds heeft als uitwerking van het integriteitsbeleid een incidentenregeling vastgesteld. Onder een incident wordt verstaan een gebeurtenis die een ernstig gevaar vormt of kan vormen voor de beheerste en integere bedrijfsvoering van het Fonds en/of een gebeurtenis waarbij directe of indirecte financiële schade ontstaat door ontoereikende of falende interne processen, verbonden personen of systemen of door externe gebeurtenissen. Iedere verbonden persoon heeft een meldingsplicht voor incidenten.

Risicoparagraaf

Integraal risicomanagement

De wijze waarop het bestuur om gaat met integraal risicomanagement, het risicoraamwerk en de wijze waarop risicomanagement wordt ingeweven in de besturing van het Fonds is vastgelegd in een risicostrategie en risicobeleidsdocument. Een samenvatting van dit beleid is vastgelegd in de ABTN van het Fonds.

Risicobereidheid

Bij de realisatie van de doelstellingen van het Fonds wordt het bestuur geconfronteerd met risico's. Sommige risico's worden bewust gelopen en in andere situaties wil het Fonds een zo laag mogelijk risico lopen. Hierbij maakt het bestuur van het Fonds bewust onderscheid tussen financiële en niet-financiële risico's.

Financiële risico's

Het financieel beleid is onder te verdelen in premie-, toeslagen-, kortings- en beleggingsbeleid. Het bestuur heeft investment beliefs gedefinieerd die daarnaast fungeren als uitgangspunt voor het beleggingsbeleid. Op basis van deze beliefs vindt een periodieke ALM studie plaats om nadere invulling te geven aan het toegestane risicobudget en de vaststelling van de strategische beleggingsportefeuille. De risicobereidheid van het bestuur ten aanzien van financiële risico's is behoudend.

Niet-financiële risico's

Ten aanzien van de niet-financiële risico's en maatregelen streeft het Fonds naar een kwalitatief hoogwaardige uitvoering van de organisatie van het Fonds, waarbij minimaal voldaan wordt aan de wet- en regelgeving. De risicobereidheid van het bestuur ten aanzien van de niet-financiële risico's is (zeer) laag.

Risicomanagementproces

Het integraal risicomanagementproces is het interactieve proces van:

STAP	Onderdeel	Toelichting
1	Risicostrategie	Het opstellen van de risicostrategie en hieraan gekoppeld de risicotolerantie en de risicobereidheid
2	Identificatie risico's	Jaarlijkse update van de integrale risicoanalyse. Welke risico's hebben een hoge mate van prioriteit en worden het komende jaar opgepakt?
3	Bepalen en implementeren van beleid	Wat zijn de normen en beheersmaatregelen? Zijn er nieuw vastgestelde normen en beheersmaatregelen die moeten worden geïmplementeerd?
4	Monitoring en rapportage	Hoe wordt er over risico's gerapporteerd en op welke wijze vindt de monitoring plaats?

In de beleggingscommissie wordt specifiek aandacht besteed aan de financiële risico's. De risicomanagementcommissie houdt alle niet-financiële risico's in de gaten. De rapportage vindt op kwartaalbasis plaats. Hiervoor wordt informatie verzameld, worden de (niet-) reguliere rapportages (waaronder de SLA en ISAE 3000/3402 rapportages) van de uitbestedingspartijen getoetst en vindt er periodiek overleg met de uitbestedingspartijen plaats over relevante ontwikkelingen. De risicorapportages worden opgesteld in de beleggings- en risicomanagementcommissie en worden toegelicht in de eerstvolgende bestuursvergadering. Met de rapportage verkrijgt het Fonds op integrale wijze management-informatie en weet hiermee prioritering aan te brengen in de strategische jaaragenda. Tevens worden de coördinatie van de verantwoording van de risicobeheersing en de actuele ontwikkelingen naar het bestuur verzorgd door de risicomanagementcommissie.

Het Fonds is zich ervan bewust dat naast het toedelen van verantwoordelijkheden ook de risico-cultuur of het risicobewustzijn een kritische succesfactor is in het uitvoeren van integraal risicomanagement. De risicocultuur wordt doorlopend door het Fonds benoemd en uitgedragen in de evaluatiegesprekken die het Fonds houdt, de controle van het Fonds op de naleving van de processen en door risicobewustzijn een vast onderwerp te maken in de jaarlijkse bestuursevaluatie. Daarnaast worden te nemen besluiten expliciet getoetst aan de risicohouding, doelstelling, en missie en visie van het Fonds. In de beslisdocumenten is een risicoparagraaf opgenomen waarin alle risico's zijn genoemd.

In 2017 heeft het Fonds doorgebouwd op de verbeteringen die in 2016 zijn ingevoerd in het systeem van risicomanagement. Zo zijn de risico's gekwantificeerd aan de hand van de vastgestelde risicowaarderingschalen voor de financiële en niet-financiële impactschalen. Daarnaast hebben leden van de risicomanagementcommissie in 2017 de themasessie van de administrateur over IT-risico bijgewoond. Hiermee heeft het Fonds inzicht in het IT-beleid van de administrateur. Het Fonds heeft besloten om zich door een externe partij te laten begeleiden in het opstellen van IT-beleid, dit zal worden gecombineerd met de implementatie van de AVG-wetgeving.

Risico's 2017

Als basis voor het indelen van de risico's worden de FOCUS risico's (voorheen het FIRM-model) van De Nederlandsche Bank gebruikt. Het beleid is onderverdeeld in financieel en niet-financieel. In de volgende tabel worden voor alle verschillende risicocategorieën.

De belangrijkste ontwikkelingen en maatregelen over 2017 beschreven. Indien het risico niet wordt geaccepteerd, zijn aanvullende maatregelen vastgesteld:

Risicocategorie	Belangrijkste ontwikkelingen 2017	Ontwikkelingsrisico	Aanvullende maatregel?
Matching/rente	Met de implementatie van de nieuwe beheerder van de matchingportefeuille is het operationele risico verkleind en de flexibiliteit ten aanzien van de invulling van de renteafdekking vergroot. In 2017 zijn de rapportages o.a. op de effectiviteit van de renteafdekking verbeterd en van hieruit is er extra aandacht geweest voor het spreadrisico vanuit staatsobligaties.	Theoretisch gezien is de impact van het renterisico door een stijging van het renteniveau in 2017 groter geworden (de mogelijke impact van het risico van een rentedaling is groter). Het huidige risiconiveau wordt geaccepteerd.	Voor 2018 blijft Central Clearing een aandachtspunt
Marktrisico	Door marktontwikkelingen (stijging rente en aandelenmarkten) is het marktrisico in de portefeuille groter geworden. Dit is in 2017 gecorrigeerd door de premiestortingen te beleggen in de matchingportefeuille.	Ten opzichte van 2016 is het marktrisico in totaliteit hetzelfde gebleven. Het Fonds houdt rekening met een correctie in aandelen in verband met de waardering. Het pensioenfonds is een lange termijn belegger en heeft bewust gekozen voor dit risicoprofiel.	Het Fonds blijft de verhouding tussen de matching- en returnportefeuille door marktbevingen monitoren.
Kredietrisico	In 2018 zal het spreadrisico vanuit staatsobligaties worden verkleind door de staatsobligaties te vervangen door renteswaps en liquide middelen.	Het kredietrisico als geheel is gelijk gebleven ten opzichte van 2016. Het pensioenfonds is een lange termijn belegger en heeft bewust gekozen voor dit risicoprofiel. In 2018 zal het spreadrisico kleiner worden.	In 2018 zal de hoeveelheid liquide middelen toenemen en hierop is extra monitoring noodzakelijk.
Verzekeringstechnisch risico	In 2017 is de afwikkeling van het herverzekeringcontract van Centraal Beheer Achmea gestart. Vanwege het uitloopten risico ten aanzien van arbeidsongeschiktheid, zal per 31-12-2018 de definitieve vaststelling van de winstdeling worden vastgesteld. In 2017 heeft het Fonds een voorschot op de winstdeling ontvangen.	Het verzekeringstechnisch risico is als geheel gelijk gebleven. Het huidige risico wordt geaccepteerd.	In 2018 zal het pensioenfonds zich voorbereiden op de definitieve vaststelling van het resultaat op arbeidsongeschiktheid per 31-12-2018.

Risicocategorie	Belangrijkste ontwikkelingen 2017	Ontwikkelingsrisico	Aanvullende maatregel?
Omgevingsrisico	In 2017 heeft het Fonds zich voorbereid op de verplichtingen vanuit de Wet Verbeterde Premieregeling. Het Fonds blijft ook de beschikbare premieregeling uitvoeren. De afhankelijkheid van de sponsor blijft groot door het relatief lage renteniveau wat zorgt voor een absoluut hoge kostendekkende premie voor de werkgever.	Het omgevingsrisico is als geheel gelijk gebleven. Het huidige risico wordt geaccepteerd.	Nieuwe wetgeving blijft aandacht vragen (AVG, EIDAS, IORP II).
Operationeel risico	De vereenvoudigde vermogensbeheerstructuur heeft geleid tot een verlaging van het operationele risico. Echter voor de premiestortingen zijn niet de reguliere, maar back-up processen van de custodian Northern Trust gevolgd. De continuïteit van het bestuur blijft een aandachtspunt. In 2017 zijn dhr. Bert Broecks en dhr. Han Stegeman afgetreden. Leden van het VO nemen deel aan de commissievergaderingen met als doel het vormen van een pool met kandidaat-bestuursleden. Yvonne Groen is hieruit als kandidaat bestuurder gekomen. Mathieu Willemsen is per november 2017 bestuurslid.	Het operationeel risico is als geheel groter geworden.	Permanente aandacht vanuit het bestuur voor de continuïteit blijft noodzakelijk.
Uitbestedingsrisico	De AFM is ervan op de hoogte dat de administrateur in 2017 geen gegevens van de DC-regeling van AbbVie aanlevert aan het Nationaal Pensioenregister. In december 2017 heeft de collectieve waardeoverdracht van de DC-regeling van AbbVie plaatsgevonden.	Het uitbestedingsrisico is als geheel gelijk gebleven. Het huidige risiconiveau wordt geaccepteerd.	Geen.

Risicocategorie	Belangrijkste ontwikkelingen 2017	Ontwikkelingsrisico	Aanvullende maatregel?
IT-risico	De risicomanagementcommissie heeft ook in 2017 via kennissessies over IT-risico van de administrateur haar kennis op dit gebied verhoogd. Daarnaast is de aanwezige IT-kennis van werkgever Abbott nader geanalyseerd. Het Fonds heeft in 2017 besloten de implementatie van de wet AVG te combineren met het opstellen en de implementatie van IT-beleid. Cyberrisico onderscheidt zich van andere IT-risico's doordat er sprake is van kwaadwillende externe partijen die zich richten op het stelen, verstoren of wijzigen van (klant)data in IT-systemen.	Met de toegenomen digitalisering, is cyberrisico een groeiend IT-risico. Het IT-risico is als geheel ongewijzigd. Het huidige risiconiveau wordt door het Fonds niet geaccepteerd.	Het Fonds zal zich in 2018 bij de implementatie van AVG-wetgeving en het opstellen en implementeren van IT-beleid laten begeleiden door een externe partij.
Integriteitsrisico	Er zijn geen bijzonderheden. Per 2017 is een nieuwe compliance officer aangesteld. De gedragscode is aanwezig en actief gecontroleerd voor bestuur en commissies. Het Fonds heeft aanvullende controles uitgevoerd in het kader van de Sanctiewetgeving.	Het integriteitsrisico is ongewijzigd. Het huidige risiconiveau wordt geaccepteerd.	Geen.
Juridisch risico	In 2017 is de collectieve waardeoverdracht van de DC-regeling van AbbVie geëffectueerd. Daarnaast is in 2017 het besluit vanuit Sociale Partners gekomen om de pensioenleeftijd te verhogen naar 68.	Het juridisch risico is ongewijzigd. Het huidige risiconiveau wordt geaccepteerd.	Nieuwe wetgeving blijft aandacht vragen met name AVG en IORP II. Daarnaast is de implementatie van de pensioenleeftijd een aandachtspunt voor zowel de omzetting in de administratie als de communicatie naar deelnemers.

Ten aanzien van uitbestede activiteiten:

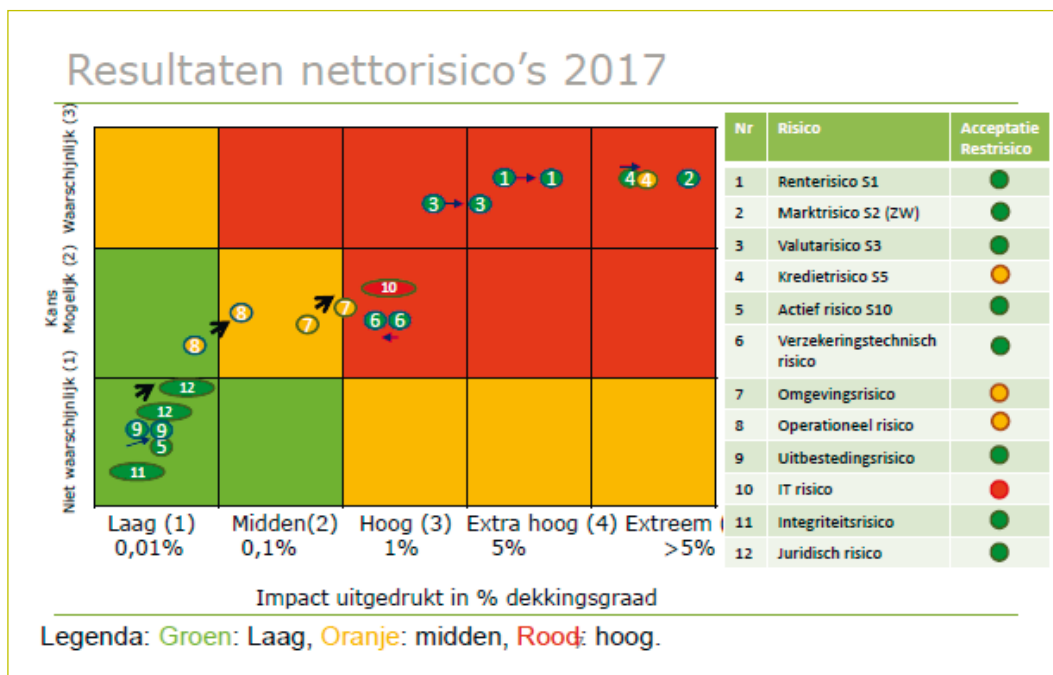
- In de risicomanagementcommissie worden de Service Level Agreement-rapportages van de administrateur, de uitvoerder van de beschikbare premiereregeling en het bestuursbureau besproken. Naar aanleiding van deze rapportages is bij de uitbestedingspartijen aanvullende informatie opgevraagd.
- Daarnaast beoordeelt het pensioenfonds jaarlijks de interne beheersingsrapportages (ISAE 3000/3402) van drie grote uitbestedingspartijen, voor 2017 zijn dit de administrateur, de vermogensbeheerder en de custodian. De administrateur is om extra informatie en comfort gevraagd van de beheersmaatregelen. Uit de andere rapportages zijn geen bijzonderheden naar voren gekomen.
- De vermogensbeheerder en de custodian worden uitgenodigd op de vergaderingen van de beleggingscommissie om hun werkwijze te kunnen toelichten.
- Conform het uitbestedingsbeleid worden jaarlijks alle uitbestedingspartijen geëvalueerd. Dit heeft er onder andere toe geleid dat extra wordt gekeken naar besparingsmogelijkheden voor de vermogensbeheerkosten.

Financieel crisisplan

Het Fonds heeft in 2016 haar crisisplan geactualiseerd. Doel van een crisisplan is dat het bestuur vooraf beschrijft welke crisismaatregelen beschikbaar zijn, wat de impact van deze maatregelen is en welke procedures doorlopen moeten worden. Zodoende kan het bestuur slagvaardig opereren wanneer een crisissituatie daadwerkelijk optreedt. Het crisisplan is opgenomen in de ABTN.

Uitkomsten jaarlijkse risicoanalyse 2017

De uitkomsten van de jaarlijkse risicoanalyse zijn grafisch als volgt weer te geven:

De analyse leidt tot de volgende aandachtspunten van het fonds in 2018:

- Uitwerken beleid en risicoanalyse IT-risico en voldoen aan Wet AVG
- Implementatie matchingportefeuille omzetting (deel) staatsobligaties naar swaps
- Implementatie pensioenleeftijd 68 jaar
- Ontwikkelingen IORP II en specifiek de invulling van het Three Lines Of Defence Model voor risicomanagement.

Ten aanzien van het beleggingsrisico, actuariel risico en renterisico zijn de ontwikkelingen en het beleid samengevat als volgt:

Beleggingsrisico

Aan de hand van een ALM-studie heeft het Fonds een beleggingsbeleid vastgesteld en geïmplementeerd in 2016. Diverse economische scenario's zijn onderzocht en daarbij is gekeken naar de samenhang tussen de ontwikkelingen in de beleggingen, de pensioenverplichtingen, het premiebeleid en het Vereist Eigen Vermogen. Het Fonds kent geen toeslagbeleid. Het Fonds heeft gekozen voor een vereenvoudigde vermogensbeheerstructuur, waarbij zowel voor de matching- als de returnportefeuille belegd wordt in veelal passieve beleggingsfondsen.

Actuarieel risico

Ultimo 2016 hanteert het Fonds de overlevingskansen gepubliceerd door het Actuarieel Genootschap (AG Prognosetafel 2016). In 2017 is geen nieuwe AG Prognosetafel gepubliceerd.

Door toepassing van de meest actuele informatie over overlevingskansen en door de herverzekering van het overlijdens- en arbeidsongeschiktheidsrisico wordt het verzekeringstechnisch risico voor het fonds beheerst.

Renterisico:

Het Fonds heeft een jong deelnemersbestand, waardoor de financiële situatie van het Fonds gevoelig is voor wijzigingen in de marktrente. Het Fonds heeft een dynamisch renteafdeckingsbeleid wat nader wordt toegelicht in het jaarverslag bij de ontwikkeling van de beleggingen. In 2017 is de invulling van het renteafdeckingsbeleid nader onderzocht. In 2018 zullen de staatsobligaties worden vervangen door rentederivaten in combinatie met liquide middelen.

Uitvoeringskosten

Het bestuur onderschrijft de Aanbevelingen uitvoeringskosten van de Pensioenfederatie.

Het Fonds werkt met een fondsbegroting waarbij elk kwartaal een inzicht wordt verkregen hoe de kosten zich verhouden tot het budget. Per dienstverlener zijn vaste prijsafspraken gemaakt over het vaste pakket van taken. Ad hoc taken worden vooraf geoffereerd en vastgesteld.

Uitvoeringskosten per deelnemer

De door het Fonds gemaakte uitvoeringskosten worden volledig bij de aangesloten entiteiten in rekening gebracht. Dit neemt niet weg dat de uitvoeringskosten onderdeel uitmaken van de totale door werkgever en werknemers op te brengen kostendekkende jaarpremie en daarmee moeten worden gepresenteerd. Hieronder zijn ook kosten voor werkzaamheden die het Fonds specifiek heeft uitgevoerd op verzoek van de werkgever.

Door de continue aandacht van het bestuur en ondanks de nog steeds zwaarder wordende eisen van de wetgever en toezichthouders bedroegen de uitvoeringskosten (uitgezonderd kosten vermogensbeheer, deze kosten komen wel volledig voor rekening van het Fonds) per deelnemer in euro's € 636,- in 2017 (2016: € 639,-). Hierbij is het aantal deelnemers de som van het aantal actieve deelnemers en pensioengerechtigden, conform de Aanbevelingen van de Pensioenfederatie. De totale uitvoeringskosten voor het Fonds zijn iets gedaald. Zou je de uitvoeringskosten delen door het totaal aantal deelnemers, inclusief slapers, dan zouden de kosten per deelnemer in euro's € 388,- (2016: € 423,-) zijn.

Kosten vermogensbeheer als percentage van het belegd vermogen

De kosten van het vermogensbeheer bestaan uit verschillende componenten. Naast de kosten van het beheer van de beleggingen zelf, de zogenaamde beheerkosten of management fees, is er ook sprake van administratieve kosten, custodian kosten, broker kosten, eventuele belastingen, kosten die gepaard gaan met bijvoorbeeld het afdekken van risico's en transactiekosten. Niet alle kosten zijn direct zichtbaar. Kosten die bijvoorbeeld gemaakt worden voor het uitvoeren van transacties, de zogenaamde broker kosten, of kosten die gemaakt worden voor het bewaren van de beleggingen, het bewaarloon, zijn direct zichtbaar. Transactiekosten en de kosten voor het beheren van de beleggingen binnen elk beleggingsfonds worden verwerkt in de koers van het Fonds. Deze zijn dus niet direct zichtbaar. De vermogensbeheerder heeft alle kosten getracht inzichtelijk te maken. Dit heeft wat betreft de transactiekosten plaatsgevonden op basis van schattingen.

De transactiekosten kunnen op twee niveaus bekeken worden. Het Fonds belegt in beleggingsfondsen. Er is dus sprake van transactiekosten die gemaakt worden binnen de fondsen en transactiekosten die gemaakt worden als fondsen worden aan- danwel verkocht. De transactiekosten van de onderliggende beleggingen binnen de fondsen zijn veelal verwerkt in de koers die betaald of ontvangen wordt. Om deze reden kan hier alleen een inschatting van gemaakt worden. De inschatting is gebaseerd op de werkelijke transactievolumes binnen de beleggingsfondsen en de bied-laot koersen voor de verschillende beleggingscategorieën. In internationale context bestaat er nog geen eenduidige definitie van de totale kosten.

De totale kosten van het vermogensbeheer van zowel de beleggingen voor risico pensioenfonds als voor de beleggingen voor risico deelnemers bedragen (inclusief de schatting voor de transactiekosten binnen de fondsen) € 1.092 (2016: € 1.329). In een percentage van het totale vermogen bedragen de kosten 0,31% (2016: 0,40%) per jaar. Dit percentage kan in grote lijnen uitgesplitst worden naar de volgende kostensoorten:

2017	Beheer- kosten	Transactie- kosten excl.- aan- en verkoop- kosten	Transactie- kosten aan- en verkoop- kosten	Totaal
Kosten per beleggingscategorie				
Vastgoed	0	0	0	0
Aandelen	171	0	14	185
Vastrentende waarden	609	54	146	809
Commodities	0	0	0	0
Overige beleggingen	0	0	0	0
Totaal kosten toe te wijzen aan categorieën	780	54	160	993
Overige vermogensbeheerkosten				
Bewaarloon	42			42
Overige kosten	57			57
Totaal overige vermogensbeheerkosten	99			99
Totaal kosten vermogensbeheer				1.092
2016	Beheer- kosten	Transactie- kosten excl.- aan- en verkoop- kosten	Transactie- kosten aan- en verkoop- kosten	Totaal
Kosten per beleggingscategorie				
Vastgoed	0	0	0	0
Aandelen	219	6	68	293
Vastrentende waarden	615	8	293	916
Commodities	14	0	0	14
Overige beleggingen	0	0	0	0
Totaal kosten toe te wijzen aan categorieën	848	14	361	1.223
Overige vermogensbeheerkosten				
Bewaarloon	38			38
Overige kosten	68			68
Totaal overige vermogensbeheerkosten	106			106
Totaal kosten vermogensbeheer				1.329

Kosten	2017	2016
Management fee	0,22%	0,26%
Overige kosten	0,03%	0,03%
Subtotaal	0,25%	0,29%
Transactiekosten	0,06%	0,11%
Totale kosten procentueel ¹⁾	0,31%	0,40%

Ten opzichte van vorig jaar zijn de belangrijkste ontwikkelingen:

- Over 2017 is er sprake van een rentestijging. De matchingportefeuille daalt hierdoor in omvang.
- Over 2017 stijgt de waarde van de returnportefeuille en alle onderliggende beleggingscategorieën. Omdat de vermogensbeheerkosten voor dit deel van de portefeuille zijn uitgedrukt in basispunten van het vermogen, geldt dat er in 2017 sprake is van een stijging in absolute omvang van de vermogensbeheerkosten van de returnportefeuille.

Communicatie en overleg

Communicatiecommissie

Het bestuur heeft een mandaat opgesteld waarbinnen de communicatiecommissie kan opereren. De communicatiecommissie draagt zorg voor het voorbereiden en uitvoering laten geven aan het communicatiebeleid.

De communicatiecommissie heeft zich in 2017 vooral beziggehouden met:

- de website;
- het UPO 2017;
- de invulling van het communicatiebeleidsplan 2017;
- het voorbereiden van en uitvoering geven aan de Nieuwsbrief en de Newsflash;
- de communicatie met/ vanuit NN IP;
- de communicatie van AZL;
- de communicatie aan de deelnemers;
- de communicatie inzake de Wet verbeterde premieregeling;
- de Feit en fabel campagne

Communicatie met deelnemers

Nieuwsbrief/Newsflash

Het beleid van het Fonds is om één keer per jaar een Newsflash uit te brengen (in het eerste kwartaal) en een Nieuwsbrief te versturen (in het najaar).

In januari 2017 is een Newsflash uitgebracht. In deze editie is onder andere aandacht gegeven aan:

- Verhoging AOW-leeftijd en pensioenrichtleeftijd;
- Franchise en grensbedragen 2017;
- Verslag creatieve sessie communicatie eind 2016;

1) Procentueel ten opzichte van het vermogen

- Gevolgen Wet verbeterde premieregeling;
- Veranderingen in het bestuur;
- Zoeken van een kandidaat namens de werknemers voor het Verantwoordingsorgaan.

In september 2017 is een Nieuwsbrief uitgebracht. In deze nieuwsbrief is onder andere aandacht besteed aan:

- Een artikel over variabele uitkeringen in DC-regelingen;
- Interview met het nieuwe lid van het verantwoordingsorgaan;
- Interview met het bestuurslid Ronald Voorhaar;
- Artikel over gevolgen voor AMO-medewerkers op het gebied van pensioen;
- Hoofdpunten jaarverslag 2016;
- Pensioen en onbetaald verlof.
- Feit en fabel campagne

Feit en fabel campagne

De Feit en fabel campagne is een campagne waarbij pensioeninformatie wordt aangeboden aan actieve deelnemers in de vorm van Feit of Fabel stellingen. In dit kader is gekozen voor het aanbieden van de informatie op placemats die op de dienbladen in de kantines van de Abbott-ondernemingen zijn gelegd. De stellingen zijn het belangrijkste onderdeel van de placemat.

Bij de stelling is een persoon (pensioenambassadeur) weergegeven die als het ware de stelling aan de lezer voorlegt. Naast een afbeelding wordt ook kort toegelicht wie deze persoon is. Het idee bij de pensioenambassadeurs is als volgt:

- deelnemers een aanspreekpunt geven zo dicht mogelijk bij de werkvloer waardoor het laagdrempeliger wordt om een pensioenvraag te stellen;
- ambassadeurs zijn bijvoorbeeld: leden van de OR het VO of andere betrokkenen bij het pensioenfonds die werkzaam zijn bij Abbott
- ambassadeurs zijn een aanspreekpunt en verwijzen vanuit die rol door naar HR, of AZL (op termijn zouden zij, na training, ook eerstelijnsvragen kunnen beantwoorden)

Naast de stellingen zijn pensioenfeitjes gepresenteerd.

Het doel van deze campagne heeft betrekking op twee doelgroepen:

- a. Actieven tot 50 jaar: een meer positieve attitude ten aanzien van de arbeidsvoorwaarde pensioen van Abbott
- b. Actieven tussen 50 jaar en pensioendatum: een beter begrip van hoe pensioen werkt en welke keuzemogelijkheden er voor hen zijn.

Na de campagne is een kort onderzoekje onder de deelnemers gehouden.

Het bestuur heeft de campagne die met behulp van de werkgever tot stand is gekomen als succesvol ervaren.

Wet verbeterde premieregeling en communicatie

Het bestuur heeft besloten aan te sluiten bij de standaardcommunicatie van NNIP. NNIP past de website portal aan op de nieuwe wetgeving. Het Fonds heeft begin 2018 een brief aan alle (voormalige) deelnemers verzonden over de wijzigingen in verband met de Wet verbeterde premieregeling. Deelnemers ontvangen vijftien jaar voor hun pensioenrichtdatum een brief waarin verschillende keuzes zijn aangegeven. Deze brief is toegespitst op de wijze van beleggen waar de (gewezen) deelnemer voor heeft gekozen. Vervolgens wordt om de vijf jaar deze informatie herhaald.

De (gewezen) deelnemers die begin 2018 minder dan 15 jaar voor hun pensioenrichtdatum zitten, hebben reeds een brief ontvangen. Ook in de Newsflash van januari 2018 is opnieuw aandacht geschonken aan de genoemde wet.

Overleg met betrokken partijen en organen

Administrateur AZL N.V.

In mei 2017 is de nieuwe administratieovereenkomst met AZL ondertekend. Op 8 november 2017 is naar aanleiding van een evaluatie door het bestuur een gesprek gehouden met AZL. Het bestuur is tevreden over de dienstverlening van AZL maar vraagt AZL wel proactief mee te denken met ontwikkelingen in de toekomst.

Elips Life

Met ingang van 1 januari 2017 heeft het Fonds een herverzekeringsovereenkomst voor de verzekering van het overlijdensrisico en het premievrijstellingsrisico bij arbeidsongeschiktheid met Elips Life gesloten.

Werkgever

Het Fonds en de werkgever hebben in 2017 diverse malen contact gehad. Er is voornamelijk aandacht besteed aan:

- De Feit en fabel campagne;
- De verkoop van de AMO-ondernemingen door de werkgever en de gevolgen hiervan voor het pensioen;
- Het Pensioenakkoord per 1 januari 2018;

Verantwoordingsorgaan (VO)

Het bestuur legt aan het VO verantwoording af over het gevoerde beleid middels het jaarverslag en de reguliere vergaderingen. In 2017 hebben diverse leden van het verantwoordingsorgaan vier bestuursvergaderingen bijgewoond. Daarnaast zijn diverse adviesaanvragen besproken.

Het betreft adviesaanvragen over:

- De feitelijke premie en premiecomponenten;
- De Uitvoeringsovereenkomst AMO-ondernemingen;
- De bindende voordracht visitatiecommissie;
- De Uitvoeringsovereenkomst met Abbott per 1 januari 2018.

Het bestuur van het Fonds heeft de adviezen opgevolgd.

Het oordeel van het VO over boekjaar 2017 is eveneens opgenomen in dit bestuursverslag. De reactie van het bestuur is aansluitend opgenomen.

De Nederlandsche Bank (DNB)

In 2017 is er een aantal malen schriftelijk en telefonisch contact geweest met DNB. Dit contact ging met name om (her) benoemingen van bestuursleden en leden van commissies, de afronding van de collectieve waardeoverdracht van de AbbVie-(gewezen) deelnemer, aanbidding van fondsdocumenten en de nettopensioenregeling.

Daarnaast heeft het Fonds de vragenlijst van DNB/AFM over de financiële opzet en informatie ingevuld.

SPAN heeft ook deelgenomen aan de enquête van DNB over niet-financiële risico's. DNB heeft bevestigd dat de EMIR vragenlijst voor SPAN niet van toepassing is omdat in de matchingportefeuille wordt belegd in een beleggingsfonds en er geen derivaten zijn afgesloten op naam van het pensioenfonds SPAN.

Tot slot heeft SPAN in 2017 meegewerkt aan de uitvraag strategie documentatie van DNB over onder andere de missie, visie en strategie van het fonds. Het bestuur ziet op basis van het gevoerde beleid en de dagelijkse gang van zaken vooralsnog geen aanleiding tot de noodzaak van een nieuwe strategie. Het bestuur blijft nu en in de toekomst alert op alle ontwikkelingen die van belang kunnen zijn voor de toekomst van het fonds.

Er zijn geen boetes of dwangsommen door DNB aan het Fonds opgelegd.

Financiële ontwikkelingen

Financieel klimaat (bron: BMO)

Deze paragraaf geeft de visie weer van BMO (de beheerder van de matchingportefeuille van het pensioenfonds, de uitvoerder van het totale beleggingsmandaat en performancemeter), op de ontwikkeling van de beleggingen in 2017 en de vooruitzichten voor 2018.

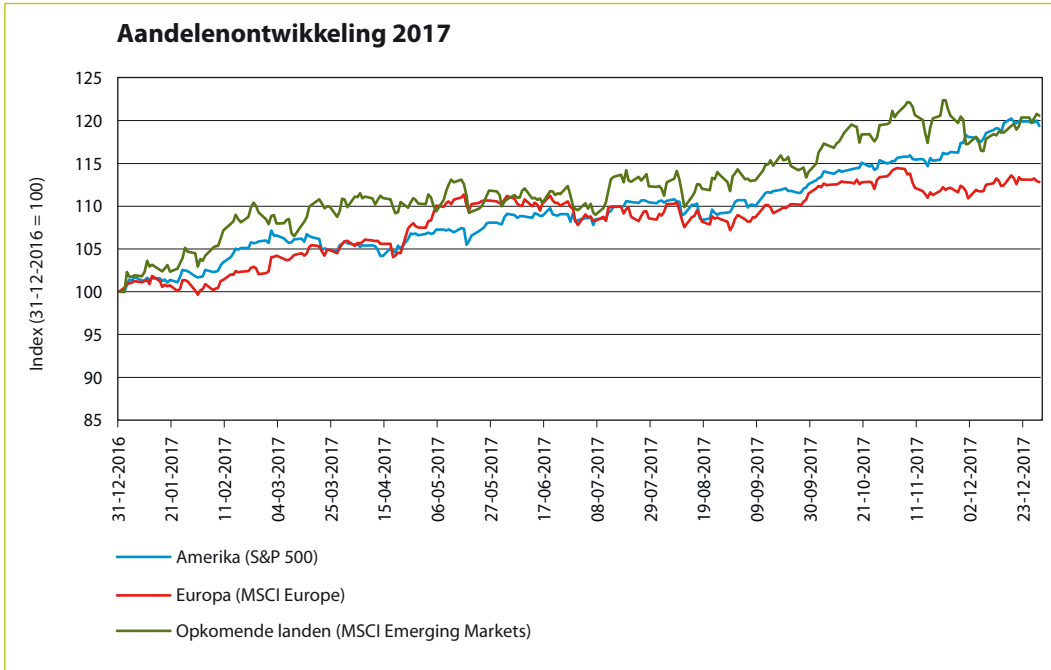
Marktontwikkelingen 2017

De verwachte politieke onrust, die men alom verwachtte, bleef grotendeels uit. De populistische lente kwam niet tot volledige bloei, al is het nog te vroeg voor de gevestigde politiek om zich rijk te rekenen. Vooral de klinkende overwinning van Macron in Frankrijk bracht een hoop rust op de markten. De afstraffing van Merkel later in het jaar kon daar niet veel in veranderen. Grote uitglijders bij Trump bleven uit, en ook de gevreesde gevolgen van de Brexit kwamen nog niet aan de oppervlakte. Het jaar kenmerkte zich eigenlijk vooral door stabiel oplopende aandelenbeurzen, het aantal dagen met flink rode cijfers op de schermen was ongekend klein. Het stabiele klimaat ging gepaard met een steeds betere macro economische omgeving. De werkgelegenheid nam toe, de winsten en omzetten van bedrijven stegen gestaag, de economische groei liep op tot niveaus boven potentieel en zelfs op het gebied van inflatie waren er positieve ontwikkelingen, al is de inflatie nog immer te laag voor de gestelde inflatiedoelen.

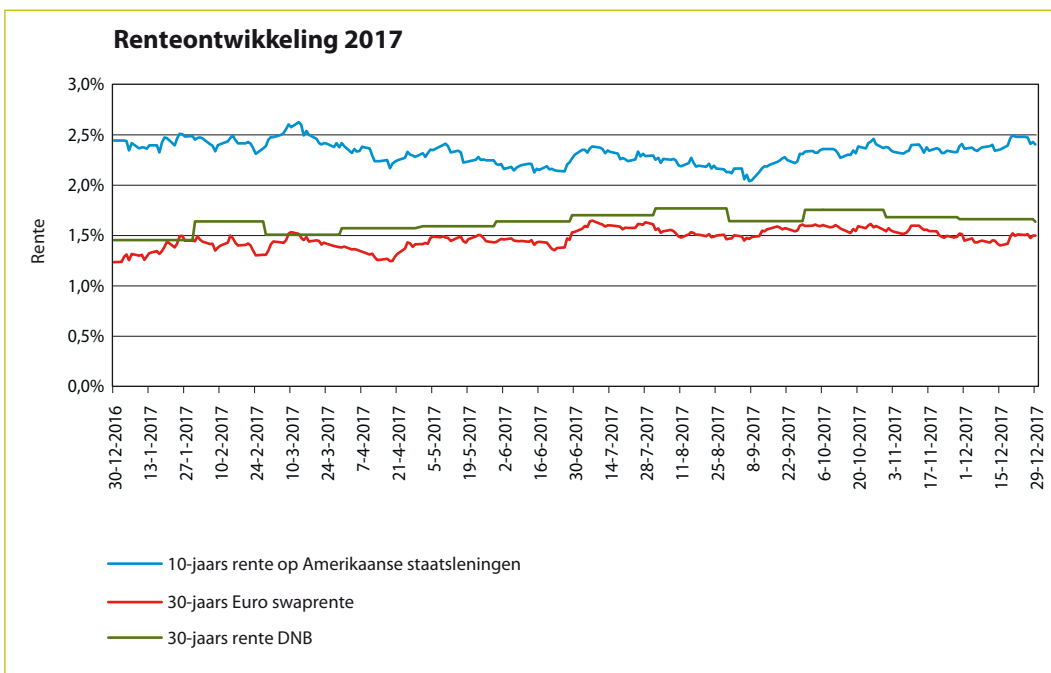
De initiële angst en daarmee ook de matige vooruitzichten maakten dus snel plaats voor een veel positievere kijk op de economie. Dit positieve sentiment was er op elk continent te vinden. De Japanse economische groei was, gegeven de demografie van het land, goed te noemen. In Europa steeg de werkgelegenheid, en in de VS is deze zelfs op een niveau die je als 'krap' zou kunnen beschouwen. In reactie op al dit positieve nieuws gingen de centrale banken langzaam over tot een minder accommoderend beleid. De Amerikaanse centrale bank nam het voortouw door de eerste stappen te zetten in de afbouw van de balans. In Europa zijn wij wat minder ver, maar de eerste stap naar een meer normaal beleid is ook gezet. De ECB heeft in de tweede helft van het jaar aangekondigd dat het steeds minder obligaties gaat opkopen en bij voortdurend goed nieuws hier eind september 2018 helemaal mee gaat stoppen, al laat de eerste renteverhoging nog wel even op zich wachten.

Dit positieve beeld leverde dan ook mooie aandelenrendementen op. In alle regio's waren groene cijfers te zien, met de Amerikaanse beurs en aandelen opkomende landen (in EUR) aan kop met rond de 20% rendement. In Europa moesten we het stellen met ongeveer de helft hiervan, onzekerheden rondom Brexit en de aansterkende Euro waren hier debet aan.

Opvallende was vooral dat de koersgrafieken stabiel stijgende patronen lieten zien.

In de Verenigde Staten bleef de rente gelijk. Daar was de 10-jaars rente zowel aan het begin als het einde van het jaar 2,4%, gesteund door stabiel lage inflatie en een voorspelbaar beleid van de centrale bank. Belangrijker is natuurlijk wat de rente in Europa doet. In de Eurozone steeg de 30-jaars rente van 1,2% naar 1,5%. Dat komt vooral door de hogere economische groei, maar ook omdat de ECB de stimulerende maatregelen gaat afbouwen.

Voor obligatiebeleggingen in de Euro-periferie landen waren nog wel bescheiden plusjes te noteren, evenals voor bedrijfsobligaties en obligaties van opkomende landen. De yield pick up en de dalende spreads zorgden daar voor groene cijfers. Voor de risicovollere High Yield beleggingen bleven de rendementen achter bij de verwachtingen, met een min als resultaat.

Vooruitzichten 2018

Voor het komend jaar gaan we uit van een voortzetting van rooskleurige beeld die we vorig jaar ook hadden. De grote politieke hobbels zijn vorig jaar genomen, en in 2018 zijn alleen de Italiaanse verkiezingen nog een risico in Europa, al voorzien we in de basis geen problemen. Zwarte zwanen zijn natuurlijk nooit uit te sluiten.

De economie heeft wereldwijd de wind in de zeilen en de positieve ontwikkelingen van 2017 zullen ook in 2018 zichtbaar zijn. Dit betekent voor de VS een economische groei van iets meer dan 2,5% en in Europa net iets minder dan 2,5%. Voor beide regio's betekent dit groei boven potentie, waarbij de arbeidsmarkt vooral in de VS uiteindelijk tegen limieten kan gaan aanlopen. In Europa is er iets meer speling in de markt, en kan de groei boven trend iets langer aanhouden. De economische cyclus is dus wereldwijd in de expansieve fase, en vooralsnog staan alle seinen op groen. De kans op een recessie in 2018 is bescheiden, ondanks het feit dat de cyclus al 'oud' is.

De forse waarderingen van aandelen worden nog altijd ondersteund door groeiende winsten, en de lage rendementen op obligaties. De relatieve aantrekkelijkheid is nog altijd aanwezig. Waar 2017 vorig jaar was van politieke onzekerheden, zal 2018 in het teken staan van de monetaire veranderingen. Voor 2018 wordt breed verondersteld dat de FED de rente 3 of 4 keer zal verhogen, maar over het beleid daarna loopt de markt flink uit de pas met de 'forward guidance'. De markt prijs na 2018 nog nauwelijks verhogingen in, maar de FED geeft aan dat ze verwacht gestaag door te gaan met verhogen. In Europa liggen voor het eerste half jaar de kaarten op tafel, maar in de tweede helft van het jaar zal de markt van de ECB gaan verlangen dat ze duidelijkheid gaat verschaffen over wat ze na het stopzetten QE gaat doen. Wanneer gaat de ECB de rente verhogen, en hoe voortvarend zal ze de balans gaan afbouwen? Voor 2018 verwachten wij in de Eurozone ieder geval nog geen rente verhogingen.

De naderende Brexit deadline zal aan het einde van jaar de Britten parten gaan spelen. Tenzij er snel een overgangssituatie bedongen kan worden, en de EU zal het de Britten dit niet zondemeer gunnen, dan zal de onrust over het uitblijven van zichtbare resultaten voor nervositeit zorgen. De pijn zal voor de Britten veel groter zijn dan voor de Euro Landen, maar voor geen van beide is het uitblijven van resultaten gunstig zijn.

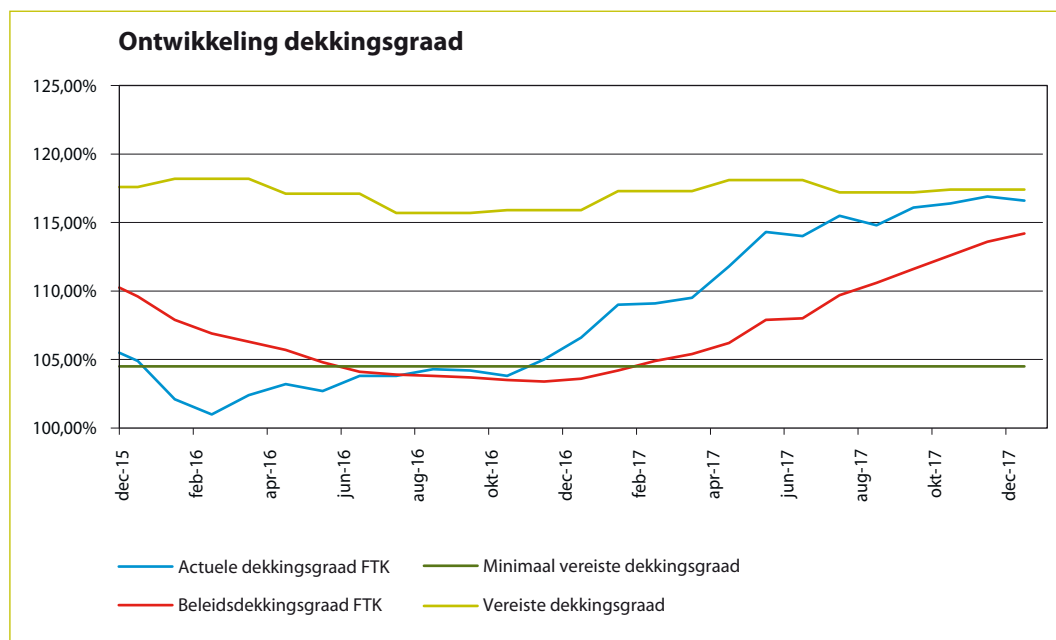
In Nederland zullen de huizenprijzen blijven stijgen, maar dreigt de markt droog te koken (aanbod droogt op), tenzij de politiek stappen neemt. Hierdoor kan de zittende belegger nog wel profiteren van de stijgende prijzen, maar zal instappen lastiger zijn. De aanvangsrendementen zullen naar verwachting nog iets verder dalen. De hypotheekmarkt zal nog kunnen rekenen op mooie rendementen, maar zal wel meer en meer de randen van het risico spectrum moeten opzoeken. Dit betekent hogere bevoorschotting en langere rentevast periodes. Door de verplichte aflossingen, en de sterke huizenmarkt blijven de risico's hiervan beheersbaar.

Ontwikkeling dekkingsgraad

De dekkingsgraad geeft aan in hoeverre het Fonds in staat is om aan haar (toekomstige) pensioenverplichtingen te voldoen. Met de invoering van het nieuwe Financieel Toetsingskader (nFTK) is ook de beleidsdekkingsgraad ingevoerd waarmee de financiële positie van het Fonds wordt beoordeeld. De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de actuele dekkingsgraden over de laatste 12 maanden. De actuele en de beleidsdekkingsgraad bedroegen respectievelijk 109,3% en 103,8% per 1 januari 2017. In de berekening van de dekkingsgraad en het Vereist Vermogen wordt sinds 2016 naast de verplichtingen en het vermogen uit de basisregeling (risico fonds), ook rekening gehouden met verplichtingen en het vermogen uit de excedentregeling (risico deelnemers).

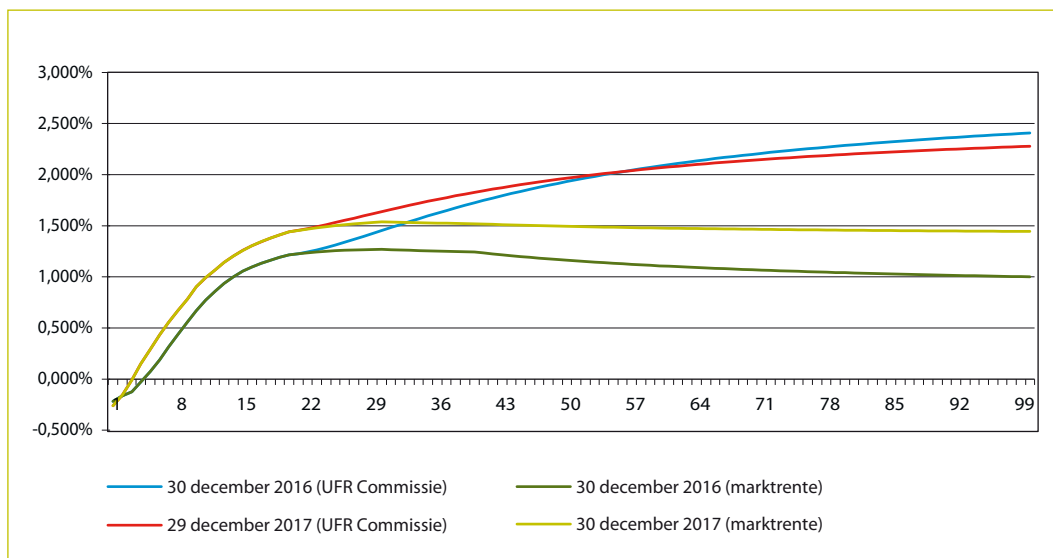
Onder het nFTK bedraagt de actuele dekkingsgraad 116,7% en de beleidsdekkingsgraad 114,2% ultimo 2017. De stijgende rente in combinatie met de niet-volledige renteafdekking en de positieve rendementen op de aandelenmarkten zorgen in 2017 voor een stijging van zowel de actuele als de beleidsdekkingsgraad. De vereiste dekkingsgraad behorende bij de strategische beleggingsmix

stijgt over 2017 van 116,6% naar 117,6%. De strategische beleggingsmix is over het jaar ongewijzigd gebleven. De stijging van de vereiste dekkinggraad komt voort uit de gestegen rentecurve waardoor de door te rekenen absolute renteschokken groter zijn. De vereiste dekkinggraad verschilt per pensioenfondsen en is afhankelijk van de samenstelling van de beleggingen, ontwikkelingen op de financiële markten en het deelnemersbestand. De ontwikkeling van de dekkinggraad gedurende de afgelopen 2 jaar ziet er als volgt uit:

Bron: gerapporteerde cijfers aan DNB

De volgende grafiek toont de marktrentecurve en de UFR curve per eind 2016 en eind 2017. In de grafiek is de stijging van de rente over 2017 zichtbaar. Nog steeds bevinden rentes zich op een historisch laag niveau. Het bestuur houdt er in het dynamische renteafdeckingsbeleid rekening mee dat de rente de komende tijd laag kan blijven en dat op de lange termijn de rentes naar een hoger niveau zullen groeien.

Herstelplan

Formeel bevindt het Fonds zich sinds 30 september 2015 in een tekortsituatie. AZL heeft de berekeningen voor het herstelplan uitgevoerd. De gehanteerde hersteltermijn bedraagt, zoals opgenomen in de abtn van het Fonds, 10 jaar. Het herstelplan is op 21 december 2015 ingediend bij DNB en DNB heeft op 22 februari 2016 instemming verleend op het ingediende herstelplan.

Naar verwachting is het Fonds ultimo 2018 uit herstel. Het Fonds is in staat zelf te herstellen, er zijn geen aanvullende maatregelen nodig. Vanuit het dekkingsgraadsjabloon is af te leiden dat het herstel voornamelijk voortkomt uit:

- Verwachte beleggingsrendementen;
- Positief effect van de solvabiliteitsopslag in de premie.

Het herstelplan wordt jaarlijks en met toestemming van DNB voor het eerst per ultimo 2016 worden geactualiseerd. Het geactualiseerde herstelplan is aan het einde van het eerste kwartaal in 2017 vastgesteld. In 2018 heeft het Fonds de uitgangspunten voor de actualisatie van het herstelplan per ultimo 2017 vastgesteld.

Ontwikkeling beleggingsportefeuille

De returnportefeuille heeft over 2017 een absoluut positief rendement behaald van 13,2% en heeft hiermee beperkt slechter gepresteerd dan de benchmark. Op de matchingportefeuille is een negatief rendement gerealiseerd van -3,6%. Het rendement van de totale portefeuille kwam uit op 4,6%. Deze rendementen zijn berekend na aftrek van de in de fondsen berekende vermogensbeheerkosten.

Tabel 1: Werkelijke verdeling Matchingportefeuille en Returnportefeuille

	Per 31/12/2016	Per 31/12/2017	Strategische gewing
Matching (LDI) portefeuille	49,9%	49,8%	54%
Returnportefeuille	50,1%	50,2%	46%

Performance

In tabel 2 is de performance van de beleggingsportefeuille weergegeven.

Rendement 2017	Portefeuille	Benchmark
Matchingportefeuille	-3,6%	-3,6%
Returnportefeuille	13,2%	13,3%
Totale portefeuille	4,6%	4,6%

Toelichting

Het absolute positieve rendement van 4,6% ontstaat door een combinatie van de volgende ontwikkelingen:

- Een stijging van de rente, waardoor de waarde van matchingportefeuille daalt;
- Positieve ontwikkelingen op de financiële markten die uiteindelijk leiden tot een fors positief resultaat op de returnportefeuille.
- Binnen de returnportefeuille hebben alle beleggingscategorieën een positief rendement behaald.

Ontwikkeling Matchingportefeuille

Een deel van het vermogen wordt aangewend de waardeontwikkeling van een deel van de technische voorzieningen (TV) expliciet te volgen. Dat wil zeggen: dat deel van het vermogen wordt zodanig belegd dat het renterisico van een deel van de technische voorziening wordt geneutraliseerd. Het afdekken van het renterisico gebeurt door gebruik te maken van Liability Driven Investments (LDI). Deze zijn ondergebracht in de zogenaamde Matching portefeuille. Het LDI fonds van BMO kan beleggen in euro staatsobligaties met een rating gelijk aan AAA-A in combinatie met Interest Rate Swaps (IRS) en rentefutures en liquide middelen.

Het Fonds kent een dynamisch renteaafdekkingsbeleid en de huidige strategische renteaafdekking bedraagt 60% in de marktwaardeomgeving. Door de introductie van de UFR wordt niet alleen gekeken naar de renteaafdekking in marktwaarde termen (dus gebaseerd op de daadwerkelijke marktrente), maar eveneens naar de renteaafdekking op basis van de UFR. Het Fonds monitort dat de renteaafdekking op basis van de UFR niet groter wordt dan 105%. Een renteaafdekking op basis van de UFR van meer dan 100% zou betekenen dat de dekkingsgraad een daling laat zien als de UFR-rente stijgt en dit is niet gewenst. De UFR renteaafdekking per ultimo 2017 bedraagt 83,8%.

Het rendement op de Matching portefeuille van -3,6% moet gerelateerd worden aan de marktwaardeverandering van de technische voorzieningen. De waarde van de voorziening is gecorrigeerd voor de nieuw opgebouwde aanspraken in 2017. Bij de matchingportefeuille is het rendement van de benchmark gelijk gesteld aan het werkelijk behaalde rendement. Het Fonds monitort de effectiviteit van de renteaafdekking.

De matchingportefeuille realiseert de rente afdekking met een Liability Driven Investments beleggingsfonds waarbij het looptijdprofiel van de verplichtingen van het Fonds worden gesimuleerd. Tot nu toe werden indien met langlopende staatsobligaties (incl. futures)

niet de gewenste mate van renteaftdekking kon worden bereikt, renteswaps gekocht. De liquide middelen worden doorbelegd in o.a. een money market fonds, deposito's en kortlopend papier.

De combinatie van de mate van renteaftdekking, de hoeveelheid middelen die daarvoor wordt gebruikt, de bijzondere marktomstandigheden (lage renteniveau) en de berekeningsmethodiek UFR, maken dat er geen sprake kan zijn van een perfecte matching. Dit betekent dat de gerealiseerde renteaftdekking kan afwijken van de beoogde aftdekking. Zo leidde de ontwikkeling van de staat-swap spread zowel in 2016 als in 2017 tot een beweging in de effectiviteit van de renteaftdekking. Dit was het gevolg van het inrichten van de renteaftdekking met staatsobligaties, terwijl aan de andere kant de waarde van de verplichtingen niet tegen de staats-, maar tegen de swaprente wordt gewaardeerd. Dit risico is in 2017 expliciet gemonitord door de beleggingscommissie. De vermogensbeheerder rapporteert maandelijks over de renteaftdekking op basis van de daadwerkelijke marktrente en op basis van de UFR. En per kwartaal wordt gerapporteerd over de effectiviteit van de renteaftdekking.

In 2017 heeft SPAN vanwege de ontwikkeling van het swap-staat spread risico besloten om per 2018 de staatsobligaties te verkopen en deze om te zetten naar derivaten in combinatie met liquide middelen. Mocht de swap-staat spread in de toekomst weer sterk oplopen dan kan het fonds overwegen om tactisch weer in lange staatsobligaties te beleggen om zo te profiteren van dit extra rendement.

Door gebruik te maken van renteswaps kan de marktwaarde van het BMO LDI-fonds kleiner zijn dan de marktwaarde van de af te dekken verplichtingen (zogenaamde leverage). De renteaftdekking wordt in eerste instantie gerealiseerd door het aangaan van renteswaps. Tegelijkertijd worden tegenover deze renteswaps liquide middelen beheerd. Uit hoofde van de renteswaps ontvangt het fonds namelijk lange tot zeer lange termijn rente, terwijl korte rente betaald moet worden. De leverage wordt beperkt omdat het uitgangspunt is dat tegenover de renteswaps liquide middelen worden beheerd. Indien het fonds in de toekomst kiest voor een invulling via langlopende staatsobligaties, is dit risico eveneens beperkt.

De manier waarop de matchingportefeuille in 2017 met staatsobligaties was ingericht, maakte het mogelijk dat er relatief grotere belangen per land in de matchingportefeuille konden zijn opgenomen (concentratierisico). Dit zorgt onder andere voor een grote allocatie naar de Franse, Nederlandse en Duitse staat. Het Fonds accepteert dit risico, omdat het veiligere staatsobligaties betreft. Daarnaast speelt het liquiditeitsrisico een belangrijke rol binnen de matchingportefeuille, aangezien er belegd wordt in rentederivaten. Het BMO LDI-fonds maakt vooralsnog gebruik van bilateraal afgesloten swaps waarvoor specifieke afspraken gelden voor het beheer van het onderpand in cash (zogenaamde cash-only CSA's). De beheerder monitort en beheert het proces van collateral uitwisseling op dagelijkse basis en zorgt ervoor dat er steeds over voldoende onderpand wordt beschikt. Door marktbevingen waarbij de rentecurve wijzigt, kan er een situatie ontstaan waarbij er bijstorting en gedaan dienen te worden met betrekking tot het onderpand en hiervoor dient het BMO LDI-fonds een kleine liquide buffer aan te houden. Maandelijks volgt de beleggingscommissie de rapportages van BMO over de ontwikkeling van de liquide middelen. Daarnaast bereidt het Fonds zich voor op de mogelijke wijzigingen in regelgeving voor derivaten waarbij transacties in derivaten verplicht via een Central Clearinghouse moeten worden gehandeld.

Zolang swaps nog niet via Central Clearing worden aangekocht, wordt in de matching portefeuille kredietrisico op tegenpartijen gelopen door het aangaan van swaps. In het tegenpartijbeleid dat door BMO wordt gevolgd zijn maatregelen opgenomen ten aanzien van de selectie van en het aantal tegenpartijen waarvan gebruik gemaakt kan worden.

Ontwikkeling returnportefeuille

Op de returnportefeuille behaalde de vermogensbeheerder een absoluut rendement van 13,2%. Dit is 0,1% punt lager dan de benchmark. In het volgende hoofdstuk wordt dieper ingegaan op het behaalde rendement.

In 2017 is het in 2016 geïmplementeerde strategische beleggingsbeleid verder voortgezet. De returnportefeuille wordt grotendeels uitgevoerd door passieve managers in een vereenvoudigd strategisch beleggingsbeleid. Alle beleggingsfondsen, met uitzondering van bedrijfsobligaties met een lagere dan investment grade kredietwaardigheid (High Yield) en staatsobligaties van opkomende markten, worden passief beheerd. De behaalde relatieve performance is dan ook beperkt. Daarnaast worden de beleggingen

binnen de returnportefeuille grotendeels wereldwijd belegd. Per beleggingscategorie is een afweging gemaakt tussen kosten en implementeerbaarheid van het afdekken van valutarisico en het effect op het risicoprofiel.

Beleggingen

Samenstelling van het belegd vermogen

De totale waarde van de portefeuille ultimo 2017 bedroeg € 351.743 ten opzichte van € 308.335 ultimo 2016. Deze toename wordt onder andere veroorzaakt door het positieve rendement dat in 2017 op de beleggingsportefeuille is behaald in de returnportefeuille. Daarnaast zijn de reguliere premiestortingen relatief groot door de vele aangesloten werkgevers, de lage rente en de vereisten voor de solvabiliteitsbuffer vanuit het nFTK.

Onderstaand zijn ter vergelijking de kerngegevens van het belegd vermogen ultimo 2017 en de strategische beleggingsmix weergegeven:

Beleggingscategorie	Waarde ultimo 2017		Mandaat	Rendement 2017	
				Portfolio	Benchmark
Totale Portefeuille	351.763	100,0%	100,0%	4,6%	4,6%
1. Returnportefeuille	175.161	49,8%	46,0%	13,2%	13,3%
Equity World	115.699	66,2%	63,0%	16,9%	16,8%
Equity Emerging markets	12.924	7,4%	7,0%	20,6%	20,6%
Totaal aandelen	128.623	73,6%	70,0%	17,2%	17,2%
Global Credits	14.724	8,4%	10,0%	1,5%	1,7%
High Yield	15.887	9,1%	10,0%	4,2%	5,4%
EMD bonds	15.542	8,9%	10,0%	4,7%	4,7%
Totaal Vastrentende waarden	46.153	26,4%	30,0%	3,5%	3,9%
Liquide middelen	384		0,0%		0,0%
2. Matching portefeuille	176.603	50,2%	54,0%	-3,6%	-3,6%

Benchmark (1. Return Portfolio)	63% MSCI World Index NR USD (hedged to EUR) + 7% MSCI Emerging Markets Index NR USD + 10% Markit iBoxx EUR Liquid Corp Large TR +10% BofA ML Non-Financial Dev. Markets HY Constr. (TR) (EUR-H) + 10% [50% JPM EMBI Global Diversified TR (EUR-H)/50% JPM GBI-EM Global Diversified TR (EUR-UH)]
Benchmark (2. Matching Structure)	Liabilities Stichting Pensioenfonds Abbott Nederland (EUR)

Dynamische renteafdekking

Het Fonds heeft een dynamisch renteafdekkingsbeleid. Het bestuur is van mening dat de rente zodanig lage niveaus heeft bereikt dat verdere dalingen van de rente (theoretisch gezien) steeds onwaarschijnlijker worden. Bovendien wordt de risicopremie (rendement dat op renteontwikkelingen) behaald kan worden, groter.

De strategische renteafdekking was aan het begin van 2017 60% renteafdekking met een bandbreedte van [55%,65%]. Op basis van de UFR is de maximale afdekking vastgesteld op 105%.

Er zijn 'triggers' ingebouwd. Op het moment dat er 'trigger' niveaus worden bereikt, wordt een conference call voor het Fonds georganiseerd en kan worden besloten van het strategisch beleggingsbeleid af te wijken. Het Fonds gebruikt hierbij de volgende richtlijnen voor het afdekkingspercentage.

30 jaars swaprente	>2,4	[2,4-2,2]	[2,2-2,0]	[2-1,8]	[1,8-1,6]	<1,6
Afdekkings %	80	75	70	65	60	60
Bandbreedten	[70,90]	[65,85]	[60,80]	[55,75]	[55,70]	[55,65]

Het Fonds benadrukt dat:

- het geenzins de bedoeling is een automatisme in te bouwen. De opgegeven afdekkingspercentages zijn richtlijnen. In de conference call kan besloten worden hiervan af te wijken.
- dit dynamische beleid geen tactisch, maar een strategisch instrument is. Op langere termijn, bij een hoger niveau van de rente zal er pas toegevoegde waarde van dit beleid zichtbaar zijn.

In 2017 steeg de rente en werd een triggerniveau bereikt. Het pensioenfonds heeft besloten om de vastgestelde richtlijnen te handhaven en te volgen. Sinds juli 2017 bevindt het Fonds zich in het volgende regime en de bandbreedte van de renteafdekking is hiermee verhoogd naar [55%,70%]

Het resultaat op dit dynamische beleid wordt per kwartaal gemonitord. Sinds de implementatie in 2014 tot en met 2017 is het effect op de dekkingsgraad van het beleid negatief. Op basis van de norm zou de waardestijging van de matchingportefeuille voor de invoering van het dynamische beleid EUR 24.6 miljoen bedragen terwijl deze nu EUR 22.6 miljoen bedraagt. Dit betekent een negatief resultaat van absoluut EUR 2.0 miljoen.

Effectiviteit renteafdekking

Het renterisico is het grootste risico binnen de beleggingsportefeuille van het Fonds. Het Fonds heeft immers een jong deelnemersbestand en dus zeer langlopende verplichtingen. De beheersing van het renterisico, de effectiviteit van de renteafdekking en de inrichting van de matchingportefeuille, waarmee de rentegevoeligheid van de beleggingsportefeuille in grote mate wordt afgestemd op de rentegevoeligheid van de verplichtingen van het Fonds, heeft de continue aandacht. Vanaf 2012 wordt ook het

renterisico op de jaarlijkse premie-instroom afgedekt. De premie-instroom bedraagt circa 8% van de totale waarde van de verplichting per jaar, wat een fors effect heeft op de renteafdekking.

Dit betekent concreet dat bij het bepalen van het renteafdekkingspercentage nu ook de op te bouwen aanspraken gedurende het jaar worden meegenomen.

Prestaties vermogensbeheerder

Er vindt een strakke monitoring op de prestaties van de vijf externe vermogensbeheerders plaats door het Fonds. Drie van de externe managers zijn in 2016 aangesteld. Het bestuur heeft voor de beoordeling van de vermogensbeheerder kwalitatieve en kwantitatieve criteria opgesteld. De beoordeling op basis van deze criteria vindt halfjaarlijks plaats. De rendementen worden maandelijks gemonitord. In 2017 heeft de beleggingscommissie de performance van staatsobligaties opkomende markten extra gemonitord. De focus van de gekozen vermogensbeheerder van deze beleggingscategorie ligt op het voorkomen van faillissement en bescherming tegen neerwaarts risico. In opgaande markten kan de performance ten opzichte van de gemiddelde benchmark achterblijven. Over 2017 is er voor deze beleggingscategorie sprake van een underperformance van -1,1%. Ook in 2018 zal de performance van deze beleggingscategorie extra worden gemonitord.

Rebalancing

Er is geen vast rebalancingbeleid tussen de matching- en returnportefeuille. De beleggingscommissie monitort de wegingen gedurende het jaar en adviseert het bestuur over mogelijke bijsturing in ieder geval jaarlijks bij de premiebelegging. Door marktontwikkelingen is de returnportefeuille groter dan de strategische weging. De premiebelegging van 2017 is gebruikt om bij te sturen naar de strategische beleggingsmix door de premie volledig te beleggen in de matchingportefeuille. Maar deze stap was niet voldoende omdat de waarde van de matchingportefeuille verder daalde door de stijging van de rente, de waarde van de returnportefeuille steeg daarentegen.

Maatschappelijk verantwoord beleggen

Het pensioenfonds heeft in haar investment beliefs opgenomen dat het er vanuit ethische en maatschappelijke doelstellingen voor kiest dat niet alle organisaties in aanmerking komen voor de uitbesteding van taken. De vermogensbeheerorganisaties waar het pensioenfonds mee samenwerkt, erkennen en maken de algemeen door de Verenigde Naties vastgestelde minimale maatschappelijke normen onderdeel van hun ondernemingsbeleid, strategie, cultuur en dagelijkse gang van zaken (ondertekenaars UNPRI).

Daarnaast zal het Fonds zich houden aan het verbod dat is opgenomen in het Wijzigingsbesluit financiële markten 2013, waarbij maximaal 5% is toegestaan in beleggingsinstellingen en indices die beleggen in bedrijven die controversiële wapens maken, onderhouden of verhandelen. Deze wapencategorie omvat antipersoneelsmijnen, clusterbommen, munitie met verarmd uranium en biologische, chemische of nucleaire wapens.

Jaarlijks toetst het Fonds of het zich aan deze regelgeving houdt en dat kan ook voor 2017 worden bevestigd.

Door de keuze voor passief beleggen en via een fonds beleggen heeft het Fonds geen rechtstreekse invloed op de keuze in welke ondernemingen zij belegt. Immers, het pensioenfonds belegt in beleggingsfondsen waarbij individuele selectie van ondernemingen niet mogelijk is. Zolang het pensioenfonds gebruik maakt van de huidige beleggingsfondsen kan er geen beleid gevoerd worden ten aanzien van uitsluitingen en wordt ook geen actief (stem)beleid gevoerd met betrekking tot milieu en klimaat, mensenrechten en sociale verhoudingen.

Vermogensbeheerstructuur

- In 2016 is een nieuwe vermogensbeheerstructuur geïmplementeerd en deze structuur is in 2017 voortgezet. De vermogensbeheeractiviteiten zijn als volgt herverdeeld over de uitbestedingspartijen:

Activiteiten	Uitbestedingspartij
Onafhankelijke waardering en financiële verslaglegging	Custodian
Totaalrapportage beleggingen (maand en kwartaal) en performancemeting verschillende fondsbeleggingen	Beheerder matchingportefeuille
Mandaat compliance en rebalancing	Beheerder matchingportefeuille
Uitvoeren transacties bij maandelijkse rebalancing en bijv. premiebelegging	Beheerder matchingportefeuille
Rapportages aan DNB: Jaarwerk- en jaarstaten, input FTK berekeningen, kosten transparantie	Beleggingsadviseur

Beleggingscommissie

Het Fonds heeft het vermogensbeheer en de beleggingsadministratie, met uitzondering van het vermogensbeheer voor de via de Beschikbare Premie Module en de Vrijwillige Bijspaar Module opgebouwde pensioenkapitalen, uitbesteed aan BMO. De custodian activiteiten worden uitgevoerd door NT.

Het bestuur heeft een mandaat opgesteld waarbinnen de beleggingscommissie kan opereren. De beleggingscommissie draagt zorg voor het feitelijk (doen) beheren van het vermogen van het Fonds. De beleggingscommissie bereidt voorstellen voor over aanpassing van de beleggingsdoelstelling en het strategische beleid ten behoeve van het bestuur. Het dagelijkse beheer van de portefeuille is vooralsnog uitbesteed aan de verschillende vermogensbeheerders. BMO is de partij die naast het beheer van de matchingportefeuille ook de uitvoerder is van het totale beleggingsmandaat en performancemeter.

De beleggingscommissie is in 2017 vier keer bijeen geweest en er is viermaal een telefonisch overleg geweest. De onderwerpen van de calls waren het dynamisch renteafdeckingsbeleid, variabele lifecycles en de omzetting van de matchingportefeuille. De vermogensbeheerder BMO is viermaal uitgenodigd en is ook bij diverse calls aanwezig geweest. De beheerder van de DC-regeling is eenmaal uitgenodigd bij de vergadering van de beleggingscommissie. Het bestuursbureau heeft een service review met de custodian doorlopen. Naast deze bijeenkomsten is er veelvuldig telefonisch contact geweest, zowel tussen de leden van de beleggingscommissie onderling als tussen de leden van de beleggingscommissie en de beleggingsadviseurs, de vermogensbeheerders en de custodian.

Beschikbare Premie Module (BPM)/Vrijwillige Bijspaar Module (VBM) en netto pensioenregeling

Het vermogensbeheer ten behoeve van de BPM- en VBM regeling sinds 1 juni 2012 en van de netto pensioenregeling sinds 1 januari 2015 ondergebracht bij NN Investment Partners (NN IP) in het product Mijn Pensioen.

Mijn Pensioen is een pensioenoplossing waarbij de pensioenpremies worden belegd in beleggingsfondsen. De deelnemer heeft hierbij de keuze uit verschillende beleggingsconcepten:

- LifeCycle Mix: de premies worden in een door het bestuur bepaalde beleggingsportefeuille belegd welke rekening houdt met de leeftijd. Het risico van de beleggingen wordt afgebouwd naarmate de pensioenleeftijd dichterbij komt;
- Eigen Verdeling en Sparen: de portefeuille wordt samengesteld aan de hand van een eigen verdeelsleutel over beleggingscategorieën en fondsen en de deelnemer heeft de mogelijkheid om te sparen;
- Vrije Keus: de deelnemer belegt de pensioenpremies zelf.

Vanaf september 2015 is het vanuit NN IP mogelijk om deelnemers standaard de LifeCycle Passief aan te bieden in plaats van de huidige LifeCycle Actief. Het Fonds biedt echter ofwel de passieve of de actieve variant aan, het is niet mogelijk om deelnemers hierin zelf een keuze te laten maken. Hoewel de passieve lifecycle meer aansluit bij de nieuwe investment beliefs van het Fonds, heeft het bestuur ook in 2017 vastgesteld nu niet de overstap te willen maken naar deze passieve lifecycle. Ten opzichte van de huidige lifecycle zijn de voordelen voor de deelnemers nog te beperkt. Het kostenniveau voor beide varianten is namelijk hetzelfde. Bovendien krijgen de deelnemers te maken met aan- en verkoopkosten bij een eventuele transitie.

Op 1 september 2016 is de Wet Verbeterde Premieregeling ingegaan. In 2017 heeft SPAN zich voorbereid op de verplichtingen vanuit de Wet Verbeterde Premieregeling. Hierin is het Fonds begeleid door de adviserend actuaire van AZL. De wet biedt deelnemers de keuze of zij een vaste of een variabele pensioenuitkering of een combinatie van beiden inkopen. Het belangrijkste verschil tussen beide pensioenen is dat er bij een variabele pensioenuitkering na pensioendatum wordt doorbelegd. Dit biedt de kans om een hoger pensioen te krijgen door het behalen van beleggingsrendement in de uitkeringsfase. Het kan echter ook tot een lager pensioen leiden bij tegenvallende beleggingsresultaten.

De werkgever heeft aangegeven geen wijzigingen te willen doorvoeren in de uitvoering door het Fonds van de DC-regeling. Het pensioenfonds heeft aangegeven de volgende uitgangspunten te hanteren bij de implementatie van de Wet Verbeterde Premieregeling:

- vanuit kostenefficiëntie zal zoveel als mogelijk worden aangesloten bij de mogelijkheden van de uitbestedingspartijen.
- De inkoop van een vaste pensioenuitkering vindt bij het Fonds buiten het pensioenfonds plaats. Ook voor de optie tot inkoop van variabel pensioen is besloten dit niet binnen het pensioenfonds aan te bieden.
- Het Fonds heeft de volgende besluiten genomen:
 - Deelnemers krijgen 15 jaar voor pensionering de keuze tussen vast en variabel pensioen;
 - Het Fonds biedt 3 lifecycles aan deelnemers ter voorbereiding op een variabel pensioen;
 - Indien deelnemers geen keuze maken, blijft de standaard een vast pensioen;

Voor de DC-regeling is de risicohouding zowel voor het vast als het variabel pensioen vastgesteld en afgestemd met Sociale Partners.

De rendementen voor de verschillende leeftijdscohorten over 2017 staan in onderstaande tabel opgenomen. De neutrale Life Cycle Mix, welke het bestuur als standaard optie voor de deelnemers heeft gekozen, heeft over deze periode een gemiddeld rendement behaald van 2,9%. De rendementen per leeftijdscohort verschillen, daar het risicoprofiel anders is. Een jonge deelnemer heeft een hoger risicoprofiel dan een oudere deelnemers.

Rendementen	2017
--------------------	-------------

Totaal Life Cycle Neutraal	2,9%
----------------------------	------

Verdeling naar leeftijdscohorten	
---	--

Tot 2 jaar voor pensioen	-0,6%
2-4 jaar voor pensioen	-0,4%
4-8 jaar voor pensioen	-0,1%
8-12 jaar voor pensioen	1,1%
12-16 voor pensioen	2,8%
Langer dan 16 jaar voor pensioen	4,8%

Over 2017 is de rente gestegen. In de lifecycles wordt renterisico afgedekt waardoor bij een rentestijging negatieve rendementen worden behaald. Het meeste renterisico is afgedekt voor de deelnemers die kort voor de pensioendatum zitten, daarom hebben deze deelnemers ook het laagste absolute rendement behaald. NB door de rentestijging is ook het inkoop tarief gedaald. Dit betekent dat ondanks dat de waarde van het vermogen daalt door de rentestijging, er per saldo niet minder pensioen kan worden ingekocht door de rentestijging.

Over 2017 laten de overige beleggingscategorieën een positief rendement zien waardoor het totaal rendement van de portefeuilles voor alle leeftijdscohorten 8,6% is.

Onderbouwing Prudent person

In het FTK is expliciet in de regelgeving opgenomen dat het Fonds onderbouwt dat het strategisch beleggingsbeleid en het beleggingsplan passen binnen de prudent person regel. Het Fonds heeft deze toets ultimo 2015 uitgevoerd voor de nieuwe beleggingsmix. Na de implementatie van de beleggingsmix in 2016 is de onderbouwing geactualiseerd. De belangrijkste uitgangspunten voor toepassing van het prudent beginsel zijn vastgelegd in wet- en regelgeving. Een samenvatting van de onderbouwing is als volgt:

Regelgeving

Artikel 135 Pensioenwet

- bij het vaststellen van het beleggingsbeleid worden de bestaande en toekomstige pensioenverplichtingen van deelnemers tezamen met de doelstelling en risicohouding van het Fonds als uitgangspunt genomen in de ALM-studie. Vanwege de specifieke kenmerken van de pensioentoezegging (eindloonregeling, geen indexatieambitie) en de bijstortingsverplichting van de werkgever, maakt het pensioenfonds bij de uiteindelijke keuze voor het beleggingsbeleid een zorgvuldige afweging tussen de dekkingsgraadrisico's en de bijstortingsrisico's voor de werkgever;
- het Fonds belegt alles in collectieve beleggingsfondsen;
- de beleggingen worden gewaardeerd op marktwaarde;
- in het jaarverslag wordt gerapporteerd hoe het Fonds uitvoering geeft aan het maatschappelijk verantwoord beleggen;

Artikel 13 en 13a besluit FTK

- Te allen tijde moeten er voldoende beleggingen liquide gemaakt kunnen worden. Het Fonds belegt in liquide beleggingscategorieën, bovendien kent het Fonds een jonge deelnemerspopulatie waardoor de liquiditeit geen probleem is;
- Alle beleggingen vinden plaats op gereguleerde markten;
- De portefeuille is gespreid over beleggingscategorieën, regio's, landen en sectoren. Het Fonds houdt bij de invulling van de beleggingsportefeuille daarnaast ook rekening met de uitgangspunten eenvoud en transparantie.
- Het Fonds gebruikt derivaten terughoudend en met name bij de afdekking van rente- en valutarisico's. Het gebruik vindt plaats binnen collectieve beleggingsfondsen en de richtlijnen die door de vermogensbeheerder (na afstemming met het pensioenfonds) worden gebruikt.
- De huidige invulling van de portefeuille is erop gericht om concentratierisico zoveel als mogelijk uit te sluiten. Uitzondering hierop is de invulling van de matchingportefeuille waarbij het Fonds een grote allocatie kent naar Nederlandse, Franse en Duitse staatsobligaties. Omdat dit veilige staatsobligaties betreft, vindt het pensioenfonds deze concentratie niet onwenselijk.
- In het beleggingsplan is het huidige beleggingsproces/-cyclus vastgelegd. Het beleggingsbeleid is gedetailleerd beschreven.

Beheerste en integrale bedrijfsvoering (artikel 143 Pensioenwet)

- Het Fonds beschikt ten aanzien van de beleggingscyclus over een duidelijke, volledige en transparante organisatiestructuur;
- er is een balans tussen de omvang, aard en complexiteit van de beleggingsportefeuille enerzijds en de aanwezige kennis en ervaring in het risicobeheer anderzijds.

Regels uitbesteding (artikel 34 Pensioenwet)

- Het Fonds beschikt over een uitbestedingsbeleid dat mede richtlijnen ten aanzien van de selectie en evaluatie van vermogensbeheerders bevat;
- het Fonds borgt dat de mandaten en richtlijnen van de vermogensbeheerders aansluiten op het strategische beleggingsplan en het beleggingsbeleid, onder meer door het vooraf en tussentijds beoordelen van contracten, mandaten en richtlijnen;
- Verbod op langlopende leningen en garantstelling (artikel 136 Pensioenwet);
- Het Fonds heeft dergelijke leningen niet in de beleggingsportefeuille.

Actuariële paragraaf

De actuariële paragraaf geeft, naast de ontwikkelingen gedurende het boekjaar, de belangrijkste financiële cijfers van het Fonds weer.

Financiële positie

De actuele dekkingsgraad van het Fonds steeg van 109,3% per 1 januari 2017 naar 116,7% ultimo 2017. De onder het nFTK ingevoerde beleidsdekkingsgraad steeg van 103,8% per 1 januari 2017 naar 114,2% ultimo 2017. De dekkingsgraad is gebaseerd op een technische voorziening waarbij de voorgeschreven rentetermijnstructuur is gebruikt voor de verdiscontering. Er is conform de voorschriften van DNB gerekend met een rentecurve waarbij er gebruik is gemaakt van de Ultimate Forward Rate (UFR)-methodiek.

(Minimaal) vereiste financiële positie

De minimaal vereiste dekkingsgraad bedraagt 104,1% ultimo 2017.

De vereiste dekkingsgraad is een graadmeter voor het risico dat het Fonds loopt. De vereiste dekkingsgraad van de strategische beleggingsmix stijgt over 2017 van 116,6% naar 117,6%. De strategische beleggingsmix is over het jaar ongewijzigd gebleven. De stijging van de vereiste dekkingsgraad komt voort uit de gestegen rentecurve. De vereiste dekkingsgraad verschilt per pensioenfonds en is afhankelijk van de samenstelling van de beleggingen, ontwikkelingen op de financiële markten en het deelnemersbestand. Voor de berekening van de dekkingsgraad en het Vereist Vermogen dient naast de verplichtingen en het vermogen uit de basisregeling (risico fonds) ook rekening te worden gehouden met verplichtingen en het vermogen uit de excedentregeling (risico deelnemers).

Voor de toetsing van de financiële positie is de vereiste dekkingsgraad ultimo 2017 vastgesteld als de vereiste dekkingsgraad op basis van de strategische verdeling. In de risicoparagraaf in de jaarrekening is de strategisch vereiste dekkingsgraad verder uitgewerkt.

Risicohouding en haalbaarheidstoets

De risicohouding van het Fonds is de mate waarin het Fonds bereid is beleggingsrisico's te lopen om de doelstelling van het Fonds te realiseren en de mate waarin het Fonds beleggingsrisico's kan lopen gegeven de kenmerken van het Fonds. Samenvattend kan de risicohouding (en het daaruit voortvloeiende dynamisch strategisch beleggingsbeleid) van het Fonds bestempeld worden als behoudend. Onnodige risico's worden voorkomen om de kans op bijstortingen te beperken. Tegelijkertijd wordt naar voldoende verwacht rendement gestreefd om in combinatie met het sterke financieringsbeleid invulling te geven aan de noodzaak om het vereist vermogen te bereiken.

Korte termijn risicohouding

Het Fonds heeft op basis van de strategische beleggingsmix uit de ALM-studie de risicohouding van het Fonds voor de korte termijn afgeleid. Deze komt tot uitdrukking in de hoogte van het Vereist Vermogen (VV) en een bandbreedte daarvoor, omdat het VV kan fluctueren door verschuivingen in de strategische mix binnen de bandbreedtes. Het korte termijn risico, gemeten door middel van het Vereist Vermogen bij de strategische beleggingsportefeuille, bedraagt per 31 december 2017 118,5%. Het VV kan fluctueren door verschuivingen in de strategische mix binnen de bandbreedtes 110,0% en 121,0% (per 31 december 2017). Per kwartaal monitort het pensioenfonds of het VV zich binnen de afgesproken bandbreedtes bevindt.

Lange termijn risicohouding

Jaarlijks voert het Fonds vóór 1 juli de haalbaarheidstoets uit. Dit is een toets op de 'haalbaarheid' van de ambities van het Fonds: voldoen de resultaten aan de vastgestelde ondergrenzen.

De hiernavolgende tabel vat de resultaten van de haalbaarheidstoets per rapportagedatum 1 januari 2017 en de normstelling door het bestuur samen:

Uitgangspositie	Te kiezen ondergrens	Lange termijn risicohouding NORMEN	Lange termijn risicohouding RESULTATEN PER 1/1/2017	
Feitelijke financiële positie	Ondergrens bij verwacht pensioenresultaat op fondsniveau	60%	79%	✓
	Maximale afwijking van pensioenresultaat op fondsniveau in slecht weer scenario	30%	23%	✓

Het belangrijkste resultaat van de haalbaarheidstoets voor het Fonds is dat het verwachte pensioenresultaat op Fondsniveau 79% bedraagt. Dit betekent dat het pensioen van deelnemers naar verwachting 21% aan koopkracht verliest. Dit resultaat is in lijn met de opzet van het type pensioentoezegging. Voor het pensioenfonds geldt namelijk dat gedurende de pensioenopbouw het koopkrachtbehoud 100% is (vanwege eindloonregeling). Het koopkracht verlies ontstaat in de inactieve periode omdat het Fonds geen toeslagenbeleid kent.

Aangezien het verwachte pensioenresultaat op fondsniveau boven de gestelde ondergrens van 60% ligt en de maximale afwijking voor het pensioenresultaat op fondsniveau in het 'slecht weer scenario' binnen de gestelde bandbreedte van 30% uitkomt, voldoet het Fonds aan de criteria van de haalbaarheidstoets.

Analyse van het resultaat

De stijging van de dekkingsgraad van 7,4%-punt in 2017 volgt uit het positieve resultaat van 25.151 in het boekjaar. In 2016 was er een positief resultaat van 16.016.

Het Fonds heeft besloten per 31-12-2017 de grondslagen niet te actualiseren. Het is voor het Fonds evident dat de grondslagen actueel dienen te zijn om te borgen dat het Fonds haar verplichtingen kan nakomen.

Kostendeekkende premie

De kostendeekkende premie over 2017 is vastgesteld conform de actuariële en bedrijfstechnische nota (abtn). Dit betekent dat de premie is vastgesteld op basis van marktwaarde. De kostendeekkende premie op marktwaarde bedraagt 25.775 en aangezien het Fonds de kostendeekkende premie bij de aangesloten werkgevers in rekening brengt is de feitelijke premie gelijk aan de kostendeekkende premie op marktwaarde van 25.775.

De feitelijk betaalde premie en de zuivere kostendeekkende premie kunnen als volgt uitgesplitst worden.

– Actuariel benodigd	19.068
– Risicopremies	2.154
– Opslag in stand houden vereist vermogen	3.481
– Vrijval Excassokosten	-43
– Opslag voor uitvoeringskosten	1.115
	<hr/>
	25.775

Winstdeling voormalige herverzekeraar CB Achmea

De herverzekeringsovereenkomst van het pensioenfonds voor de verzekering van het overlijdensrisico en het premievrijstellingsrisico bij arbeidsongeschiktheid met CB Achmea is eind 2016 afgelopen. In het contract met CB Achmea is een winstdeling opgenomen. De winstdeling kan definitief vastgesteld worden aan het einde van de twee jaar durende uitlooperperiode voor het arbeidsongeschiktheidsrisico. Dit is per 31-12-2018. In 2017 is wel een voorlopige winstdeling vastgesteld van EUR 6,8 miljoen. Het Fonds heeft daar in 2017 ook al een voorschot op ontvangen van EUR 3,9 miljoen. Het resultaat van de winstdeling is in 2016 verantwoord. In 2017 is alleen de aanpassingen op de voorlopige winstdeling verwerkt.

Met ingang van 1 januari 2017 heeft het Fonds een herverzekering door ElipsLife zonder winstdeling.

Toekomstparagraaf

Haalbaarheidstoets en financiële positie

In 2018 wordt de jaarlijkse haalbaarheidstoets uitgevoerd. De haalbaarheidstoets dient aan te sluiten bij het geldende herstelplan. De deadline voor het uitvoeren van de haalbaarheidstoets is 1 juli 2018. Vanuit de actualisatie van het herstelplan per ultimo 2017 is de verwachting dat het fonds in 2018 al uit herstel zal zijn. Hiervoor zijn geen aanvullende maatregelen nodig.

Wet verbeterde premieregeling

In 2017 heeft het Fonds voorbereidingen getroffen, in samenwerking met NNIP en AZL, voor de implementatie van de Wet verbeterde premieregeling. Lifecycles voor variabel pensioen zijn per januari 2018 beschikbaar voor de deelnemers. In het eerste kwartaal van 2018 zijn de deelnemers geïnformeerd over de wijzigingen..

Relatie gesprek met DNB

In januari 2018 heeft het bestuur een uitnodiging gehad van DNB voor een relatiegesprek. Dit gesprek zal plaatsvinden in april 2018.

Pensioenrichtleeftijd 68

In 2017 hebben sociale partners een pensioenakkoord gesloten. In dit akkoord is afgesproken dat per 1 januari 2018 de pensioenrichtleeftijd wijzigt van leeftijd 67 naar leeftijd 68. Het bestuur van het Fonds heeft besloten dat de opgebouwde aanspraken op ouderdomspensioen van (gewezen) deelnemers omgerekend worden naar leeftijd 68. Dezelfde procedure wordt gebruikt als bij de omrekening van leeftijd 65 naar leeftijd 67 in 2014. De sociale partners zijn inmiddels geïnformeerd. AZL zal de implementatie ter hand nemen in augustus en september van 2018. Het Fonds past het pensioenreglement hierop aan.

Implementatie aanpassing matchingportefeuille

In januari 2018 zal het besluit om de matchingportefeuille in te richten met rentederivaten worden uitgevoerd. Staatsobligaties worden verkocht en renteswaps worden aangekocht in combinatie met liquide middelen. De beleggingscommissie monitort de uitvoering hiervan. Gedurende 2018 zal de effectiviteit van de renteafdekking worden gevolgd.

IORP II

De IORP-richtlijn is een Europese richtlijn voor pensioenfondsen. De herziening van de richtlijn: IORP II is op 23 december 2016 gepubliceerd en daarmee in werking getreden. Uiterlijk voor 12 januari 2019 dient de regelgeving te zijn geïmplementeerd in de Nederlandse wet- en regelgeving.

De belangrijkste onderwerpen zijn:

- Governance risicomanagement: inrichting van onafhankelijke 'sleutelfuncties' voor risicomanagement, interne audit en actuariaat.
- Een nieuwe verplichting is dat er elke drie jaar een eigen-risicobeoordeling (ERB) dient te worden uitgevoerd en ingediend bij DNB.
- Tenslotte zijn er aangescherpte eisen op het gebied van ESG-beleid en beloningsbeleid.

Het Fonds zal in 2018 onderzoeken in hoeverre de huidige risicomangement organisatie aansluit op de vereisten ten aanzien van de governance in de richtlijn.

Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) en IT-risico

De AVG treedt in werking op 25 mei 2018. Deze verordening vervangt de Wet bescherming persoonsgegevens en is ook van invloed op het Fonds. In het eerste kwartaal van 2018 heeft het bestuur diverse offertes van partijen beoordeeld die het Fonds kunnen helpen bij de implementatie van de verordening. In maart en april 2018 zal het Fonds tot implementatie overgaan. Tevens zal het Fonds, bijgestaan door dezelfde partij, overgaan tot de formulering van een IT-beleid.

Voor de implementatie van de AVG-wetgeving, zal in de eerste stap een fit/gap analyse worden vastgesteld. Hierbij wordt vastgesteld waar de hiaten zitten tussen de huidige implementatie van de privacywetgeving en de vereisten vanuit AVG. De afwijkingen tussen de huidige situatie en de door AVG gewenste situatie zullen worden geprioriteerd naar belangrijkheid en realisatietermijn.

DNB gaat e-line vervangen voor Digitaal Loket Rapportages (DLR)

In 2018 gaat DNB e-line vervangen door DLR. De verstrekking van gegevens vindt dan plaats door middel van e-Herkenning in plaats van gebruikersnaam en wachtwoord. E-herkenning is een DigiD voor bedrijven. AZL gaat de overgang van e-line naar DLR en het aanvragen van e-Herkenning collectief voor haar klanten uitzetten. Het Fonds is in gesprek hierover met AZL.

eIDAS-verordening

Europese burgers en bedrijven moeten vanaf september 2018 bij de (semi-)publieke sector kunnen inloggen met hun eigen nationale inlogmiddel. Dat hebben de EU-lidstaten met elkaar afgesproken in de Europese eIDAS-verordening. De Europese Unie wil hiermee regelen dat het makkelijker en veiliger wordt om binnen Europa online zaken te regelen.

Het is nog onduidelijk of deze verordening ook geldt voor ondernemingspensioenfondsen. Ook is er een wetsontwerp Wet Digitale Overheid ontwikkeld. Dit wetsontwerp regelt dat naast overheidsinstellingen ook pensioenuitvoerders in de zin van de Pensioenwet verplicht worden om gebruik te maken van erkende digitale authenticatiemiddelen (zoals DigiD en MijnOverheid). Het Fonds heeft AZL benaderd met de vraag hoe eIDAS en de Wet Digitale Overheid geïmplementeerd gaan worden. Vastgesteld te Zwolle, 11 juni 2018

Vastgesteld te Zwolle, 11 juni 2018

C.M.A. Merison

J.M. Negro

(secretaris)

(voorzitter)

R. Voorhaar

E. Dijkstra

V.M. Willemsen

Externe contacten

Het bestuur werkt in 2017 samen met de volgende externe partijen:

Accountant	Mazars Paardekooper Hoffman Accountants N.V., Rotterdam
Adviserend Actuaris	Mercer Nederland B.V. te 's-Hertogenbosch AZL N.V. te Heerlen
Beleggingsadviseur	Mercer Nederland B.V. te Amsterdam Cardano Risk Management B.V. te Rotterdam
Certificerend Actuaris	Milliman te Amsterdam
Deelnemers- en financiële administratie	AZL N.V. te Heerlen
Uitvoering DC regeling	NN Investment Partners B.V. te Den Haag
Risicoherverzekering	ElipsLife A.G.
Vermogensbeheer	BMO Global Asset Management en externe vermogensbeheerders
Custodian	Northern Trust
Bestuursondersteuning	Montae Bestuurscentrum B.V. te Rijswijk
Compliance officer	GBA Accountants te Den Haag
Visitatiecommissie	Stichting Intern Toezicht Pensioen te Rijswijk

Verslag van het verantwoordingsorgaan

Oordeel verantwoordingsorgaan

Geacht bestuur,

Het verantwoordingsorgaan heeft het SPAN bestuur beoordeeld naar aanleiding van het concept jaarverslag 2017. De onderdelen waarop het verantwoordingsorgaan dit oordeel baseert zijn overeenkomstig aan voorgaande jaren.

In 2017 heeft het verantwoordingsorgaan een advies uitgebracht over:

- feitelijke premie- en premiecomponenten
- uitvoeringsovereenkomst AMO-ondernemingen
- uitvoeringsovereenkomst voor netto pensioen en beloningsbeleid
- bindende voordracht visitatiecommissie.

Het verantwoordingsorgaan is vanaf de start betrokken geweest bij de totstandkoming van dit jaarverslag. Het actuarieel verslag en het bestuurs-verslag zijn tijdig ontvangen, evenals de opmerkingen van de accountant. De certificerend actuaaris heeft zijn bevindingen tijdens het jaarwerkoverleg op 22 mei gedeeld.

Met het verantwoordingsorgaan hebben we vooraf aan het jaarwerkoverleg een call opgezet om de stukken te kunnen beoordelen. Er is voor deze werkwijze gekozen op basis van de ervaringen van het verantwoordingsorgaan van voorgaande jaren. Alle vragen zijn verzameld en deze zijn tijdens het technisch jaarwerkoverleg op 22 mei 2018 besproken. De meeste vragen zijn in de vergadering beantwoord, enkele vragen zijn later per mail beantwoord.

Ontwikkelingen in het verantwoordingsorgaan

Wij zijn gestart met 7 leden, in januari is Yvonne Groen toetreden tot het bestuur als aspirant lid, zij is opgevolgd door Bertho van den Berg. Dit is gebeurd na een verkiezing waarin 3 kandidaten deelnamen.

Het verantwoordingsorgaan bestond afgelopen jaar uit:

Maurice Raven, voorzitter, namens werknemers
Jaap Zandstra, secretaris, namens gepensioneerden
Bert Kemperman, namens werknemers
Bertho van den Berg, namens werknemers (per 1 juni 2017)
Ellis Minnesma, namens werkgever
Ferry Naron, namens werknemers
Maaïke Cronenberg, namens werknemers.

Financiële positie & premiebeleid

De actuele dekkingsgraad is gedurende het jaar gestegen van 108,4% naar 116,7%.

De stijging komt voornamelijk door een positief beleggingsresultaat.

De beleidsdekkingsgraad steeg van 103,7% naar 114,2%.

De vereiste dekkingsgraad is 117,6%.

Er is in 2017 geen wijziging in het premiebeleid geweest. Daarnaast zijn er geen ingrepen in de hoogte van de pensioenuitkeringen doorgevoerd en staan deze ook niet gepland.

Het SPAN heeft in 2015 een herstelplan ingediend per 30-9-2015. Per 31-12-2017 is er weer een actualisatie naar DNB gestuurd. De verwachting is dat het fonds door de jaarlijkse premie en de beleggingsopbrengsten op eigen kracht uit de herstelsituatie zal komen.

Beleggingsbeleid

Het beleggingsbeleid is in 2016 veranderd van actief vermogensbeheer naar passief vermogensbeheer. Passief vermogensbeheer draagt bij aan een verlaging van de beleggingskosten. Het verantwoordingsorgaan vindt dit een positieve ontwikkeling.

In 2014 is een dynamisch rente-afdekkingsbeleid gestart. De verwachting is dat de kans dat de rente verder zal dalen lager is dan de kans dat de rente zal stijgen. In 2017 is de rente echter laag gebleven. Het bestuur volgt de ontwikkelingen periodiek, maar ziet nog geen reden om af te wijken van dit beleid.

Een groot deel van het vermogen is belegd in producten met een laag risico. Het verantwoordingsorgaan kan zich hierin goed vinden, met name omdat er geen indexatie-ambitie is.

Toeslagenbeleid

Het verantwoordingsorgaan erkent dat het toeslagenbeleid op dit moment geen onderdeel vormt van de pensioenregeling.

Integraal risico management

In 2017 zijn de financiële en de niet-financiële risico's opgenomen in de rapportage die ieder kwartaal gedeeld wordt. Het verantwoordingsorgaan vindt dit een positieve ontwikkeling.

In 2017 zijn voorbereidingen getroffen om te voldoen aan de nieuwe AVG-wetgeving die per mei 2018 van kracht wordt. Meerdere externe partijen hebben een offerte uitgebracht om het IT-beleid te ontwikkelen en SPAN te begeleiden naar de AVG compliant status. Er is 1 partij gekozen die voor beide gaat zorgen.

Communicatie

In 2017 is een "Feit of fabel"-campagne georganiseerd. Op alle sites van Abbott in Nederland zijn middels A3-posters en diverse publicatieschermen, stellingen gedeeld over het pensioen. Het VO vond de aanpak en uitvoering succesvol.

Het verantwoordingsorgaan is tevreden met wederom een goed leesbaar jaarverslag.

Opleiding verantwoordingsorgaan

In 2017 zijn een aantal VO leden, naar diverse bijeenkomsten geweest om kennis te vergroten. Dit betreft bijeenkomsten van Montae, alsmede bijeenkomsten van de Pensioenfederatie.

Bertho van den Berg heeft aanvullende opleidingen gedaan bij SPO om voldoende kennis op te doen om een goede rol te vervullen in het VO.

In het kader van kennisvergroting hebben diverse leden van het Verantwoordingsorgaan in 2017, net als in 2016, als toehoorder deelgenomen aan de commissievergaderingen:

- Risicomanagementcommissie is 2 keer bij elkaar geweest
- Beleggingscommissie is 4 keer bij elkaar geweest
- Communicatie commissie heeft 2 vergaderingen gehouden.

Het verantwoordingsorgaan heeft deze bijeenkomsten als prettig ervaren.

Uitvoeringskosten

De uitvoeringskosten per deelnemer zijn licht gedaald. Het verantwoordingsorgaan vindt dit een goede ontwikkeling. Het verantwoordingsorgaan wil graag geïnformeerd blijven over wijzigingen en achtergrond van de wijzigingen in de uitvoeringskosten per deelnemer in 2018.

Professionaliteit & functioneren van het bestuur

De samenwerking tussen het bestuur en het verantwoordingsorgaan wordt door het verantwoordingsorgaan als prettig ervaren. De betrokkenheid bij de verschillende commissies werd ook als prettig ervaren.

Overig

In 2017 zijn de statuten aangepast. De samenstelling van het Verantwoordingsorgaan is teruggebracht van 9 naar 7 vertegenwoordigers.

Conclusie

Het verantwoordingsorgaan geeft een positief oordeel over het functioneren van het bestuur over het jaar 2017.

Met vriendelijke groet,

Namens het verantwoordingsorgaan,

Jaap Zandstra
Secretaris

Maurice Raven
Voorzitter

Reactie van het bestuur op het oordeel 2017 van het Verantwoordingsorgaan

Het bestuur van SPAN is blij met het positieve oordeel dat het verantwoordingsorgaan heeft uitgesproken over het functioneren van het bestuur in 2017. Het bestuur dankt het verantwoordingsorgaan voor haar werkzaamheden en positieve bijdrage gedurende 2017. Het bestuur heeft de samenwerking ook dit jaar weer als zeer aangenaam ervaren.

Onderstaand gaat het bestuur nog nader in op enkele zaken die het VO heeft aangestipt.

Beleggingsbeleid

Het verantwoordingsorgaan is tevreden over de wijziging van actief naar passief beleggen. Het verantwoordingsorgaan constateert dat deze wijziging leidt tot een lager kostenniveau. Het bestuur is tevreden over deze aanpassing en onderstreept de reactie van het verantwoordingsorgaan

Uitvoeringskosten

Op verzoek van het verantwoordingsorgaan zal het bestuur het verantwoordingsorgaan ook in de toekomst graag informeren over wijzigingen en achtergronden van deze wijzigingen in de uitvoeringskosten per deelnemer.

Tot slot

In 2017 is het aantal leden van het verantwoordingsorgaan verlaagd van negen naar zeven personen. Op 1 juli 2018 loopt de zittingstermijn van 4 leden van het verantwoordingsorgaan af. Wellicht wordt na 1 juli 2018 de samenstelling van het verantwoordingsorgaan gewijzigd. Het bestuur spreekt in ieder geval de wens uit dat het de prettige samenwerking met het verantwoordingsorgaan wil voortzetten.

Verslag van de Visitatiecommissie

Samenvatting (voor het jaarverslag)

Overeenkomstig de door het bestuur van Stichting Pensioenfonds Abbott Nederland (hierna te noemen: het pensioenfonds) aan Stichting Intern Toezicht Pensioen (hierna te noemen: Stichting ITP) verleende opdracht tot een visitatie, hebben de visiteurs van Stichting ITP het functioneren van (het bestuur van) het pensioenfonds kritisch gezien.

De visitatiecommissie heeft zich bij de uitvoering van haar taak gebaseerd op relevante wet- en regelgeving, waaronder de Code Pensioenfonds. Tevens heeft zij gebruik gemaakt van de aanbevelingen die de beroepsorganisatie Vereniging Intern Toezichthouders Pensioensector (VITP) heeft vastgelegd in de Code VITP.

Bij het uitvoeren van de visitatieopdracht hebben de visiteurs de volgende taken vervuld:

- het beoordelen van de beleids- en bestuursprocedures en -processen en de checks en balances binnen het pensioenfonds;
- het beoordelen van de wijze waarop het bestuur het pensioenfonds aanstuurt;
- het beoordelen van de wijze waarop het bestuur omgaat met de risico's op de langere termijn.

Bij de visitatie concentreerden de visiteurs zich met name op de volgende gebieden:

1) Bestuurlijke besluitvorming	4) Vermogensbeheer
2) Governance	5) Communicatie
3) Financieel-economische management	6) Uitbesteding
	4) Risicomanagement

De werkwijze van de visiteurs kende de volgende stappen: bestuderen van de documenten van het pensioenfonds en overleggen met delegaties van het bestuur en het Verantwoordingsorgaan.

Het pensioenfonds heeft een belegd vermogen van rond €350mln. Het voerde in het verslagjaar een eindloonregeling tot een salaris van €60.000 zonder indexatie op uitkeringen aan pensioengerechtigden. Daarboven is er een DC-regeling tot de fiscale maximum salariegrens en daarboven een netto-regeling. Deze regelingen vormen een belangrijke deel van de arbeidsvoorwaarden van Abbott Nederland. De totale premie in 2017 bedroeg € 24,2 mln.

Eind 2017 waren er 2.908 deelnemers waarvan 1.610 actief. Aan het einde van 2017 was de beleidsdekkingsgraad 114,2% (vereiste dekkingsgraad was 117,6%). Het geactualiseerde herstelplan laat een adequate capaciteit voor herstel zien.

Het pensioenfonds is ervan overtuigd dat er een goede basis is voor haar continuïteit. De visitatiecommissie denkt dat het bestuur goed aan doet om dit meer te onderbouwen. Dit houdt niet alleen in, het in beeld brengen van de mogelijke positie over 5 jaar maar ook te weten hoe het pensioenfonds daar kan komen. De eisen die aan het bestuur zijn gesteld worden niet minder zwaar. In tegendeel zelfs.

Het bestuur van het pensioenfonds heeft recent een gesprek met DNB gehad. Dit had een reguliere karakter. DNB wenst 'tier 2' pensioenfonds een keer in de twee jaar te spreken. Het wordt gezien als een relatiegesprek zonder dat er direct aanleiding voor is. In

zijn algemeenheid resulteerde het gesprek in het presenteren van een positieve beeld van de ontwikkelingen van het pensioenfonds. DNB geeft aan dat het pensioenfonds de zaken netjes op orde lijkt te hebben.

Op basis van de beoordeling doen de visiteurs de volgende aanbevelingen aan het bestuur:

1. Pas het BOB-model toe en laat in de notulen telkens consequent zien of een besluit zich in de beeldvormende, oordeelsvormende of besluitvormende fase bevindt.
2. Aangezien een goede discussie waardevol is voor een zorgvuldige besluitvorming adviseert de visitatiecommissie het bestuur terughoudend te zijn met besluitvorming per e-mail.
3. Stel een plan op voor de continuïteit van het bestuur en kijk daarbij of het Verantwoordingsorgaan kan dienen als kweekvijver voor toekomstige bestuursfuncties en door educatie hiervoor kan worden klaargestoomd.
4. Onderzoek jaarlijks in welke mate het pensioenfonds de Code Pensioenfondsen naleeft en leg dit op een gestructureerde wijze vast in een apart document met daarin het nummer van de Code, de taken en werkwijze van het bestuur, de plaats waar de norm in de Code in de pensioenfondsdocumenten is geregeld met toelichting en uitleg, en vervolgens wordt aangegeven of deze norm in de Code is nageleefd.
5. Breng alle pensioenfondsdocumenten in lijn met de wettelijke adviestaken van artikel 115a Pensioenwet en vermeldt eventuele aan het Verantwoordingsorgaan toegekende bovenwettelijke taken apart.
6. Draag kandidaten bij DNB voor (her)benoeming als bestuurslid bij het pensioenfonds voor indien er absoluut geen twijfel is over de vereiste geschiktheid. Met name op vermogensbeheer eist DNB een hoog kennisniveau.
7. Bereidt de zelfevaluatie samen met een externe partij goed voor. Let daarbij op de veranderingen bij stakeholders en dien ten gevolge de noodzakelijke en mogelijke veranderingen in de (nabije) toekomst voor het pensioenfonds. Daarnaast is het belangrijk oog te hebben voor de steeds veranderende wet- en regelgeving en de toenemende eisen aan bestuurders.
8. Leg vast in de ABTN welke uitgangspunten gelden voor de berekening van de uitruil- en afkoopfactoren zoals bijvoorbeeld welke datum het pensioenfonds doorgaans gebruikt voor de rente.
9. Begin de volgende ALM-studie in te plannen (de laatste was van mei 2015).
10. Evalueer het effect van de 'feit en fabel' campagne.
11. Draag zorg voor de communicatie naar de deelnemers over de AVG.
12. Maak van alle uitbestedingspartners een analyse in hoeverre de AVG leidt tot aanpassing van de uitbestedingsovereenkomsten.
13. Analyseer de IT-risico's bij uitbestedingspartners waaronder de informatiebeveiliging bij deze partners.
14. Zorg voor een nadere uitwerking van het IT-risico in de ABTN.
15. Zorg voor een voldoende borging van de rapportages en afwegingen van de risicomanagementcommissie; en voor verwijzingen in de notulen van de bestuursvergaderingen naar de beslisdocumenten/voorleggers.

Reactie van het bestuur op het visitatierapport 2017

Het bestuur van SPAN heeft kennis genomen van het visitatierapport over het jaar 2017 en de daarin opgenomen aanbevelingen aan het bestuur.

Allereerst wil het bestuur de visitatiecommissie bedanken voor het aanvaarden van de opdracht tot visitatie en voor de verrichte werkzaamheden. Het bestuur is verheugd dat de visitatiecommissie heeft opgemerkt dat het bestuur van het pensioenfonds een positieve indruk van de ontwikkelingen binnen het pensioenfonds heeft weten over te brengen aan DNB.

De visitatiecommissie geeft het bestuur in overweging om in haar bestuurlijke besluitvorming terughoudend te zijn met besluitvorming per e-mail. Aangezien het bestuur maar een beperkt aantal keer per jaar vergadert, is het noodzakelijk om ook tussentijds besluiten te kunnen nemen. Om de voortgang in bepaalde zaken te houden kunnen niet alle beslispunten worden opgespaard tot een vergadermoment. Wel wordt alle besluitvorming per e-mail in een nauwkeurig overzicht bijgehouden en ingebracht in de eerstvolgende bestuursvergadering.

Voorts geeft de visitatiecommissie het bestuur in overweging een plan op te stellen voor de continuïteit van het bestuur en daarin de mogelijkheid van het VO als kweekvijver mee te nemen. Het bestuur heeft besloten hier niet structureel invulling aan te geven, maar op het moment dat zicht komt op een vacante bestuurszetel in een vroegtijdig stadium te kijken of hier vanuit het VO invullen aan kan worden gegeven. De overige aanbevelingen met betrekking tot bestuurlijke besluitvorming neemt het bestuur ter harte. Het bestuur zal kijken op welke wijze aan deze aanbevelingen invulling kan worden gegeven in 2018.

De visitatiecommissie wijst het bestuur erop dat niet alle fondsdocumenten in overeenstemming zijn met de taken van het verantwoordingsorgaan conform artikel 115a PW. Het bestuur merkt op in de volgende aanpassingsronde van de fondsdocumenten opvolging te zullen geven aan dit signaal. Ook de overige aanbevelingen ten aanzien van governance met betrekking tot de zelfevaluatie en het vastleggen van uitgangspunten in de ABTN zal het bestuur in overweging nemen.

De visitatiecommissie beveelt het bestuur aan zorg te dragen voor een tijdige communicatie richting deelnemers over de AVG en de effecten van communicatiecampagnes te evalueren. Aan beide aanbevelingen heeft het bestuur conform eigen planning reeds opvolging gegeven.

De visitatiecommissie doet ook een aantal aanbevelingen op het terrein van uitbesteding, risicomanagement en ten aanzien van het inplannen van een ALM-studie. Het bestuur heeft deze aanbevelingen neergelegd bij respectievelijk de risicomanagement- en de beleggingsadviescommissie. Deze commissies zullen de aanbevelingen inhoudelijk bespreken en zo nodig voorstellen doen aan het bestuur ter opvolging van de aanbevelingen. In de tweede helft van 2018 komen deze aanbevelingen dan terug op de agenda van het bestuur.

Jaarrekening

Balans per 31 december

(na bestemming saldo; in duizenden euro)

Activa	2017	2016
Beleggingen voor risico pensioenfondsen [1]		
Zakelijke waarden	128.623	109.694
Vastrentende waarden	222.756	198.419
Overige beleggingen	384	222
	351.763	308.335
Beleggingen voor risico deelnemers [2]		
Onroerende zaken	13	11
Zakelijke waarden	9.507	13.344
Vastrentende waarden	14.504	16.714
Overige beleggingen	483	712
	24.507	30.781
Vorderingen en overlopende activa [3]	7.807	13.035
Liquide middelen [4]	2.225	2.387
Totaal activa	386.302	354.538

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de balans, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Passiva	2017	2016
Stichtingskapitaal en reserves		
Algemene reserve [5]	55.319	30.168
	55.319	30.168
Technische voorzieningen		
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds [6]	303.936	290.521
Overige technische voorzieningen [7]	2.214	2.760
	306.150	293.281
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers [8]	24.507	30.781
Kortlopende schulden en overlopende passiva [9]	326	308
Totaal passiva	386.302	354.538

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de balans, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Staat van baten en lasten

(in duizenden euro)

	2017	2016
Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfondsen [10]		
Directe beleggingsopbrengsten	324	480
Indirecte beleggingsopbrengsten	14.340	35.831
Kosten van vermogensbeheer	-193	-71
	14.471	36.240
Beleggingsopbrengsten voor risico deelnemers [11]		
Indirecte beleggingsopbrengsten	389	2.242
Kosten van vermogensbeheer	0	0
	389	2.242
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers [12]	25.816	24.304
Premiebijdragen voor risico deelnemers [13]	2.247	2.130
Saldo van overdrachten van rechten [14]	1.158	-877
Onttrekking beleggingen voor risico deelnemers [15]	-8.910	-493
Pensioenuitkeringen [16]	-2.169	-1.914
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfondsen [17]		
Pensioenopbouw	-19.077	-16.701
Indexering en overige toeslagen	0	0
Rentetoevoeging	671	156
Onttrekking voor pensioenuitkeringen	2.165	1.932
Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten	43	38
Wijziging marktrente	4.904	-32.563
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	-1.320	996
Wijziging actuariële grondslagen	0	1.246
Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen	-801	-158
	-13.415	-45.054

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de staat van baten en lasten, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

	2017	2016
Mutatie overige technische voorzieningen [18]	546	-217
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers [19]	6.274	-3.879
Herverzekering [20]	-471	4.663
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten [21]	-1.127	-1.154
Overige baten en Lasten [22]	342	25
Saldo van baten en lasten	25.151	16.016
Bestemming van het saldo		
Algemene reserve	25.151	16.016
	25.151	16.016

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de staat van baten en lasten, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Kasstroomoverzicht

(in duizenden euro)

	2017	2016
Pensioenactiviteiten		
Ontvangsten		
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers	27.883	24.057
Uitkeringen uit herverzekering	4.833	957
Overgenomen pensioenverplichtingen	2.399	628
Overige	348	20
	35.463	25.662
Uitgaven		
Uitgekeerde pensioenen	-2.162	-1.898
Overgedragen pensioenverplichtingen	-1.162	-1.145
Premies herverzekering	-2.154	-3.634
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten	-1.240	-1.129
Overige	0	0
	-6.718	-7.806
Beleggingsactiviteiten		
Ontvangsten		
Directe beleggingsopbrengsten	327	483
Verkopen en aflossingen beleggingen	0	574.577
	327	575.060
Uitgaven		
Aankopen beleggingen	-29.089	-595.472
Kosten van vermogensbeheer	-145	-1
	-29.234	-595.473
Mutatie liquide middelen	-162	-2.557
Saldo liquide middelen 1 januari	2.387	4.944
Saldo liquide middelen 31 december	2.225	2.387

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Algemeen

Het doel van Stichting Pensioenfonds Abbott Nederland, statutair gevestigd te Zwolle (hierna "het Fonds") is het nu en in de toekomst verstrekken van uitkeringen aan gepensioneerden en nabestaanden ter zake van ouderdom en overlijden; tevens verstrekt het Fonds uitkeringen aan arbeidsongeschikte deelnemers. Het Fonds geeft invulling aan de uitvoering van de pensioenregeling van een aangesloten ondernemingen. Deze ondernemingen zijn opgenomen onder de karakteristieken van het Fonds.

Alle bedragen zijn vermeld in euro's, tenzij anders is aangegeven.

Toepassing richtlijnen voor de jaarverslaglegging

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in Titel 9 Boek 2 BW en met inachtneming van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving.

Het bestuur heeft op 11 juni 2018 de jaarrekening opgemaakt.

Algemeen

Beleggingen en technische voorzieningen worden gewaardeerd op actuele waarde. Overige activa en passiva worden gewaardeerd tegen nominale waarde, tenzij anders vermeld. Baten en lasten worden toegerekend aan het boekjaar waarop deze betrekking hebben. In de balans en staat van baten en lasten zijn referenties opgenomen, waarmee wordt verwezen naar de toelichting.

Schattingen en veronderstellingen

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW vereist dat het bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten. De schattingen en hiermee verbonden veronderstellingen zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden en verschillende andere factoren die gegeven de omstandigheden als redelijk worden beschouwd. De uitkomsten hiervan vormen de basis voor het oordeel over de boekwaarde van activa en verplichtingen die niet op eenvoudige wijze uit andere bronnen blijkt.

De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen. De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien, indien de herziening alleen voor die periode gevolgen heeft, of in de periode van herziening en toekomstige perioden, indien de herziening gevolgen heeft voor zowel de verslagperiode als toekomstige perioden. Schattingen hebben voornamelijk betrekking op de technische voorzieningen en de onder overige schulden opgenomen nog te betalen kosten.

Opname van een actief of een verplichting

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Baten worden in de staat van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde.

Dit betekent dat transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum. Als gevolg hiervan kan sprake zijn van een post "nog af te wikkelen transacties". Deze post kan zowel een actief als een passief zijn.

Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen en overlopende activa worden bij eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na eerste verwerking, worden vorderingen gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten) onder aftrek van eventuele bijzondere waardeverminderingen, indien sprake is van oninbaarheid.

Kortlopende schulden en overlopende passiva

Overige schulden en overlopende passiva worden bij eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na eerste verwerking worden schulden gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten).

Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen

Er wordt onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen.

Vreemde valuta

Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar euro's tegen de koers per balansdatum. Baten en lasten voortvloeiende uit transacties in vreemde valuta's worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum. Alle valutakoersverschillen zijn verwerkt in de staat van baten en lasten.

Van de gehanteerde valutakoersen is de US dollar de belangrijkste valutakoers.

Beleggingen

Algemeen

In overeenstemming met de Pensioenwet worden beleggingen gewaardeerd op actuele waarde.

Participaties in beleggingsinstellingen, die gespecialiseerd zijn in een bepaald soort beleggingen, worden gerubriceerd en gewaardeerd volgens de grondslagen voor dat soort beleggingen.

Beleggingen voor risico pensioenfondsen en voor risico deelnemers worden op dezelfde wijze gewaardeerd.

Vastgoedbeleggingen

Beursgenoteerde (indirecte) vastgoedbeleggingen worden gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoers.

Aandelen

Beursgenoteerde aandelen en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoers.

Vastrentende waarden

Beursgenoteerde vastrentende waarden en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd de per balansdatum geldende beurskoersen. Niet-beursgenoteerde beleggingen worden gewaardeerd tegen de nettovermogenswaarde van het beleggingsfonds.

Commodities

Beleggingen in grondstoffen, in de vorm van derivaten, worden gewaardeerd tegen de ultimo verslagperiode laatst bekende koers van de onderliggende index.

Beleggingen voor risico deelnemers

De grondslagen voor de waardering van de beleggingen voor risico deelnemers zijn gelijk aan die voor de beleggingen die voor rekening van het Fonds worden aangehouden.

Herverzekeringen

Uitgaande herverzekeringspremies worden verantwoord in de periode waarop de herverzekering betrekking heeft.

Vorderingen uit herverzekeringscontracten op risicobasis worden verantwoord op het moment dat de verzekerde gebeurtenis zich voordoet. Bij de waardering worden de herverzekerde uitkeringen contant gemaakt tegen de rentetermijnstructuur, onder toepassing van de actuariële grondslagen van het pensioenfonds.

Vorderingen uit hoofde van winstdelingsregelingen in herverzekeringscontracten worden verantwoord op het moment van toekenning door de herverzekeraar.

Stichtingskapitaal en reserves

Algemene reserve

De algemene reserve dient als algemene buffer om financiële tegenvallers op te kunnen vangen. Hierbij valt te denken aan nadelige technische resultaten en tegenvallers in de beleggingsopbrengsten die niet door de risicoreserve kunnen worden opgevangen. Jaarlijks wordt het resultaat van het Fonds ten gunste dan wel ten laste van de algemene reserve gebracht.

Technische voorzieningen

Technische voorzieningen voor risico pensioenfonds

De technische voorzieningen worden gewaardeerd op actuele waarde (marktwaarde). De actuele waarde wordt bepaald op basis van de contante waarde van de beste inschatting van toekomstige kasstromen die samenhangen met de op balansdatum onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen. Onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen zijn de opgebouwde nominale aanspraken. De contante waarde wordt bepaald met gebruikmaking van de marktrente.

Bij de berekening van de technische voorzieningen is uitgegaan van het op de balansdatum geldende pensioenreglement en van de over de verstreken deelnemersjaren verworven aanspraken.

Daarnaast wordt bij de berekening van de technische voorzieningen rekening gehouden met premievrije pensioenopbouw in verband met invaliditeit op basis van de contante waarde van premies waarvoor vrijstelling is verleend wegens arbeidsongeschiktheid.

Bij de bepaling van de actuariële uitgangspunten wordt uitgegaan van voor de toezichhouder acceptabele grondslagen, waarbij rekening wordt gehouden met de voorzienbare trend in overlevingskansen.

De belangrijkste grondslagen voor de bepaling van de technische voorzieningen zijn:

- Overlevingstafels: AG prognosetafel 2016 (startjaar 2018);
- Marktrente: rentetermijnstructuur DNB;
- Opslag voor excassokosten: 2,0% van de technische voorzieningen;
- Voorziening toekomstige pensioenopbouw voor arbeidsongeschikte deelnemers: contante waarde van de vrijgestelde pensioenopbouw volledig in voorziening opgenomen.
- Gehuwdheid: Voor pensioendatum wordt gereserveerd op basis van het onbepaalde partnersysteem, met een gehuwdheidsfrequentie van 100%. Na pensioendatum wordt gereserveerd op basis van het bepaalde partnersysteem. Ter financiering van het latent wezenpensioen geldt een opslag van 5% op de contante waarde van het latent partnerpensioen voor de niet-gepensioneerden:
- Leeftijdsverschil: Leeftijden worden in jaren en maanden nauwkeurig vastgesteld. Het leeftijdsverschil tussen mannen en vrouwen is op 3 jaar gesteld (mannen ouder dan vrouwen).

De technische voorzieningen zijn gelijk aan de contante waarde van de aan achterliggende jaren toe te rekenen pensioenaanspraken vermeerderd met 2,0% voor toekomstige excassokosten.

De overlevingskansen zijn afgeleid uit de AG Prognosetafel 2016. Op deze kansen zijn leeftijd- en inkomensafhankelijke correctiefactoren van toepassing, waarbij de correctietabel "Mercer model 2016 correctietafel Hoog" wordt gehanteerd.

Bij de vaststelling van de contante waarden wordt gebruik gemaakt van de bovenstaande sterftegrondslagen en rekenrente.

Voor de arbeidsongeschikte deelnemers wordt opgenomen de contante waarde van de op balansdatum in de toekomst nog uit te betalen arbeidsongeschiktheidsuitkeringen en de premievrijstelling van de toekomstig op te bouwen aanspraken.

Overige technische voorzieningen

Voorziening uitloopriscio

Met ingang van het boekjaar 2009 is bij de vaststelling van de technische voorzieningen rekening gehouden met een reservering voor het tweejarig uitloopriscio met betrekking tot arbeidsongeschiktheid (voorziening uitloopriscio). Deze voorziening bestaat uit de risicopremies voor het vrijstellingsrisico uit het huidige plus het voorgaande boekjaar. Ieder jaar wordt deze voorziening aangepast door de risicopremie uit het betreffende boekjaar toe te voegen en de risicopremie uit het minst recente boekjaar te laten vrijvallen.

Omdat het arbeidsongeschiktheidsrisico volledig is herverzekerd is er een vordering opgenomen voor hetzelfde bedrag als de voorziening.

Technische voorzieningen voor risico deelnemers

De waardering van de technische voorzieningen voor risico deelnemers wordt bepaald door de waardering van de tegenover deze voorzieningen aangehouden beleggingen.

De voorziening beschikbare premie module en vrijwillige bijspaar module muteert jaarlijks door toevoeging c.q. onttrekking van door deelnemers gespaarde bedragen alsmede het behaalde rendement. Deze voorziening komt volledig voor rekening en risico van de deelnemers.

Beleggingsopbrengsten

Onder deze post zijn de directe en indirecte beleggingsopbrengsten verantwoord, onder aftrek van de kosten van vermogensbeheer. Onder de directe beleggingsopbrengsten wordt in dit verband verstaan rente, dividend en soortgelijke opbrengsten. De indirecte beleggingsopbrengsten omvatten de gerealiseerde en ongerealiseerde waardemutaties en valutaresultaten.

Premiebijdragen van werkgevers en werknemers

De bijdragen zijn berekend op basis van het financieringssysteem zoals beschreven in de uitvoeringsovereenkomst berekend tegen de actuele DNB-rentetermijnstructuur.

Pensioenuitvoerings- en administratiekosten

De pensioenuitvoerings- en administratiekosten, met uitzondering van de kosten voor vermogensbeheer, komen ten laste van de werkgevers.

Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is conform de directe methode opgesteld. Dit houdt in dat alle ontvangsten en uitgaven ook als zodanig worden gepresenteerd. Onderscheid wordt gemaakt tussen kasstromen uit pensioenuitvoeringsactiviteiten en beleggingsactiviteiten.

Toelichting op de balans per 31 december

(in duizenden euro)

Activa

[1] Beleggingen voor risico pensioenfonds

Categorie	Stand ultimo 2016	Aankopen/Verstrekkingen	Verkopen aflossingen	Gerealiseerde koersverschillen	Niet-gerealiseerde koersverschillen	Stand ultimo 2017
Aandelen						
Aandelen beleggingsfondsen	109.694	176	0	0	18.753	128.623
	109.694	176	0	0	18.753	128.623
Vastrentende waarden						
Obligaties	198.419	28.750	0	0	-4.413	222.756
	198.419	28.750	0	0	-4.413	222.756
Overige beleggingen						
Overige beleggingen	222	162	0	0	0	384
	222	162	0	0	0	384
Totaal beleggingen voor risico pensioenfonds	308.335	29.088	0	0	14.340	351.763

Ultimo 2017 heeft Stichting Pensioenfonds Abbott Nederland geen gestelde zekerheden (collateral) aan tegenpartijen verstrekt.

Er zijn geen beleggingen uitgeleend aan en er zijn geen beleggingen in ondernemingen die deelnemen aan de regelingen van het pensioenfonds.

Methodiek bepaling marktwaarde

Level 1: Directe marktwaardering: beursnotering in een actieve markt (waarop geen prijsaanpassingen worden uitgevoerd).

Level 2: Afgeleide marktwaardering: geen directe beursnotering maar andere uit de markt waarneembare data danwel een prijs gebaseerd op een transactie in een niet actieve markt met niet-significante prijsaanpassing (gebaseerd op aannames en schattingen).

Level 3: Modellen en technieken: marktwaardebepaling niet gebaseerd op marktdata, maar gebaseerd op aannames en schattingen die de prijs significant beïnvloeden.

	Level 1	Level 2	Level 3	Stand ultimo 2017
Zakelijke waarden	128.623	0	0	128.623
Vastrentende waarden	238.332	-15.576	0	222.756
Overige beleggingen	384	0	0	384
Totaal belegd vermogen	367.339	-15.576	0	351.763

	Level 1	Level 2	Level 3	Stand ultimo 2016
Zakelijke waarden	109.694	0	0	109.694
Vastrentende waarden	208.851	-10.432	0	198.419
Overige beleggingen	222	0	0	222
Totaal belegd vermogen	318.767	-10.432	0	308.335

Het LDI-beleggingsfonds bestaat uit discretionaire staatsobligaties (151.679), interest rate swaps (-15.576) en liquiditeiten (40.500).

[2] Beleggingen voor risico deelnemers

Categorie	Stand ultimo 2016	Aankopen/Verstrekkingen	Verkopen aflossingen	Indirecte beleggingsresultaten	Stand ultimo 2017
Onroerende zaken					
Vastgoed beleggingsfondsen	11	2	0	0	13
	11	2	0	0	13
Aandelen					
Zakelijke waarden beleggingsfondsen	13.344	1.208	-5.385	340	9.507
	13.344	1.208	-5.385	340	9.507
Vastrentende waarden					
Vastrentende waarden beleggingsfondsen	16.714	4.704	-6.953	39	14.504
	16.714	4.704	-6.953	39	14.504
Overige beleggingen					
Overige beleggingen	712	14.387	-14.626	10	483
	712	14.387	-14.626	10	483
Totaal beleggingen voor risico deelnemers	30.781	20.301	-26.964	389	24.507

De aankopen en de verkopen bevatten ook switches tussen de beleggingscategoriën. De omvang van deze switches is € 18.054.

De zuivere stortingen in en onttrekkingen uit de regeling zijn € 2.247 respectievelijk € 8.910. De onttrekkingen zijn in 2017 relatief hoog door de overdracht van de beleggingen van AbbVie.

	2017	2016
[3] Vorderingen en overlopende activa		
Vorderingen op aangesloten ondernemingen	93	2.165
Claims op herverzekeraar	5.045	7.418
Vordering uit hoofde van herverzekerde Voorziening uitlooprisico	2.214	2.760
Vordering schadevoorziening arbeidsongeschiktheid	455	685
Vooruitbetaalde posten	0	7
Totaal vorderingen en overlopende activa	7.807	13.035
<p>Alle vorderingen hebben een looptijd van korter dan één jaar.</p> <p>De claims op de herverzekeraars bevat de claims in verband met overlijden en arbeidsongeschiktheid op Centraal Beheer over 2017 (€ 2.016) en een raming op de winstdeling van € 2.960. Het betreft een herverzekeringsvorm op basis van kapitalen. Daarnaast bevat deze post de lopende uitkeringen met ASR (€ 69).</p> <p>Bij de vaststelling van de technische voorzieningen wordt rekening gehouden met een reservering voor het tweejarig uitlooprisico ten aanzien van arbeidsongeschiktheid. Deze voorziening bestaat uit de risicopremies voor het vrijstellingsrisico uit het huidige plus het voorgaande boekjaar. Ieder jaar wordt deze voorziening aangepast door de risicopremie uit het betreffende boekjaar toe te voegen en de risicopremie uit het minst recente boekjaar te laten vrijvallen. Omdat het fonds het arbeidsongeschiktheidsrisico volledig heeft herverzekerd bij Centraal Beheer (2016) en ElipsLife (2017) wordt voor hetzelfde bedrag een vordering opgenomen.</p>		
[4] Liquide middelen		
ING Bank N.V.	2.225	2.387
	2.225	2.387
<p>De liquide middelen staan ter vrije beschikking van het Fonds.</p>		

Passiva**Stichtingskapitaal en reserves****[5] Algemene reserve**

Stand per 1 januari
Saldobestemming boekjaar

2017**2016**30.168
25.15114.152
16.016**Totaal eigen vermogen****55.319****30.168**

Het minimaal vereist vermogen bedraagt
Het vereist vermogen bedraagt
De dekkingsgraad is

344.127 104,1%
389.016 117,6%
116,7%337.045 104,0%
377.819 116,6%
109,3%

De dekkingsgraad is vastgesteld als het totaal vermogen gedeeld door de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds en voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers

Technische voorzieningen**[6] Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds**

Stand per 1 januari
Het verloop van de voorziening is als volgt:
Pensioenopbouw
Indexering en overige toeslagen
Rentetoevoeging
Onttrekking voor pensioenuitkeringen
Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten
Wijzigen marktrente
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten
Wijziging actuariële grondslagen
Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen

290.521
19.077
0
-671
-2.165
-43
-4.904
1.320
0
801245.467
16.701
0
-156
-1.932
-38
32.563
-996
-1.246
158**Stand per 31 december****303.936****290.521**

De benodigde rentetoevoeging is gebaseerd op de 1-jaarsrente van -0,22%

In de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds is een kostenopslag van 2% opgenomen.

	2017	2016
De voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds is als volgt opgebouwd		
Actieve deelnemers	183.655	182.504
Gewezen deelnemers	75.400	67.986
Pensioengerechtigden	44.881	40.031
	303.936	290.521
[7] Overige technische voorzieningen		
<i>Schadevoorziening arbeidsongeschiktheid</i>		
Stand per 1 januari	2.760	2.543
Mutatie via staat van baten en lasten	-546	217
Stand per 31 december	2.214	2.760
Totaal technische voorzieningen	306.150	293.281
[8] Voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers		
Stand per 1 januari	30.781	26.902
Stortingen	2.247	2.130
Onttrekkingen	-8.462	-493
Rendement	-59	2.242
Stand per 31 december	24.507	30.781
In deze voorziening is 569 opgenomen voor de Netto Pensioen regeling.		
[9] Kortlopende schulden en overlopende passiva		
Schulden inzake pensioenuitvoerings- en administratiekosten	134	216
Belastingen en sociale premies	53	46
Schulden inzake kosten van vermogensbeheer	62	45
Schulden uit hoofde van waardeoverdrachten	71	1
Lopende intrest	6	0
	326	308
Alle schulden hebben een looptijd van korter dan één jaar.		

Niet in de balans opgenomen verplichtingen

Er zijn meerjarige contracten met de vermogensbeheerder en de administrateur afgesloten. Deze contracten zijn jaarlijks opzegbaar.

Er is een intraday kredietfaciliteit ter hoogte van 150 overeen gekomen met ING Bank B.V.

Er is een overeenkomst afgesloten met Centraal Beheer om het arbeidsongeschiktheidsrisico en het overlijdensrisico te verzekeren. De overeenkomst loopt af op 31-12-2016. In deze overeenkomst is een winstdeling overeen gekomen. Er is een raming voor het restant van de winstdeling van 3,0 miljoen uit hoofde van deze winstdeling in de jaarrekening 2017 opgenomen.

Gebeurtenissen na balansdatum

Er hebben zich geen gebeurtenissen na balansdatum voorgedaan.

Toelichting op de staat van baten en lasten

(in duizenden euro)

Bezoldiging bestuursleden

De bestuursleden van Stichting Pensioenfonds Abbott Nederland hebben in 2017 een bestuursvergoeding en reiskostenvergoeding van in totaal 26 ontvangen.

Personeel

Gedurende het boekjaar 2017 had Stichting Pensioenfonds Abbott Nederland geen personeelsleden in dienst.

Verbonden partijen

Er is sprake van een relatie tussen de verbonden partijen het fonds, de aangesloten ondernemingen en hun bestuurders. Er zijn geen leningen verstrekt aan, noch is er sprake van vorderingen op, (voormalige) bestuurders. De meeste bestuurders nemen deel aan de pensioenregeling van het fonds op basis van de voorwaarden in het pensioenreglement.

Baten en lasten	2017	2016
[10] Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfonds		
Directe beleggingsopbrengsten		
Aandelen	176	215
Vastrentende waarden	160	284
Overige beleggingen	3	13
Subtotaal	339	512
Banken	-19	-10
Waardeoverdrachten	4	-15
Overige	0	-7
Totaal directe beleggingsopbrengsten	324	480

	2017	2016
Indirecte beleggingsopbrengsten		
<i>Gerealiseerde resultaten</i>		
Aandelen	0	1.613
Vastrentende waarden	0	51.090
Overige beleggingen	0	12
	0	52.715
<i>Ongerealiseerde resultaten</i>		
Aandelen Bruto	18.938	7.554
Kosten verwerkt in de koers	-185	-293
Aandelen Netto	18.753	7.261
Vastrentende waarden	-3.764	-23.229
Kosten verwerkt in de koers	-809	-916
Vastrentende waarden Netto	-4.573	-24.145
Overige beleggingen	160	0
	14.340	-16.884
Totaal indirecte beleggingsopbrengsten	14.340	35.831
Kosten van vermogensbeheer		
Totale kosten vermogensbeheer	-1.092	-1.329
Kosten verwerkt in de koersen	994	1.209
Overige kosten	-95	49
Totaal kosten vermogensbeheer	-193	-71
De kosten van het vermogensbeheer van de basisregeling zijn grotendeels verrekend met de beleggingsopbrengsten.		
Totaal beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfondsen	14.471	36.240

	2017	2016
[11] Beleggingsopbrengsten voor risico deelnemers		
Indirecte beleggingsopbrengsten		
Onroerende zaken	0	1
Zakelijke waarden	340	1.170
Vastrentende waarden	39	1.047
Overige beleggingen	10	24
	389	2.242
Totaal beleggingsopbrengsten voor risico deelnemers	389	2.242
[12] Premiebijdragen van werkgevers en werknemers		
Pensioenpremie werkgevers	22.947	21.795
Pensioenpremie werknemers	2.828	2.385
Premies voorgaand jaar	0	113
Inkoopsommen	41	11
	25.816	24.304
De premiebijdragen van werkgevers en werknemers bedragen in totaal 32,6% (2016: 29,7%) van de corresponderende loonsom.		
Kostendekkende premie	25.775	24.180
Feitelijke premie regulier	25.775	24.180
Feitelijke premie	25.775	24.180
De kostendekkende en feitelijke premie is als volgt samengesteld:		
– Actuarieel benodigd	19.025	16.692
– Risicopremies	2.154	3.184
– Opslag in stand houden vereist vermogen	3.481	3.188
– Vrijval Excassokosten	-43	-38
– Opslag voor uitvoeringskosten	1.158	1.154
	25.775	24.180
[13] Bijdragen voor risico deelnemers		
Bijdrage Beschikbare Premiereregeling en Vrijwillige Bijspaar Module	2.247	2.130
	2.247	2.130
In deze bijdragen is 207 opgenomen voor de Netto Pensioen regeling.		

	2017	2016
[14] Saldo van overdrachten van rechten		
Overgenomen pensioenverplichtingen	2.399	628
Overgedragen pensioenverplichtingen	-1.241	-1.505
	1.158	-877
[15] Onttrekking beleggingen voor risico deelnemers		
Onttrekkingen Beschikbare Premiereregeling en Vrijwillige Bijspaar Module	-8.910	-493
	-8.910	-493
<p>In 2017 zijn de spaarkapitalen van AbbVie onttrokken. In 2017 zijn de onttrekkingen relatief hoog door de onttrekking en overdracht van de beleggingen van AbbVie ter waarde van 6.783 in december 2017.</p>		
[16] Pensioenuitkeringen		
Pensioenen		
Ouderdomspensioen	-1.705	-1.505
Partnerpensioen	-387	-337
Wezenpensioen	-42	-40
Invaliditeitspensioen	-23	-24
Subtotaal	-2.157	-1.906
Andere uitkeringen		
Afkoopsommen	-12	-8
Subtotaal	-12	-8
Totaal pensioenuitkeringen	-2.169	-1.914
<p>Het invaliditeitspensioen betreft deelnemers uit de oude regeling. De huidige arbeidsongeschiktheidsregeling wordt rechtstreeks door de ondernemingen uitgevoerd.</p>		

	2017	2016
[17] Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds		
Pensioenopbouw	-19.077	-16.701
Indexering en overige toeslagen	0	0
Rentetoevoeging	671	156
Onttrekking voor pensioenuitkeringen	2.165	1.932
Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten	43	38
Wijzigen marktrente	4.904	-32.563
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	-1.320	996
Wijziging actuariële grondslagen	0	1.246
Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen	-801	-158
	-13.415	-45.054
[18] Mutatie overige technische voorzieningen		
Schadevoorziening arbeidsongeschiktheid	546	-217
Totaal mutatie overige technische voorzieningen	546	-217
[19] Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers		
Stortingen	-2.247	-2.130
Onttrekkingen	8.462	493
Rendement	59	-2.242
	6.274	-3.879
[20] Herverzekering		
Premies herverzekering	-2.154	-3.634
Uitkeringen uit herverzekering	2.418	857
Winstdeling herverzekering Centraal beheer	41	6.852
Winstdeling herverzekering ASR	0	367
Mutatie Vordering schadevoorziening arbeidsongeschiktheid	-776	221
	-471	4.663

	2017	2016
[21] Pensioenuitvoerings- en administratiekosten		
Administratie	-425	-420
Accountant (kosten voor het onderzoek van de jaarrekening)	-23	-24
Accountant (fiscaal advies)	-2	-8
Actuaris	-116	-101
Advieskosten Montae	-488	-549
Bestuur	-26	-21
Contributies en bijdragen	-28	-26
Overige kosten	-19	-5
	-1.127	-1.154
De kosten van actuaris en de advieskosten Montae bevatten beleggingsadvieskosten. Deze bedragen € 51 respectievelijk € 110.		
[22] Overige baten en lasten		
Vrijval spaarkapitalen	324	0
Diverse	18	25
	342	25
Saldo van baten en lasten	25.151	16.016

Resultaatbestemming

Ten aanzien van de bestemming van het saldo van Baten en lasten is geen bepaling opgenomen in de statuten van het fonds. De bestemming is nader uitgewerkt in de ABTN.

	2017	2016
Resultaatbestemming 2017		
Algemene reserve	25.151	16.016
	25.151	16.016

	2017	2016
Actuariële analyse van het saldo van baten en lasten		
Wijziging rentetermijnstructuur	4.904	-32.563
Beleggingsopbrengsten	15.173	36.396
Premies	3.470	3.303
Waardeoverdrachten	-162	119
Kosten	0	0
Uitkeringen	-4	18
Sterfte	1.216	4.672
Arbeidsongeschiktheid	267	2.777
Reguliere mutaties	-55	25
Toeslagverlening	0	0
Overige oorzaken	342	1.269
	25.151	16.016

Risicoparagraaf

(bedragen in duizenden euro)

In de risicoparagraaf binnen het bestuursverslag is het beleid rond risicobeheersing uiteengezet. Hierna worden een aantal specifieke risico's nader toegelicht en gekwantificeerd. Conform de berekeningen van het vereist eigen vermogen in het Actuarieel Rapport is de risicoparagraaf gebaseerd op basis van het doorkijkbeginsel (lookthrough-principe). In de risicoparagraaf worden de afzonderlijke risico's van het vereist eigen vermogen gerelateerd aan de totale voorzieningen. Onder het nieuwe FTK wordt getoetst op basis van het vereist eigen vermogen gebaseerd op de strategische verdeling. De impact van de afzonderlijke risico's wordt tevens getoond voor het feitelijk vereist eigen vermogen omdat de vereiste dekkingsgraad op basis van de feitelijke verdeling in het nieuwe FTK onder andere een belangrijke rol speelt bij de korte termijn risicohouding van het fonds.

Solvabiliteitsrisico

In de risicoparagraaf binnen het bestuursverslag is het beleid rond risicobeheersing uiteengezet. Hierna worden een aantal specifieke risico's nader toegelicht en gekwantificeerd.

Het belangrijkste risico dat het fonds loopt is het risico dat het niet over genoeg solvabiliteit beschikt. Indien het fonds niet solvabel is bestaat het risico dat het fonds de premie moet verhogen of dat een beperkte of geen toeslagverlening kan plaatsvinden voor (delen van) het deelnemersbestand. In het uiterste geval dient het fonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten te verminderen. Hoe solvabel het pensioenfonds is wordt getoets aan de hand van de beleidsdekkingsgraad. De beleidsdekkingsgraad wordt berekend als de 12-maands voortschrijdend gemiddelde dekkingsgraad. Hoeveel eigen vermogen het fonds aan dient te houden gegeven de financiële risico's die het loopt (na afdekking) op de balans komt tot uitdrukking in de door DNB voorgeschreven solvabiliteitstoets. Onder het huidige FTK geldt hierbij dat de vereiste dekkingsgraad op basis van de strategische verdeling afgezet wordt tegen de beleidsdekkingsgraad om te bepalen of het pensioenfonds in een tekort situatie verkeert.

De verschillende standaard risicofactoren hierin worden benoemd onder de noemer S1 tot en met S6 en de S10. Hierna zijn de uitkomsten weergegeven voor de verschillende risicocategorieën op basis van de strategische beleggingsmix ultimo 2017 van 117,6% en 2016 van 116,6%.

	2017		2016	
	€	%	€	%
Renterisico (S1)	13.483	2,7	11.541	2,4
Zakelijke waarden risico (S2)	35.348	10,2	32.191	9,6
Valutarisico (S3)	5.618	0,2	3.741	0,1
Grondstoffenrisico (S4)	0	0,0	0	0,0
Kredietrisico (S5)	21.233	5,3	20.663	5,4
Verzekeringstechnisch risico (S6)	11.460	0,7	11.233	0,8
Actief beheer risico (S10)	0	0,0	0	0,0
Diversificatie-effect	-28.783		-25.612	
Vereist eigen vermogen	58.359	19,1	53.757	18,3
Effect toerekenen naar totale voorzieningen		-1,5		-1,7
	58.359	17,6	53.757	16,6
Aanwezige dekkingsgraad		116,7		109,3
Beleidsdekkingsgraad		114,2		103,8
Minimaal vereiste dekkingsgraad		104,1		104,0
Vereiste dekkingsgraad		117,6		116,6

De beleidsdekkingsgraad van het Pensioenfonds is per 31 december 2017 lager dan de vereiste dekkingsgraad op basis van de strategische verdeling volgens het standaardmodel, waardoor het pensioenfonds in een tekort verkeert. In boekjaar 2017 bedraagt de beleidsdekkingsgraad 114,2%. Afgezet tegen de beleidsdekkingsgraad van 2016 van 103,8%, is de beleidsdekkingsgraad toegenomen met 10,4%-punt.

De balans is ingericht op beleggingsfondsniveau. Om de risico's goed te kunnen bepalen wordt in de risicoparagraaf door de fondsen heen gekeken (look-through). Het door de fondsen heen kijken heeft een kleine reclassificatie ten opzichte van de balans tot gevolg. Deze reclassificatie is hieronder weergegeven.

	balans- waarde	re- classificatie	waarde na Look-through
Aandelen	128.623	-16	128.607
Vastrentende waarden	222.756	39	222.795
Overige beleggingen	384	-23	361
	351.763	0	351.763

Renterisico

Het renterisico wordt veroorzaakt, doordat de rentegevoeligheid van de verplichtingen afwijkt van de rentegevoeligheid van de beleggingen. Het Pensioenfonds kent een langere looptijd voor pensioenverplichtingen dan voor de looptijd van de beleggingen. Onderstaande duratie cijfers geven meer inzicht.

Duratie van de vastrentende waarden (exclusief rentederivaten) 11,7 (2016: 13,7)

Duratie van de vastrentende waarden (inclusief rentederivaten) 23,9 (2016: 25,9)

Duratie van de pensioenverplichtingen 24,9 (2016: 25,4)

Voor de vaststelling van het renterisico bij het vereist eigen vermogen worden de kasstromen van de rentegevoelige beleggingen afgezet tegen de kasstromen van de voorziening pensioenverplichtingen. Vervolgens worden beide kasstromen afgezet tegen door DNB bepaalde renteschokken die per looptijd verschillen. Op basis van deze renteschokken kan de impact op de technische voorziening en de impact op alle rentegevoelige beleggingen worden berekend. Overeenkomstig kan een afdekkingspercentage worden berekend. Rentegevoeligheid is één van de belangrijkste factoren bij de bepaling van de (strategische) assetallocatie van de portefeuille.

	Feitelijke verdeling		Strategische verdeling	
	in €	%	in €	%
Impact op technische voorziening voor risico fonds (A)	32.889		32.889	
Impact op de rentegevoelige beleggingen (B)	20.850		19.406	
Renterisico	12.038	2,3	13.483	2,7
Afdekkingspercentage t.b.v. S1		63,4		59,0

Strategisch dekt het fonds volgens het beleggingsmandaat 60% van het renterisico van haar verplichtingen af. De renteafdekkingen zijn bepaald door het renterisico van de rentegevoelige beleggingen af te zetten tegen het renterisico van de technische voorziening voor risico fonds. Het renterisico van de rentegevoelige beleggingen is vastgesteld gebruikmakende van de zuivere marktrente (i.e. swaprente), terwijl het renterisico van de technische voorziening voor risico fonds is bepaald op basis van de DNB-rentetermijnstructuur. Doordat de verplichtingen op basis van de DNB-rentetermijnstructuur lager worden vastgesteld dan op de marktwaarde, wordt het afdekkingspercentage hier hoger bepaald dan op basis van de marktwaarde.

Hoogte buffer

Op basis van de vereist eigen vermogen berekeningen bedraagt de buffer voor het feitelijk renterisico 12.038 (2,3%) en voor het strategisch renterisico 13.483 (2,7%).

Aandelen- en vastgoedrisico

Het pensioenfonds loopt het risico dat haar beleggingen in aandelen, vastgoed en alternatieve beleggingen in waarde dalen. In het beleggingsbeleid wordt met dergelijke risico's rekening gehouden door ondermeer een toepassing van voldoende spreiding in de beleggingsportefeuille naar categorieën, markten en dergelijke. De volatiliteit van de marktwaarden (prijrisico's) van beleggingen wordt periodiek geëvalueerd en kan leiden tot bijstellingen in het vermogensbeheer. In onderstaande tabel wordt de verdeling naar de verschillende aandelen en vastgoed categorieën getoond.

	2017		2016	
	€	%	€	%
<i>Verdeling aandelen en vastgoed per categorie:</i>				
Ontwikkelde markten (Mature markets)	115.683	90,0	99.258	90,2
Opkomende markten (Emerging markets)	12.924	10,0	10.732	9,8
	128.607	100,0	109.990	100,0

Hoogte buffer

Bij de berekening van het vereist eigen vermogen wordt voor het feitelijk en strategisch aandelen- en vastgoedrisico rekening gehouden met de door DNB voorgeschreven schokken die variëren overeenkomstig de risicograad van het type belegging. De buffer voor het feitelijk aandelen- en vastgoedrisico bedraagt 40.488 (11,9%) en voor het strategisch aandelen- en vastgoedrisico 35.348 (10,2%).

Valutarisico

Het valutarisico wordt veroorzaakt, doordat de verplichtingen van het pensioenfonds in euro's luiden terwijl een gedeelte van de beleggingen van het pensioenfonds in niet-euro luiden. Het pensioenfonds loopt het risico dat haar buitenlandse beleggingen dalen in waarde als gevolg van valutakoersontwikkelingen. Het pensioenfonds kiest er daarom voor om (een gedeelte) van haar buitenlandse valuta's af te dekken. Zonder afdekking van valutarisico loopt het pensioenfonds risico bij een daling van vreemde valuta ten opzichte van de euro. Door meer dan 100% van het risico af te dekken loopt het fonds risico bij een stijging van vreemde valuta ten opzichte van de euro.

	2017		2016	
	€	%	€	%
Aandelen en vastgoed naar valuta				
Euro	115.683	90,0	11.028	10,1
Amerikaanse dollar	1.094	0,9	61.235	55,8
Britse pound sterling	0	0,0	6.532	6,0
Overige	11.830	9,1	30.899	28,1
	128.607	100,0	109.694	100,0
Vastrentende waarden naar valuta				
Euro	212.892	95,6	171.360	86,4
Amerikaanse dollar	0	0,0	18.327	9,2
Overige	9.903	4,4	8.732	4,4
	222.795	100,0	198.419	100,0
Totaal beleggingen naar valuta				
Euro	328.936	93,5	182.610	59,2
Amerikaanse dollar	1.094	0,3	79.562	25,8
Overige	21.733	6,2	46.163	15,0
	351.763	100,0	308.335	100,0

Strategisch dekt het fonds haar beleggingen voor 78,8% af.

Hoogte buffer

Bij de berekening van het vereist eigen vermogen wordt voor het feitelijk en strategisch valuta risico rekening gehouden met een door DNB voorgeschreven schok van 20% voor valuta in ontwikkelde landen en van 35% voor valuta in opkomende markten die berekend wordt op de niet-euro beleggingen na afdekking. De buffer voor het feitelijk valuta risico bedraagt 5.551 (0,2%) en voor het strategisch valuta risico 5.618 (0,2%).

Grondstoffenrisico

Het pensioenfonds belegt niet in grondstoffen en loopt hierdoor ook geen risico op grondstoffenrisico.

Hoogte buffer

Bij de berekening van het vereist eigen vermogen wordt voor het feitelijk en strategisch grondstoffenrisico rekening gehouden met een door DNB voorgeschreven schok van 35%. De buffer voor het feitelijk grondstoffenrisico bedraagt 0 (0,0%) en voor het strategisch grondstoffenrisico risico 0 (0,0%).

Kredietrisico

Het pensioenfonds loopt het risico dat één of meerdere van haar tegenpartijen niet aan de voorafgesproken betalingen kan voldoen. Bij de berekening van het kredietrisico dient het effect van de kredietwaardigheid van de partijen, waarin belegd wordt, tot uitdrukking te komen. Het kredietrisico komt tot uitdrukking in de zogenaamde creditspread. Deze creditspread is het verschil tussen de uitkering die afhangt van de kredietwaardigheid van de tegenpartij en een uitkering die met volledige zekerheid (risicovrij) tot uitkering zal komen. Het kredietrisico verbonden aan derivatentransacties wordt beheerst door het afsluiten van standaardovereenkomsten met tegenpartijen, het beoordelen van de kredietwaardigheid van tegenpartijen, het spreiden van het transactievolume over verschillende tegenpartijen, het eisen van voldoende onderpand en een adequate monitoring met betrekking tot de gestelde eisen inzake het onderpand.

Het kredietrisico binnen de vastrentende waarden portefeuille kan naast de creditspread eveneens gemeten worden aan de hand van de ratingverdeling van de rentegevoelige beleggingsportefeuille. Deze ratingverdeling wordt afgegeven door een kredietbeoordelaar. Een Europese AAA rating impliceert dat de vastrentende waarden belegging geen kredietrisico loopt. Daarentegen worden beleggingen die geassocieerd staan onder 'lager dan BBB' als zeer risicovol beschouwd. Cash wordt als kredietrisicovrij beschouwd. Beleggingen die geen rating ontvangen worden als risicovol beschouwd.

	2017		2016	
	€	%	€	%
<i>Rating vastrentende waarden:</i>				
AAA	58.644	24,6	62.481	31,5
AA	88.407	37,1	75.075	37,8
A	31.017	13,0	11.458	5,8
BBB	13.753	5,8	13.652	6,9
Lager dan BBB	21.540	9,0	19.660	9,9
Geen rating	9.434	10,5	16.093	8,1
	222.795	100,0	198.419	100,0

Hoogte buffer

Binnen de berekening van het standaardmodel wordt een kredietrisico becijferd conform de ratingverdeling van de vastrentende waardenportefeuille. Naar mate de rating slechter wordt neemt de te hanteren buffer toe. Afgaande op de hierboven genoemde ratingverdeling resulteert dit in een buffer voor het feitelijk kredietrisico van 20.529 (5,0%) en voor het strategisch kredietrisico van 21.233 (5,3%).

Verzekeringstechnisch risico

Binnen het verzekeringstechnische risico worden in principe alleen risico's meegenomen die verband houden met sterfte. Het omvat de risico's als gevolg van afwijkingen ten opzichte van de verwachte sterfte en afwijkingen van de verwachte sterftetrend (langlevenrisico). Tot het verzekeringstechnische risico worden gerekend: procesrisico, risico-opslag voor afwijkingen ten opzichte van de sterftetrend en negatieve stochastische afwijkingen van de verwachtingswaarde. Deze drie risico's bedragen een percentage van de op actuele waarde berekende technische voorziening. Het procesrisico neemt af naarmate het deelnemersbestand toeneemt, omdat het sterfteproces dan beter kan worden geschat. De beide andere risicofactoren houden respectievelijk rekening met de onzekerheid in de sterftetrend en met de negatieve stochastische afwijkingen.

Hoogte buffer

De buffer voor het feitelijk verzekeringstechnisch risico bedraagt 11.460 (0,7%) en voor het strategisch verzekeringstechnisch risico 11.460 (0,7%).

Concentratierisico

Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie van de portefeuille in regio's, economische sectoren of tegenpartijen. De spreiding van de portefeuille is in de toelichting op de balans nader toegelicht. Ook "grote posten" zijn aan te duiden als een vorm van concentratierisico. Om te bepalen welke posten hieronder vallen moeten per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur worden gesommeerd

	2017		2016	
	€	%	€	%
Aandelen en vastgoed waarden				
<i>Verdeling zakelijke waarden per regio:</i>				
Europa	30.100	23,4	22.730	20,7
Noord-Amerika	69.476	54,0	63.326	57,7
Azië	20.312	15,8	10.224	9,3
Overige	8.719	6,8	13.414	12,2
	128.607	100,0	109.694	100,0

	2017		2016	
	€	%	€	%
<i>Verdeling zakelijke waarden per sector:</i>				
Financiële instellingen	23.963	18,6	20.485	18,7
Informatietechnologie	23.015	17,9	16.992	15,5
Industriële ondernemingen	14.207	11,0	11.729	10,7
Niet-cyclische consumentengoederen	11.264	8,8	13.303	12,1
Cyclische consumentengoederen	15.547	12,1	10.411	9,5
Farmacie	13.884	10,8	12.268	11,2
Energie	8.167	6,4	8.094	7,4
Nutsbedrijven	3.781	2,9	3.487	3,2
Telecommunicatie	3.859	3,0	4.008	3,7
Basisindustrieën	6.972	5,4	5.757	5,2
Overige	3.948	3,1	3.160	2,9
	128.607	100,0	109.694	100,0

	2017		2016	
	€	%	€	%
Vastrentende waarden				
<i>Verdeling vastrentende waarden per regio:</i>				
Europa	197.599	88,7	172.841	87,1
Noord-Amerika	12.317	5,5	12.081	6,1
Azië	3.497	1,6	2.709	1,4
Overige	9.382	4,2	10.788	5,4
	222.795	100,0	198.419	100,0

Grote posten: vastrentende waarden van eenzelfde uitgevende instelling groter dan 5% van de totale beleggingen in vastrentende waarden

Staatsobligaties Duitsland	39.949	17,9	44.851	23,1
Staatsobligaties Nederland	20.712	9,3	17.620	22,6
Staatsobligaties Frankrijk	57.895	26,0	45.821	8,9
Staatsobligaties België	17.385	7,8	15.136	7,6
Staatsobligaties Oostenrijk	3.811	1,7	10.733	5,4

Hoogte buffer

In het standaardmodel is geen rekening gehouden met een buffer voor concentratierisico. Het risico dient sec kwalitatief toegelicht te worden.

Actief beheer risico

Actief beheer risico ontstaat doordat vermogensbeheerders actief beheer voeren op (delen van) de beleggingsportefeuille. Onder actief beheer worden afwijkende posities in portefeuilles verstaan die worden ingenomen ten opzichte van strategische benchmarks. De mate van actief beheer wordt bepaald aan de hand van de tracking error. Een lage tracking error impliceert dat het feitelijke rendement dicht bij de gekozen benchmark ligt, terwijl een hoge tracking error aangeeft dat het rendement duidelijk van de benchmark afwijkt. Een hogere tracking error impliceert een hoger actief beheer risico.

Hoogte buffer

Bij de berekening van het vereist eigen vermogen wordt alleen een actief beheer risico becijferd voor de aandelenportefeuille indien de tracking error groter is dan 1%. Voor het pensioenfonds resulteert een buffer voor het feitelijk actief beheer risico van 0 (0,0%) en voor het strategisch actief beheer risico van 0 (0,0%), omdat de tracking error van de totale aandelenportefeuille lager dan 1% is.

Effect toerekenen naar totale voorzieningen

Om van de vereiste dekkinggraad voor risico fonds te geraken tot de vereiste dekkinggraad dient een aanpassing van -1,5%-punt toegevoegd te worden op basis van de feitelijke verdeling en een aanpassing van -1,5%-punt op basis van de strategische verdeling. Deze aanpassingen dienen gemaakt te worden omdat het fonds een technische voorziening voor risico deelnemers heeft.

Er zijn geen beleggingen uitgeleend aan en er zijn geen beleggingen in ondernemingen die deelnemen aan de regelingen van het pensioenfonds.

Vastgesteld te Zwolle, 11 juni 2018

C.M.A. Merison
(secretaris)

J.M. Negro
(voorzitter)

R. Voorhaar

E. Dijkstra

Overige gegevens

Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Pensioenfonds Abbott Nederland te Rijswijk is aan Milliman Pensioenen v.o.f. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2017.

Onafhankelijkheid

Als waarmede actuaris ben ik onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds Abbott Nederland, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds. Dit geldt tevens voor andere actuarissen en deskundigen die werkzaam zijn bij Milliman Pensioenen v.o.f.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 1.600.000. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 48.000 duizend euro te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken, en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld.

Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk vereist eigen vermogen, maar niet lager dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet met uitzondering van artikel 132 van de Pensioenwet: het eigen vermogen is lager dan het vereist eigen vermogen.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is lager dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen, doch ten minste gelijk aan de dekkingsgraad bij het minimaal vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Pensioenfonds Abbott Nederland is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie van Stichting Pensioenfonds Abbott Nederland is naar mijn mening niet voldoende, omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het vereist eigen vermogen.

Amsterdam, 11 juni 2018

drs. R. van der Meer AAG
verbonden aan Milliman Pensioenen v.o.f

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan het bestuur van Stichting Pensioenfonds Abbott Nederland

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2017

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2017 van Stichting Pensioenfonds Abbott Nederland (hierna ook: "het pensioenfonds") te Zwolle gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Pensioenfonds Abbott Nederland op 31 december 2017 en van de staat van baten en lasten over 2017 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

De jaarrekening bestaat uit:

1. de balans per 31 december 2017;
2. de staat van baten en lasten over 2017; en
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds Abbott Nederland zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Materialiteit

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel. Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op € 1,6 miljoen. De materialiteit is vastgesteld op basis van een percentage van 0,5% van de som van het stichtingskapitaal, de reserves en de technische voorzieningen. Wij hebben voor deze grondslag gekozen gelet op het feit dat deze bepalend is bij de berekening van de (beleids)dekkingsgraad. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn. Wij zijn met het bestuur overeengekomen dat wij tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven € 48.000 rapporteren, alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het meest belangrijk waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij met het bestuur gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken. Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten bepaald

in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel. Onze bevindingen ten aanzien van de individuele kernpunten moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen over deze kernpunten.

Beschrijving kernpunt	Samenvatting uitgevoerde werkzaamheden
<p>Waardering van beleggingen</p> <p>De beleggingen zijn een significante post op de balans van het pensioenfonds en bestaan uit beursgenoteerde beleggingen en participaties in beleggingsfondsen.</p> <p>In de toelichting bij de jaarrekening geeft het pensioenfonds de gehanteerde waarderingsgrondslagen weer. In paragraaf 1 van de toelichting bij de jaarrekening zijn de gehanteerde waarderingsmethoden en belangrijke veronderstellingen voor waardering van de beleggingen uiteengezet.</p> <p>De beoordeling van de reële waarde van deze beleggingen is significant voor onze controle, omdat de waardering (deels) gebaseerd is op modellen en subjectieve elementen bevat.</p>	<p>Onze controlewerkzaamheden omvatten onder andere het:</p> <ul style="list-style-type: none"> – beoordelen van de juiste werking van interne beheersingsmaatregelen bij Northern Trust Corporation, uitbestedingsorganisatie ten behoeve van bewaring en beleggingsadministratie. Voor zover relevant en mogelijk hebben wij gebruikgemaakt van het ontvangen Service Organisation Control Report van Northern Trust Corporation. Voor relevante items die niet zijn bevestigd met het Service Organisation Control Report, het uitvoeren van aanvullende controlewerkzaamheden; – voor beleggingen in beursgenoteerde effecten het afstemmen van de juiste waardering door een re-pricing uit te voeren; – voor beleggingen in beleggingsfondsen waar geen beursnotering van toepassing is: vaststellen dat de waarderingsgrondslagen van de beleggingsfondsen vergelijkbaar zijn met die van het pensioenfonds dat de waarde per participatie volgens de laatste jaarrekening overeenkomt met de door het pensioenfonds gehanteerde waarde; – toetsen of de in de jaarrekening opgenomen toelichting adequaat is gegeven de geldende verslaggevingsregels.
<p>Waardering van de technische voorzieningen</p> <p>De technische voorzieningen zijn gevormd ter dekking van de belangrijkste verplichtingen van het pensioenfonds.</p> <p>In de toelichting op de jaarrekening geeft het pensioenfonds de gehanteerde waarderingsgrondslagen weer. In het onderdeel risicoparagraaf is de gevoeligheid van de berekening van de technische voorzieningen voor schattingen uiteengezet, inclusief onzekerheden.</p>	<p>Bij de vaststelling van de adequate waardering, waaronder de toereikendheid van deze voorziening, hebben wij gebruik gemaakt van de uitkomsten van de werkzaamheden van de certificerende actuaire. Om dit te kunnen doen hebben wij onder andere instructies gegeven aan de certificerende actuaire. Tevens zijn de bevindingen uit zijn controle en het certificeringsrapport door ons met hem besproken.</p>

Beschrijving kernpunt	Samenvatting uitgevoerde werkzaamheden
	<p>Door ons is tevens nagegaan of:</p> <ul style="list-style-type: none"> – de administratieve basisgegevens van deelnemers, slapers en pensioengerechtigden, die door de certificerend actuaris worden gehanteerd bij het certificeren van de actuariële berekening van de technische voorziening voor pensioenverplichtingen, in alle van materieel belang zijnde aspecten juist, volledig en in overeenstemming met de pensioenregeling zijn opgesteld; – de toegepaste methodiek ter bepaling van de voorziening aanvaardbaar is, gegeven de karakteristieken van de verzekerde risico's; – de door het bestuur gebruikte aannames en schattingen in overeenstemming zijn met de gekozen actuariële grondslagen, voldoende zijn onderbouwd en juist zijn toegepast; – de interne beheersing met betrekking tot mutatieverwerking in de pensioenadministratie is geborgd. Het afstemmen met gegevens van externe partijen waaronder de werkgever, maakt deel uit van de interne beheersing.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie bestaande uit onder andere karakteristieken van het pensioenfonds, bestuur en organisatie, meerjarenoverzicht en bestuursverslag.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur met betrekking tot de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW). In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of het pensioenfonds in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemde verslaggevingsstelsels moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om het pensioenfonds te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of het pensioenfonds haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van het pensioenfonds;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of het pensioenfonds haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn

- gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat het pensioenfonds haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
 - het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bevestigen aan het bestuur dat wij de relevante ethische voorschriften over onafhankelijkheid hebben nageleefd. Wij communiceren ook met het bestuur over alle relaties en andere zaken die redelijkerwijs onze onafhankelijkheid kunnen beïnvloeden en over de daarmee verband houdende maatregelen om onze onafhankelijkheid te waarborgen.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met het bestuur hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Rotterdam, 11 juni 2018

Mazars Accountants N.V.

Origineel getekend door: drs. C.A. Harteveld RA

Bijlagen

Begrippenlijst

Abtn

Afkorting voor actuariële en bedrijfstechnische nota. In de ABTN wordt door het bestuur van een pensioenfonds uiteengezet welke actuariële en bedrijfstechnische opzet ten grondslag ligt aan een fonds. Ook wel bedrijfsplan genoemd. Hierin komen drie hoofdonderwerpen aan de orde: de wijze van vaststelling van de verplichtingen jegens de deelnemers, de beleggingsportefeuille en het intern risicobeheersingssysteem.

Accounting standaarden

Raamwerk van verslaggevingsregels voor het opstellen van een jaarrekening en jaarverslag. Met ingang van het verslagjaar 2005 moeten alle beursgenoteerde ondernemingen, banken en verzekeringsmaatschappijen hun geconsolideerde jaarrekening volledig inrichten op basis van International Accounting Standards (IAS), door de IAS Board omgedoopt in International Financial Reporting Standards (IFRS). Het doel van IFRS is om de transparantie en internationale vergelijkbaarheid van de externe financiële verslaggeving te verbeteren. Niet beursgenoteerde rechtspersonen hebben de keuze om of IFRS toe te passen, of de Nederlandse Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving.

Actuariële grondslagen

Wanneer een contante waarde van een reeks toekomstige uitkeringen moet worden bepaald maakt de actuaris gebruik van actuariële grondslagen, zoals: de rekenrente; de kansstelsels: sterftekansen, arbeidsongeschiktheids- en revalideringskansen, frequenties van gehuwd zijn, soms ook toekomstige salarisontwikkeling of indexatiebeleid enz.; kostenopslagen (bijvoorbeeld voor administratiekosten en/of uitbetalingskosten).

Actuaris

Een actuaris kan antwoord geven op de vraag wat de toekomst aan pensioenuitkeringen gaat kosten. De actuaris is bij uitstek degene die financiële risico's op de agenda plaatst en adequate oplossingen bedenkt.

Actuele waarde

De actuele waarde is voor beleggingen waarvoor dagelijks openbare prijzen worden vastgesteld, zoals aandelen en obligaties, de beurswaarde. Voor andere vastrentende waarden, zoals onderhandse leningen en hypotheekleningen, wordt de actuele waarde benaderd als de contante waarde van de toekomstige nettokasstroom. Als actuele waarde van de beleggingen in vastgoedfondsen wordt de intrinsieke waarde gehanteerd. Voor direct onroerend goed wordt de taxatiewaarde als actuele waarde gehanteerd.

ALM

Afkorting voor Asset Liability Management. Een ALM-studie betreft de analyse van het risicobeheer van de balans tussen activa en de passiva van een pensioenfonds. Deze studie dient te resulteren in de formulering van een strategisch beleggingsbeleid.

Backservice

Pensioenaanspraken (of de waarde ervan) die betrekking hebben op de achterliggende dienstjaren en die ontstaan door verandering in de pensioengrondslag.

Beleggingsmix

Verdeling van de beleggingen over zakelijke en vastrentende waarden.

Benchmark

Vooraf vastgestelde, objectieve maatstaf voor de prestatie van (de beheerder van) een beleggingsportefeuille of pensioenfonds. Een beursindex bijvoorbeeld.

Beurskoers

Marktprijs van een aandeel, obligatie of andere waardepapieren.

Calloptie

De koper van de calloptie krijgt het recht om de onderliggende waarde van de optie (aandelen bijvoorbeeld) gedurende de looptijd van de optie voor een bepaald bedrag –de uitoefenprijs– te kopen. Voor dat recht betaalt hij premie. De verkoper van een calloptie –de schrijver– moet eventueel de onderliggende waarde leveren aan de koper van de optie tegen de uitoefenprijs. De optieschrijver ontvangt voor deze verplichting de optie premie.

Contante waarde

De contante waarde op een bepaald moment van (een serie) betalingen in de toekomst, is het bedrag dat op dat moment aanwezig zou moeten zijn om, rekening houdend met rente-aangroei (rekenrente) en eventuele andere actuariële grondslagen, deze toekomstige betalingen te kunnen verrichten.

Converteerbare obligatie

Een obligatie die gedurende de looptijd kan worden omgewisseld (geconverteerd) in aandelen. Deze mogelijkheid is als een extraatje aan de obligatie meegegeven door de uitgever, teneinde de obligatie gemakkelijker te kunnen plaatsen.

Coupon

Genummerd deel van de obligatie waarop de jaarlijkse rente wordt uitbetaald.

Couponrendement

Verhoudingsgetal tussen het bedrag aan ontvangen couponrente en de beurswaarde van de obligatie in kwestie op een bepaald moment, of van de beurswaarde bij aankoop van de obligatie.

Custodian

Juridische entiteit die als enige taak heeft het beheren en het administreren van de effecten.

Dekkingsgraad

Een maat voor de solvabiliteit van een pensioenfonds. De dekkingsgraad wordt bepaald door de mate waarin het beschikbaar vermogen (BV) de voorziening opgebouwde rechten (VOR) overtreft, uitgedrukt in een percentage.

Een dekkingsgraad van 100% geeft aan dat het beschikbaar vermogen juist toereikend is om de voorziening opgebouwde rechten te dekken, terwijl een percentage lager dan 100 aangeeft dat er sprake is van onderdekking. Fondsen gaan in hun financiële opzet veelal van een minimumdekkingsgraad uit die in mindere of meerdere mate ruim boven 100% ligt.

De Nederlandsche Bank

Bij wet ingesteld toezichhoudend orgaan, dat onder andere het naleven van de Pensioen- en spaarfondsenwet bewaakt.

Derivaten

Financiële contracten waarvan de waarde afhankelijk is van een of meer onderliggende activa, referentieprijzen of indices. Voorbeelden van derivaten zijn opties, termijncontracten en rente- en valutaswaps.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder de directe beleggingsopbrengsten worden verstaan: huur-, dividend- en rente-opbrengsten van de beleggingen.

Disagio

Het bedrag dat een belegging minder waard is dan de nominale waarde.

Duration

De gewogen gemiddelde looptijd van de kasstromen van een obligatie, waarbij weging geschiedt op basis van de contante waarde van iedere kasstroom. Duration is een graadmeter voor de rentegevoeligheid van een obligatie. In de regel: hoe langer de looptijd van een obligatie, hoe gevoeliger de koers van die obligatie voor renteveranderingen. Indien men een daling van de rente verwacht is het profijtelijk een obligatie met een zo lang mogelijke duration te kopen, aangezien de koers daarvan het meest zal oplopen.

Effectief rendement

Het effectief rendement houdt naast het couponrendement nog rekening met winst of verlies bij aflossing van een obligatie.

Eindloonregeling

Bij deze regeling wordt de hoogte van je pensioen afgeleid van het salaris dat je direct voorafgaand aan de pensioendatum verdient. Bij iedere salarisverhoging wordt het pensioen dat je al hebt opgebouwd, opgetrokken naar het nieuwe salarisniveau.

Franchise

In veel pensioenregelingen is een bepaald drempelbedrag opgenomen waarover geen pensioenopbouw plaatsvindt omdat de AOW geacht wordt hierover pensioen te verlenen. Dit bedrag is veelal afgeleid van de uitkeringen krachtens de AOW en wordt dan 'franchise' genoemd.

Future

Termijncontract dat op de beurs wordt verhandeld.

Herverzekering

Het door een pensioenfonds geheel of gedeeltelijk onderbrengen van een pensioenregeling in een levensverzekeringsovereenkomst en/of het door een pensioenfonds onderbrengen van extra hoge risico's bij een levensverzekeraar, zoals overlijden- en invaliditeitsrisico's van deelnemers.

Index

Cijfer dat een gewogen gemiddelde uitdrukt en waaraan men kan zien hoe een grootte (bijvoorbeeld de beurskoersen in Amsterdam) zich ontwikkeld heeft.

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder de indirecte beleggingsopbrengsten vallen de gerealiseerde verkoopresultaten inclusief valutaresultaten en de niet-gerealiseerde herwaarderingsresultaten.

Intrinsieke waarde

De intrinsieke waarde per aandeel is de 'werkelijke' waarde van dat aandeel, afgeleid van de onderliggende beleggingen. De intrinsieke waarde wordt berekend door de waarde van de activa (bezittingen) te verminderen met de passiva (schulden) en het saldo te delen door het aantal uitstaande aandelen.

Kansstelsels

Dit zijn veronderstellingen met betrekking tot sterftekansen, invalideringskansen, ontslag, gehuwdheid en individuele loontontwikkeling.

Koopsom

Een koopsom is een eenmalige betaling die aan de uitvoerder van de pensioenregeling is verschuldigd en waarvoor een bepaalde pensioenaanspraak wordt ingekocht. In beginsel is een koopsom dus een eenmalige betaling en een premie een periodieke betaling. Zowel premies als koopsommen dienen hetzelfde doel, namelijk de financiering van de pensioenen.

Middelloonregeling

Bij deze regeling wordt voor elk dienstjaar een percentage pensioen toegekend dat is gerelateerd aan de pensioengrondslagen van het desbetreffende dienstjaar. Het te bereiken pensioen is in deze regeling gerelateerd aan het gemiddelde, geïndexeerde loon gedurende de opbouwperiode.

Nominale waarde

De op het stuk (aandeel of obligatie) aangegeven waarde. Bij een koers van 100 (= 100%) is de prijs van het waardepapier gelijk aan de nominale waarde.

Omkeerregel

Over de pensioenaanspraken die een werknemer opbouwt hoeft ingevolge de Wet op de loonbelasting geen belasting te worden afgedragen. De pensioenuitkeringen worden te zijner tijd weer wel belast. Deze regel wordt ook wel de "omkeerregel" genoemd. Om van deze faciliteit gebruik te kunnen maken moeten deze aanspraken onder andere voldoen aan artikel 18 van de Wet op de loonbelasting.

Optie

Zie ook calloptie en putoptie.

Verhandelbaar recht om iets te kopen (calloptie) of te verkopen (putoptie) tegen een van tevoren vastgestelde prijs gedurende een van tevoren vastgestelde termijn.

Over/onderweging

Een hoger of lager belang in een beleggingscategorie dan overeenkomt met de normverdeling van het pensioenfonds.

Overrente

Het positieve verschil tussen het inkomensrendement van het fonds en de rekenrente.

Pensioengrondslag

Het bedrag waarover pensioen wordt toegekend. Vaak is dit het voor pensioen meetellende salaris minus de franchise.

Performance

Het rendement dat is behaald met de beleggingen.

Premievrije aanspraken

Indien het deelnemerschap aan een pensioenregeling eindigt, anders dan door overlijden of het bereiken van de pensioenleeftijd, verkrijgt de gewezen deelnemer een premievrije aanspraak op ouderdoms- en nabestaandenpensioen. Een andere vorm van premievrije aanspraak is het bijzonder partnerpensioen dat de gewezen partner ontvangt bij scheiding/einde partnerschap.

Putoptie

Een optie die de koper het recht maar niet de verplichting geeft om het onderliggende contract te verkopen tegen een vooraf vastgestelde prijs. Voor dat recht moet premie worden betaald. Een putoptie maakt het mogelijk het risico van dalende koersen af te dekken.

Reële rente

Het verschil tussen het fondsrendement en de (loon- of prijs-)inflatie. Bij de premiestelling wordt verondersteld dat het fondsrendement ten minste gelijk is aan de som van de rekenrente en de inflatie. In dat geval kan de last uit hoofde van indexering worden gefinancierd uit het verschil tussen het fondsrendement en de rekenrente.

Rekenrente

De rekenrente is het fictieve percentage dat het belegde pensioenvermogen wordt geacht op te brengen in de toekomst en waarvan bij de berekening van de contante waarden wordt uitgegaan.

Rendement

Het positieve of negatieve resultaat dat een verzekeringsmaatschappij of een pensioenfonds behaalt met de belegging van daartoe beschikbare middelen.

Rentetermijnstructuur

De rentetermijnstructuur is een grafiek die het verband weergeeft tussen de looptijd van een vastrentende belegging enerzijds en de daarop te ontvangen marktrente anderzijds.

Rijping

De mate van rijping van een fonds wordt veelal uitgedrukt in de draagvlakratio. Deze ratio geeft weer de verhouding tussen de voorziening opgebouwde rechten (VOR) en de bijdragegrondslag (BG), dat wil zeggen het bijdrageplichtig deel van de totale salarissom.

De draagvlakratio is laag voor een jong, startend fonds. In de loop van de tijd neemt deze ratio toe, doordat het aandeel van de gepensioneerden in het deelnemersbestand stijgt.

Solvabiliteit

Het vermogen om (nu en op termijn) aan de financiële verplichtingen te kunnen voldoen.

Sterftetafels

Geven aan wat de levens- en sterftetekansen zijn van mannen en vrouwen in Nederland, afhankelijk van de bereikte leeftijd. Ze worden gebruikt bij de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen door de actuaris.

Toeslag

Een toeslag is een verhoging van een pensioen of een aanspraak op pensioen, welke is gebaseerd op een in het pensioenreglement omschreven regeling, dan wel op incidentele basis wordt verleend.

Totaal rendement

Het totaal rendement van een belegging is samengesteld uit de koerswinst of het koersverlies (indirecte beleggingsopbrengsten) over de beschouwde periode, terwijl de directe beleggingsopbrengsten (dividend, rente, aflossingen, huur en dergelijke uitkeringen) meteen worden herbelegd en tijdsgewogen in het totaal rendement worden meegenomen. Het totaal rendement wordt uitgedrukt in een percentage ten opzichte van het gemiddeld belegd vermogen.

UFR

De Uitimate Forward Rate (UFR) is een methode waarop de rekenrente wordt vastgesteld. Gedurende de eerste 20 jaar wordt de RTS gevolgd. Voor de periode daarna wordt de rekenrente afgeleid van de RTS en een verwacht rendement op lange termijn. Voor een 60-jarige verplichting wordt een rentevoet van 4,2% verondersteld.

Vastrentende waarden

Hypotheekleningen, leningen op schuldbekentenis en obligaties.

Verzekeringstechnische analyse

Ook wel actuariële analyse genoemd. In deze analyse wordt door de actuaaris de invloed verklaard van opgetreden verschillen tussen de gehanteerde actuariële grondslagen en werkelijke ontwikkelingen.

Verzekeringstechnische risico's

Bij het verzekeren van pensioenaanspraken loopt een fonds een langlevensrisico voor het ouderdomspensioen als verzekerden langer leven dan volgens de gebruikte overlevingstafel wordt verwacht. Voor het nabestaandenpensioen loopt het fonds een kortlevensrisico als de verzekerden korter leven dan volgens de overlevingstafel wordt verwacht. Ook kan het invaliditeitsrisico worden gerekend tot de verzekeringstechnische risico's van fondsen.

Volatiliteit

De beweeglijkheid van beurskoersen.

WM Company

The WM Company is een mondiaal opererend bedrijf, met name gespecialiseerd in het meten en analyseren van de beleggingsresultaten van pensioenfondsen. In Nederland marktleider op dit terrein.

WM Universum

Het WM Universum is samengesteld op basis van de totale beleggingsportefeuilles van een groot aantal Nederlandse pensioenfondsen (exclusief APG en PGGM in verband met de grootte van deze fondsen), waarvan de beleggingsresultaten door The WM Company worden gemeten. Een vergelijking met gegevens uit het WM Universum maakt het mogelijk om de resultaten van een fonds te spiegelen aan het gemiddelde van de beleggingen en rendementen van de Nederlandse pensioenfondsector.

Yield curve

Zie rentetermijnstructuur.

Zakelijke waarden

Aandelen, converteerbare obligaties en onroerend goed(fondsen).